

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS ŽIVOT

AUGUST
SIERPIEŃ

2002

Č. 8 (530)

CENA 2.00 ZŁ

DNI
SLOVENSKEJ
KULTÚRY
V MALOPOLSKU

ČÍTAME
EŠTE
KNIHY?

PROPAGÁCIA
PRIHRANIČNÉHO REGIÓNU

Z DEJÍN FALŠTÍNA (3)





Dni slovenskej kultúry v Malopoľsku vyvrcholili v Jablonke veľkou prehliadkou spevu, tanca, hudby a folklóru, ktorá sa konala 23. júna t.r. v miestnom amfiteátri. Na našom zábere spieva folklórny súbor Rombaň z Chyžného. Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 20-21. Foto: P. Kollárik

V ČÍSLE:

Prededa z Pekelníka	4-5
Zápas o severné hranice Československa v rokoch 1945-1947	6-7
Propagácia prihraničného regiónu	8-9
Prihraničná obec	10-11
Naši zlatí jubilanti	12-13
Cítame ešte knihy?	14-15
Vrátil sa do vlasti	16-17
Z dejín Falštína (3)	18
Dni slovenskej kultúry v Malopoľsku - na Spiši	19
Sviatok folklóru v Jablonke	20-21

Poviedka na voľnú chvíľu	22-23
Zamagurské folklórne slávnosti	24-25
Čitatelia - redakcia	26-28
Polnohospodárstvo	29
Mladým - mladším - najmladším	30-31
Šport a hudba	32
Učíme sa vyšívať	33
Naša poradňa	34-35
Psychozábava - humor	36-37
Zaujímavosti	38

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7 tel. 633-36-88,
e-mail: zivot@tsp.org.pl, www.tsp.org.pl

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE, ZARZĄD GŁÓWNY
SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU, ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7

tel.: 632-66-04, tel./fax: 634-11-27, e-mail: zg@tsp.org.pl

**Czasopismo zostało wydane przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury**

Redaktor naczelny: JÁN ŠPERNOGA

Zespół: Peter Kollárik, Ján Bryja

Społeczne kolegium doradcze: Žofia Bogačíková,
Jerzy M. Bożyk, Maria Glodasiková, František Harkabuz,
Žofia Chalupková, Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,

Skład: Redakcja Život

Łamanie i druk: Drukarnia TSP, 31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje Zarząd Główny w Krakowie w terminach: do 30 listopada na I kwartał,

I półrocze oraz cały rok następny;

do 15 czerwca na II półrocze roku bieżącego

lub bezpośrednio wpłatą na konto:

Bank PKO S.A. III/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 2 zł, półrocznie - 12 zł, rocznie - 24 zł

Cena prenumeraty zagranicznej jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo skrótów oraz zmian tytułów nadesłanych tekstów.

NA OBÁLKE: Členka folklórneho súboru Vagonár z Popradu, ktorý vystúpil vo Vyšných Lapšoch v rámci Dní slovenskej kultúry v Malopoľsku. Foto: J. Bryja. Návrh obálky: A. Kozioł

PRED XI. ZJAZDOM SSP



**JOZEF
CABALA
z Jablonky**

- V mnohých miestnych skupinách nášho Spolku, v tom, žiaľ, v našej, začala práca v posledných rokoch akosi pokuľhávať. Musíme sa teda zamyslieť nad tým, čo robíť, aby sa krajania znova zaktívnili. Mnohí už totiž nemajú tak silné národné cítenie ako voľakedy, takže dopustili, aby zanikla naša základná škola so slovenským vyučovacím jazykom. Hoci v našej obci sa pravidelne koná veľké krajanské kultúrno-spoločenské podujatie Dni slovenskej kultúry na Orave a v našom kostole sa už vyše desať rokov odbavujú slovenské sv. omše, nemalo by nám to stačiť. Krajanské hnutie, tak ako vo väčšine susedných obcí, udržiavajú hlavne starší krajania, ktorí onedlho odídú a nebude ich mat' kto nahradí. Myslím si, že by sa to malo zlepšiť, len treba pre deti niečo robíť, nejako ich povzbudit' a zaujať. Samozrejme veľký vplyv na to, či sa deti budú chcieť učiť slovenčinu, majú ich rodičia. Možno by bolo dobre robíť schôdze MS a porozprávať sa s rodičmi na túto tému. Žiaľ, mnohí mladí rodičia nie sú členmi miestnej skupiny, takže to bude t'ažké. Najväčšiu možnosť oživiť hodiny slovenčiny vidím aj v učiteľoch, ktorí by mohli krajanim v tejto veci pomôcť.

Aby sa činnosť v mnohých miestnych skupinách, v tom našej, zaktívnila, treba nielen žiť z minulosť, ale hlavne prísť s novými nápadmi a iniciatívami. Teší ma, že už skoro 45 rokov máme svoj časopis, ktorý prináša mnoho zaujímavostí z krajanského života, informuje nás o dianí na Orave a Spiši, prináša tiež správy o našom rodnom Slovensku. Myslím si teda, že práve týmto otázkam by sa mali venovať delegáti aj na bližiacom sa zjazde nášho Spolku. Bolo by tiež dobré rozšíriť spoluprácu so Slovenskom, veď k hranici máme neďaleko. Určite by sme potrebovali väčšiu pomoc a podporu zo strany OV a ÚV SSP. Neviem tiež, čo je s plánovanou výstavbou Domu slovenskej kultúry v Jablonke, o ktorom sa už dlho hovorí, ale výsledky zatiaľ nevidno. Ľudí

treba povzbudzovať a nie znechucovať. Do našej klubovne totiž mladí už prakticky nemajú pre čo prichádzať, nemajú tam čo robíť. Dnes už predsa nestacičí prečítať si starú knížku, mladí ľudia majú iné záujmy a potreby. Treba sa nad tým zamyslieť. Treba tiež častejšie zvolávať schôdze za účasti členov ÚV a do výboru miestnej skupiny voliť najaktívnejších. Mnohým jablonským krajanom sa zdá, že vedenie nášho Spolku pozabudlo na opravu pomníka slovenského kňaza Štefana Pirončáka, ktorý je pochovaný na tunajšom cintoríne.

Dnešnú neľahkú situáciu spôsobilo nielen zanedbanie národnej výchovy detí, ale aj premiešanie obyvateľstva, takže teraz je už t'ažšie rozšíriť členskú základňu a zapájať mládež do krajanskej práce, ale musíme sa spoločnými silami pokúsiť o nápravu tohto stavu. Za nás totiž nikto nič nespráví a my predsa nechceme, aby sme ako národnostná menšina zanikli. Verím, že rokovania zjazdu vyriešia mnohé pálcivé otázky v naš prospech.



**MONIKA
MAJERČÁKOVÁ
z Novej
Belej**

- Aj keď naša miestna skupina Spolku patrí medzi najaktívnejšie a dosť veľa sa u nás robí, myslím si, že jej činnosť nie je tak dynamická ako pred rokmi. Je však potešiteľné, že medzi členmi nám nechýbajú ani mladí krajania. V obci už mnoho rokov pôsobí krajanský súbor Spiš, ktorý dobre reprezentuje nielen našu MS, ale celý Spolok. Mládež v ňom rada účinkuje. Na naše skúšky chodí aj veľa detí, ktoré by v ňom tiež chceli pôsobiť. Zisli by sa nám aj mladí hudobníci, ktorí by mohli vždy so súborom vysteňovať a hrať mu počas jeho vystúpení. V tomto roku budeme našu komunitu reprezentovať na folklórnych slávnostiach v Detve. Súbor nacvičuje v krajanskej klubovni, ktorá si však vyžaduje generálnu opravu, lebo je vo veľmi zlom stave. Myslím si však, že

najlepším riešením by bolo klubovňu zburáť a na jej mieste postaviť nový objekt, čo je však závislé od finančných prostriedkov. Klubovňa je pre nás veľmi dôležitá, lebo je to najvhodnejšie miesto, kde môže súbor nacvičovať a kde sa krajania môžu stretnať. Aj teraz sa tam stretávame každý večer. Aby však klubovňa bola pre mládež atraktívna, treba ju zmodernizovať, veď dnes televízor a staré časopisy nie sú žiadoucou atrakciou.

V obci máme aj slovenskú školu, o ktorú bol medzi krajanmi vždy veľký záujem. Žiaľbohu, teraz v nej žiaľov ubúda. Preto by sa bolo treba zamyslieť, čo robíť, aby nezanikla. Myslím si, že deti sú dostatočne motivované, veď každý rok sa pre nich konajú výlety na Slovensko či prázdninové pobyt v škole v prírode. To, že žiaľov ubúda, je chyba niektorých krajanských rodičov, ktorí zapisujú deti do poľskej školy. Myslím si, že keby deti mohli samé rozhodnúť, ktorú školu chcú navštěvoovať, viaceré by si vybrali slovenskú. Ale ich rodičia rozhodnú ináč.

Okrem slovenskej školy máme aj slovenské bohoslužby v kostole, nehovoriač o veľkom počte predplatiteľov Života, o ktorý je stále veľký záujem.

Pokiaľ ide o činnosť ÚV, myslím si, že ju treba hodnotiť kladne. Snaží sa nám pomáhať na mieru svojich možností, ktoré sú predsa tiež obmedzené. V dnešných časoch je všetko závislé od finančných prostriedkov. Myslím si, že Slovenská republika by sa mala o nás viačej zaujímať, viac nás podporovať. Naši študenti sa na Slovensku neraz stretávajú z rôznymi t'ažkostami a prekážkami, aké sme my mali na začiatku štúdia s vybavovaním dlhodobého pobytu. Musíme však povedať, že Slováci sú nám naklonení a snažia sa nám pomáhať.



**JOZEF
GRAPA
zo Sosnowca**

- Myslím si, že miestna skupina SSP na Sliezsku so sídlom v Mikołowej patrí medzi medzi tie aktívnejšie a jej čin-

nosť je v porovnaní s inými MS na Orave a Spiši uspokojivá. Keďže najväčším problémom našej MS je veľká roztrúsenosť členskej základne po rôznych sliezskej mestách, napr. Sosnowiec, Mikołów, Gliwice, Bielsko-Biała, Tychy, či Bobrowniki, prvoradou úlohou nášho výboru, ktorému predsedujem od roku 1999, je zaistenie pravidelných kontaktov medzi našimi členmi a ich účasť na krajanských podujatiach, organizovaných v rámci programu MS. Teší ma, že na našich podujatiach býva zakaždým vysoká frekvencia, zlepšilo sa tiež rozširovanie Života, takže naši čitatelia majú vždy načas správy zo svojich rodných obcí na Orave a Spiši. V našej MS sa každoročne zvyšuje počet mladých krajanov.

Finančné prostriedky na našu činnosť získavame hlavne z príspevkov našich členov a turistického podnikania na Skrzycnom. Najväčší zisk máme počas zimnej sezóny vďaka lyžiarskemu vleku, ktorý viedie tajomník našej MS Bronislav Knapčík. V lete zasa návstevníkom poskytujeme o.i. umelú stenu pre alpinistov, bazén, športovú strelnicu, voľibalové, basketbalové a bedmintové ihrisko, tenisový kurt a pod. Krajanská klubovňa v Mikołowe, kde sa pravidelne stretávame, je žiaľ, slabo vybavená.

Vedenie našej MS každoročne organizuje niekoľko oblúbených krajanských podujatí. Najväčším je tzv. rozlúčka s letom, ktorá sa už tradične uskutočňuje v prvú sobotu a nedeľu po skončení kalendárneho leta. Je to veľmi vydané podujatie, v rámci ktorého sa uskutočňujú rôzne športové súťaže, krajanské besedy, gitarové koncerty, posedenia pri vatre so spevmi a opekaním klobások, aj tancovačka. Do kalendára našich kultúrnych podujatí, ktorý sa nedávno obohatil o folklórnu prehliadku v Szczyrku, patrí ondrejský večierok, spojený o.i. s lúskaním fazule a páračkami. Cez prázdniny sa už tradične zúčastňujeme na tzv. Kultúrnom týždni Beskýd, počas ktorého vystupujú i slovenské skupiny, takže máme tam vynikajúcu príležitosť nadvázovať kontakty so slovenskými kultúrnymi činiteľmi. Nezabúdame ani na pravidelné výlety na Slovensko, ktorých sa naši členovia radi zúčastňujú. Máme dobrú spoluprácu s katovickou pobočkou Slovnaftu.

Pravidelné kontakty so Slovenskom a jeho umením majú najmä krajania v

Mikołowe. V kostole sv. Vojtechu, ktorý je odnedávna patrónom mesta, bol prednedávnom organový koncert známeho bratislavského hudobníka Jána V. Michalka, svoje práce v meste vystavoval znamenitý slovenský maliar Peter Pollák, navštívili nás dychovky z Dubovej a Klimkovíc, ako aj športovci a spevovokol z Vrútok. Milo spomíname aj na stretnutie s veľvyslankyňou SR v Poľsku Magdou Vásáryovou, ktoré sa konalo v Katoviciach.

Veríme, že už v blízkej budúcnosti sa nám podarí uskutočniť náš veľký sen - pravidelné slovenské sv. omše v kostole sv. Vojtechu v Mikołowe. Nie je proti tomu ani mikołowský farár A. Janík. Už súhlasil, aby sa slovenské bohoslužby konali počas nášho odpustu na sv. Vojtechu.

Teší ma angažovanosť našich krajanov a to, že vo výbere MS máme takých aktívnych ľudí ako B. Knapčík, Rudolf Malina alebo Dr. Rafał Mikulski, že pri našej MS SSP máme doteraz aj neveľký Klub Čechov a že sa už dlhé roky vyvíja dobrá spolupráca s českým konzulátom, ktorý nám ochotne sprístupňuje priestory na naše podujatia. Samozrejme naši krajania pozorne sledujú všetky celokrajanské spolkové podujatia, ako sú napr. Dni slovenskej kultúry na Orave a Spiši. Zúčastňujeme sa na poradách dopisovateľov Života, fašiangoch v Krempachoch, prehliadkach dychoviek a pod. Nezabúdame totiž na to, že naše korene sú na Orave a Spiši, odkiaľ prišli na Sliezsko početné krajanské rodiny za prácou. Verím teda, že krajanské hnutie v Sliezsku, kde žije okolo 5 tisíc občanov slovenskej národnosti, sa bude aj naďalej úspešne rozvíjať.



**JÁN PETRÁŠEK
z Krempách**

- Aj keď práca niektorých miestnych skupín nášho Spolku v poslednom čase slabne, myslím si, že s cinnosťou našej môžeme byť vcelku spokojní. Každý rok organizujeme členskú schôdzku a niekoľko krajanských kultúrnych podujatí,

napr. fašiangy. Je potešiteľné, že aj dnes, keďže je ľahko nahovoriť mladých ľudí do spolkovej činnosti, sa u nás zapájajú aj mladí krajania, nielen starší. Horšie však je, že v dnešných časoch veľmi klesá životná úroveň obyvateľstva. Je to cítiť aj u nás na Spiši. Ľudia si nemôžu nájsť prácu a gazdovanie je absolútne nerentabilné. Nečudo, že to ľudí trápi, a preto ani nemajú chut' a čas sa angažovať do krajanskej buď akejkoľvek kultúrnej činnosti. Každý predsa musí v prvom rade myslieť na to, ako vyživiť rodinu.

Našťastie, ako som už povedal, naši krajania sa napriek všetkému angažujú do činnosti MS a preto si myslím, že jej práca sa bude naďalej rozvíjať. Som rád, že v našej škole je celý stále veľký záujem o vyučovanie slovenčiny. Slovenčiny sa vyučuje aj v miestnom gymnáziu. Je to dôkaz toho, že rodičom záleží na tom, aby ich deti nezabudli na svoje korene. Väčšina rodičov si uvedomuje, že je dobre, ak ich deti budú ovládať viacero jazykov. V obci máme aj slovenské bohoslužby, ktoré navštevuje mnoho krajanov.

Naša klubovňa v kultúrnom dome nie je, žiaľ, príliš využívana. Dnes má každý doma televízor či video, takže klubovne prestávajú byť atraktívnym miestom pre mládež. Navyše u nás sa v amfiteátri celé leto konajú diskotéky, takže mládež sa po večeroch schádza tam. Aj tam by sa však zišiel nejaký hospodár, čo by sa staral o objekt a dbal o poriadok.

Cinnosť ÚV nášho Spolku by som hodnotil kladne. Aj ona je závislá od finančných prostriedkov. ÚV by určite robil viac, keby mal k dispozícii viac peňazí. Vďaka vlastnej tlačiarne máme dnes krásny Život, ktorý k nám prichádza vždy na čas. Som si istý, že ÚV si poradí, aj keď časy sú dosť ľahké. A pokiaľ bude pôsobiť ÚV, bude pôsobiť aj naša miestna skupina. Veď v posledných dvadsať rokoch sa v jej činnosti veľa nezmenilo. Našim krajanom naďalej záleží na udržaní slovenského národného povedomia. Viem tiež, že ani od Slovenskej republiky nemôžeme dnes očakávať príliš veľa. Aj tam je v súčasnosti, podobne ako v Poľsku, ľahká situácia, preto jej možnosti pomoci sú obmedzené.

**Zaznamenali: JÁN BRYJA
PETER KOLLÁRIK**

PREDSEDA Z PEKELNÍKA

V našej rubrike Profily píšeme o krajanoch, ktorí si svojou prácou, angažovanosťou a spoločenskou činnosťou zaslúhujú pozornosť a úctu nás všetkých. Tentokrát sme zašli za dlhoročným členom nášho Spolku a predsedom MS v Pekelníku Jánom ŠVIENTEKOM, aby nám porozprával o svojom živote a práci.

Detstvo a mladost

Narodil sa 31. marca 1931 v slovenskej roľníckej rodine Karola a Anny Švientekovcov v Pekelníku. Má mladšiu sestru Žofiu (1937). Sedem tried základnej školy vychodil v rokoch 1938 - 1945.

- Prvý rok sme sa v škole učili po poľsky, - spomína J. Švientek, - ale po vypuknutí 2. svetovej vojny a vzniku Slovenskej republiky som už chodil do slovenskej školy. Učili nás slovenskí učitelia, o.i. Mária Pazúriková a pán Mazanec. Kedže rodičia nás odmalička vychovávali v slovenskom národnom duchu, veľmi rád som sa učil a čítať slovenské knihy a časopisy. Od detských rokov som sa zúčastňoval rôznych súťaží. V jednej z nich - Ako si predstavujem mier medzi národmi - som dokonca skončil na 2. mieste. Okrem toho som bol obyčajným dedinským chlapcom. Spolu so svojimi rovesníkmi som pásol husi, kravy, pomáhal som rodičom.

Po vychodení ľudovej školy zostal Ján pracovať na rodičovskom hospodárstve. Žiaľ, v roku 1956 ho ako 25-ročného postihlo veľké neštastie.

- Práve sme oborávali zemiaky, - spomína, - keď prišla veľká búrka. Žiarivé blesky šlahali naokolo a jeden z nich mameňťastie zasiahol. Kedže som sa v bezvedomí zrútil na zem, priskočila ku mnene mama a spolu s otcom ma odtiahli do domu. Privolený lekár konštatoval paralyzu, takže ďalšie tri mesiace som strávil v nemocnici v Novom Targu. Hoci z najhoršieho som sa nakoniec dostal, až dnes mi zostal následok, ochrnutá pravá noha, takže krívam.

Poznamenajme, že krátko pred úrazom mal Ján väznu známosť. So svojou vyvolenou mali už dokonca ohlášky v kostole, ale z tejto známosti napokon zišlo a on sa už nikdy neoženil. Nezostal však sám. Už skoro pred 20 rokmi prijal za svojho syna svojej sestry, čiže synovca Czeslawa Stefkú, ktorý mu pomáha na hospodárstve.

- Ked'e sa moja sestra Žofia vydala, - pokračuje, - a odišla bývať do Chyžného, zostať som na gazdovstve spolu so svojimi staršími rodičmi. Bolo to v roku 1959, teda tri roky po mojom úrade. Otec mi zomrel v roku 1970 a kedže mama v posledných 20 rokoch svojho života už prakticky nevidela, bolo mi ľahko na posmerne veľkom rodičovskom gazdovstve.



Krajan Ján Švientek z Pekelníka

V roku 1974 som si teda zobrať za svojho Czeslava, ktorého som vychovával. Dom, v ktorom dnes bývame, sme začali stavať v roku 1980. Dokončiť ho sa nám podarilo až v roku 1986, kedže raz bol problém s materiálom a inokedy s peniazmi. Chlapec mi pomáhal ako mohol a spríjemňoval môj osamelý život.

Czesław medzitým dospel a stal sa opatrotateľom svojho uja. Hoci prednedávnom si založil vlastnú rodinu (2001), spolu so svojou manželkou Janou (Chlebeková) a dvomi malými deťmi, 2-ročnou Natálkou a 9-mesačným Danielom naďalej bývajú so svojím ujom. Czesław sa teraz stará o celé hospodárstvo, do ktorého okrem 8 hektárov polí, lúk a lesa patria štyri kravy, dva byky, jalovica, včelie úle, holuby a zajace. K domácomu inventáru patrí tiež niekoľko mačiek a tri psy, z ktorých jeden, Dunčo, sa vraj rád vozí so svojím pánom na traktore. Samozrejme vzbudzujú za-

každým nevídany záujem nielen detí, ale aj starších občanov Pekelníka.

Ťažkosti roľníka

O tom, že v súčasnosti sa z práce na hospodárstve dá len veľmi ľahko využiť, iste netreba nikoho zvlášť presvedčovať.

- Kde sú tie časy, keď sa tunajším roľníkom oplatilo napríklad odovzdávať mlieko, či iné poľnohospodárske produkty, - spomína J. Švientek. - V posledných rokoch je situácia doslova kritická. Za jeden liter mlieka sme dostávali asi 50-60 grošov, takže už od 1. januára t. r. predávam 10 litrov mlieka súkromníkom, okolitým výrobcom syrov, ktorí platia voľačo viac. Zvyšok mlieka ostáva pre našu rodinu a pre zvieratá. Okrem nízkych výkupných cien mlieka a iných poľnohospodárskych produktov roľníkov trápia aj katastrofálne nízke štátne dotácie na naftu do traktorov.

Roľníci totiž dostávajú len 21 zlých ročne na hektár pôdy. Kedže J. Švientek zapísal svoj traktor na synovca (sám nemá vodičský preukaz), ten dostáva ročne 42 zlých na naftu, pretože oficiálne vlastní len 2 hektáre poľa. Pri súčasnej cene okolo 2,50 zlých za 1 liter nafty, si teda môže kúpiť okolo 17 litrov nafty, čo vystačí na necelé 3 hodiny práce traktora. Ján Švientek, ako majiteľ zvyšných 6 hektárov pôdy, už nedostáva dotácie. Čo má teda robiť v takomto prípade? Má sedieť so založenými rukami a pozerať sa, ako mu na poli všetko hnieje, či - ako pred rokmi - zapriahnuť do pluhu koňa alebo možno seba? Nie, musí doplácať na palivo z vlastného skromného dôchodku a naďalej si utahovať opasok. Dokedy však možno takto žiť? Môžu v takýchto podmienkach tunajší roľníci po vstupe Poľska do Európskej únie konkurovať s vyspelými farmárskymi hospodárstvami v západných krajinách? Kým sa teda nezmenia súčasné predpisy, je to zatiaľ len fantázia.

- Už od roku 1987, - pokračuje J. Švientek, - som v dôchodku. Dostávam sice mesačne niekoľko sto zlých dôchodku, za roky práce v roľníckom krúžku, ale využiť z tejto sumy je z roka na rok ľahšie. Uvediem ešte jeden príklad. Kedže som pred 10 rokmi kupoval traktor, zaplatil som zaň toľko, ako za 5 bykov. Keby som si chcel traktor kúpiť dnes, musel by som zaň dať hodnotu 20 bykov!

Ostáva len veriť, že situácia rolníkov sa raz zmení k lepšiemu, hoci mnohí z nich už v žiadne zázraky neveria.

Spoločenská a krajanská aktivita

V Pekelníku Jána Švienteka poznajú ako človeka, ktorý rád pomáha iným. Už ako mladík pôsobil v mládežníckom hnutí, podieľal sa o.i. na zorganizovaní poľnohospodárskej prípravky v obci, ktorej sa v roku 1952 stal predsedom. Dlhé roky je dopisovateľom Hlavného štatistického úradu vo Varšave, vyše 40 rokov má na starosti vedenie účtov v Roľníckom krúžku, už 20 rokov je tajomníkom a 5 rokov účtovníkom miestneho urbárskeho spolku. Aby sme si mohli predstaviť, aká je to namáhavá a zodpovedná práca, pripomeňme, že členmi pekelníckeho urbáru, ktorý obhospodaruje vyše 587 hektárov, sú takmer všetci občania obce.

J. Švienteka však poznáme predovšetkým ako vzorného krajana, odaného a obetavého aktivistu nášho Spolku a celého krajanského hnutia na Orave, v ktorom pôsobí od začiatku. Už ako 16-ročný sa stal jedným z prvých členov MS SSP v Pekelníku a pôsobí v nej dodnes.

- Prvým predsedom miestnej skupiny Spolku u nás, - spomína, - bol Ignác Tomala. Po ňom túto funkciu prevzal Ján Ďubek a neskôr Anton Rafáč. Ja som bol najskôr členom výboru a od roku 1983, teda už skoro 20 rokov, som predsedom našej MS SSP. Zbieram tiež predplatné na Život, ktorý roznášam ich odoberateľom.

Krajan Ján Švientek sa zúčastňuje všetkých našich podujatí, bol delegátom na viaceré zjazdy SSP a je dopisovateľom Života. Dodnes si starostlivo uchováva všetky diplomy a vyznamenania, ktoré získal za svoju doterajšiu bohatú krajanskú a spoločenskú činnosť a aktivitu. Na čestnom mieste je samozrejme medaila nášho Spolku Za zásluhy pre KSSČaS. Do ďalších rokov mu želáme veľa zdravia, spokojnosti a radosti z vykonávanej práce.

Text a foto:
PETER KOLLÁRIK

Boj o hranice medzi Československom a Poľskom, ako novovznikajúcimi štátmi po prvej svetovej vojne, sa začal hneď v novembri 1918, a to tak na úseku českom na Tešínsku, ako aj na úseku slovenskom, na Spiši, Orave a Kysuciach. Okrem vojenských aktivít, napríklad vniknutie poľského vojska na Spiš a Oravu, tak aj na poli politickom a diplomatickom - neprinesli žiaduce výsledky a spor mal byť v r. 1920 riešený plebiscitom pod medzinárodným dozorom. Možno len vyslovíť poľutovanie, že sa tak nestalo a obidve strany prenesli právo rozhodnúť na Dohodu, z poverenia ktorej spor

postupovania medzi Poľskom a Nemeckom svedčí dohoda, uzavretá 28. septembra v Berlíne o rozhraníčení nárokovaných území v oblasti Bohumína, aby nedošlo k stretu medzi poľskými a nemeckými jednotkami.

Poľská vláda po obsadení Českého Tešínska predložila 1. novembra 1938 súbor svojich územných požiadaviek aj na slovenskom úseku a takto si vynutila odstúpenie niektorých periel slovenskej prírody vo Vysokých Tatrách - Javoriny s vnútornými slovenskými Tatrami, v Pieninách pravý breh Dunajca s obcou Lesnica a ďalších území na Orave, Kysuciach a na východnom Slovensku.

Zápas o severné hranice Československa v rokoch 1945-1947

rozhodla konferencia veľvyslancov v Spaa 28. júla 1920. Poľská strana sa s týmto rozhodnutím nehodlala zmieriť, hoci medzištátne zmluvy podpísala a ratifikovala. Hodno pritom spomenúť kuriózny spor o našu Javorinu vo Vysokých Tatrách, ktorý sa vliekol od roku 1920 do 1924 a Varšava bola ochotná vymeniť Javorinu za dve slovenské dediny - Kacvín a Nedecu aj so zámkom, - ktoré jej boli prisúdené konferenciou veľvyslancov.

Neubehlo veľa rokov a v jeseni 1938 sa na nás zvalila mníchovská katastrofa. O poľskom ultimáte z 30. septembra o 23.40 hod., ktorým si pod hrozbou použitia vojenskej sily poľská vláda vynutila okamžité odstúpenie Tešínska, sa všeobecne vie. V ultimáte sa použil zvrat, že poľská vláda nemôže už ďalej priklaďať vieriť prehláseniam čs. vlády... Tým poľská vláda zmietla zo stola návrhy prezidenta Beneša a čs. vlády usporiadala hričné otázky medzi ČSR a Poľskom vzájomnými rokovami, čo bolo obiahnuté v osobnom liste prezidenta Beneša prezidentovi Mościckému, ktorý osobne doručil adresátovi vyslanec Juraj Slávik 26. septembra a v dvoch nótach ministra Kroftu poľskému vyslancovi v Prahe Papéemu z 25. a 30. septembra. O koordinácii

Slovensko potom zasa ako Hitlerov spojenec dosiahlo v jeseni 1939 obnovenie hraníc s Poľskom podľa stavu z r. 1918, to znamená prinavrátanie poľských záborov z r. 1920 aj 1938.

Sovietska ofenzíva v januári 1945 osloboďila východné Slovensko, v tom celý Spiš a severnú Oravu, čiže aj všetky slovenské obce, ktoré pripadli r. 1920 Poľsku. Slovenské obyvatelstvo, ktoré žilo cez vojnu ako organická súčasť Slovenskej republiky a zaznamenalo hospodársky, kultúrny a národný rozvoj, sa nechcelo zmieriť s opäťovným pripojením k Poľsku. Podľa vzoru povstaleckého Slovenska si založilo v obciach národné výbory a zorganizovalo si vlastnú občianskú milíciu... Uskutočnilo aj plebiscit, podľa ktorého sa 98 % obyvatelstva prihlásilo k slovenskej národnosti a presviedčalo orgány sovietskej armády, že patrí k Československu. V tejto súvislosti hodno spomenúť, že na 11. apríla 1945 ohľásené odvody do čs. armády sa vzťahovali aj na územia hornej Oravy a severného Spiša, k čomu generál Svoboda získal súhlas velenia 4. ukrajinského frontu.

Delegácie spišsko-oravských obcí navštívili prezidenta Beneša v Košiciach a dožadovali sa pripojenia k ČSR.

Otázka poľsko-slovenských hraníc bola predmetom rokovania čs. vlády v Košiciach 5. mája 1945 a bolo rozhodnuté odovzdať Poľsku územie Spiša a Oravy a obnoviť tak predmníchovské hranice. Zdôraznený bol však slovenský charakter týchto území. Ich formálne odovzdanie sa uskutočnilo 20. mája v Trstenej. Okamžite po podpísaní protokolu slovenská pohraničná stráž bola stiahnutá za hranice spred r. 1938.

Oblast Tešínska osloboďil 4. ukrajinský front 3. mája 1945 za účasti 1. čs. samostatnej tankovej brigády a boli tu obnovené hranice podľa stavu pred Mníchovom.

V polovici júna 1945 došlo k „ratiborskému incidentu“, keď čs. jednotky vnikli na ratiborskú úseku na bývalé nemecké územie, ktoré mali už Poliaci vo svojej správe. Do sporu zasiahli sovieti, ktorí pozvali poľských a čs. zástupcov na rokovania do Moskvy. Rokovania sa uskutočnili v dňoch 22.-25. 6. 1945, ale prebiehali bez účasti sovietskych zástupcov. Rokovania sa skončili neúspešne. Poľskej strane sa nepodarilo zmedzinárodníť spor o Tešínsko, pretože aj tri západné mocnosti - Veľká Británia, Francúzsko a USA - zaujímali pre ČSR kladné stanovisko.

Týchto rokovaní sa zúčastnil aj V. Clementis ako člen vlády, vymenovaný prezidentom Benešom 4. apríla 1945 v Košiciach, v hodnosti štátneho tajomníka v Ministerstve zahraničných vecí. V zmysle Košického vládneho programu boli do čela troch rezortov (Ministerstva zahraničných vecí, Ministerstva národnej obrany a Ministerstva zahraničného obchodu) menovaní dva titulári, jeden Čech a jeden Slovák, obaja ako plnoprávni členovia vlády. Štátny tajomník neboli v danom prípade námestníkom ministra.

Na moskovských rokovaniach došlo medzi V. Clementisom a členom poľskej delegácie Walerym Goetlom k výmene názorov, akej národnosti sú slovenskí goralí. V. Clementis, ktorý sa opieral o masové vystúpenia Spišiakov a Oravcov, sa zastával ich oprávnených požiadaviek uznávať ich slovenskú národnosť. Naproti tomu W. Goetel uplatňoval názor, že ide o poľských „pobalamutených“ gorárov a doslova povedal, že keby Poliaci mali

vo svojej moci 6 rokov slovenský Ružomberok, urobili by z neho poľské mesto.

V. Clementis sa od svojho vymenovania veľmi aktívne a systematicky podieľal na všetkých rokovaniach s poľskými predstaviteľmi a na ministerstve som mu od svojho následného v auguste 1945 ako referent pre Poľsko v politickej sekcií priamo predkladal všetky písomné materiály, informácie, návrhy diplomatických nôt atď., až som potom prešiel pracať do jeho kabinetu v júni 1946.

Pritom samozrejme nemôžno púštať zo zreteľa, že taká citová otázka, ako čs.-poľské vzťahy a problém hraníc, bol predmetom aktívneho záujmu prezidenta republiky, politických strán a verejnosti vôbec. Slovenská verejnosť veľmi citlivou reagovala na vývoj pomerov na severnom Spiši a hornej Orave, odkiaľ prichádzalo veľa utečencov.

Po neúspešných moskovských rokovaniach nastalo obdobie vzájomného osočovania a na Spiši a Orave k otvorenému prenasledovaniu Slovákov. Táto nepriateľská činnosť poľských orgánov, to znamená štátnej správy, bezpečnostných orgánov, cirkevných hodnostárov, čo sa prejavovalo vypovedaním slovenských učiteľov, kňazov, diskrimináciami pri zásobovaní a pod., sa ešte umocňovala teroristickou činnosťou jednotlivcov a najmä skupín, ktoré vyvíjali činnosť na vlastnú päť. V tom vynikala najmä Ogňova banda, ktorá sa neštítila ani vrážd. V dôsledku týchto pomerov hľadalo záchrannu v ČSR na 6 tisíc Slovákov z Poľska.

Varšava prišla v novembri 1946 s návrhom preskúmať „súhrn otázok hraničných, politických, hospodárskych, kultúrnych a iných“. Čs. vláda ponuku prijala s tým, že „základom rokovania nebude požiadavka jednej strany o cessiu štátneho územia druhej strany“. K rokovaniám došlo vo februári 1946 v Prahe, ale skončili sa opäťovne neúspešne, pretože Poliaci trvali na rokovaniach o Tešínsku a čs. strana to odmietla s odôvodnením, že



Vladimír Clementis

„poľské požiadavky na Tešínsko nie je možné vziať za základ rokovania, pretože znamenajú porušenie predmníchovských hraníc a potvrdenie mníchovského násilia“. To sa samozrejme vzťahovalo aj na spišsko-oravský úsek hraníc.

Slovenské obyvateľstvo sa nechcelo zmieriť s opäťovným pripojením k Poľsku. Ďalej sa obracalo memoriandami na najvyššie miesta v ČSR a pri príležitosti konania Postupimskej konferencie v lete 1945 sa obrátilo telegramami na J. V. Stalina, Harryho Trumana a Winstona Churchilla... Slovenské obyvateľstvo sa domáhalo plebiscitu, ktorý mal byť už v r. 1920, ale sa neuskutočnil.

Utečenci zo Spiša a Oravy si utvorili v ČSR „Oslobodzovací výbor pre Spiš a Oravu“, ktorý sa neskôr premenoval na pokyn MZV na „Komitét pre podporu utečencov z hornej Oravy a Spiša“.

Vystáhovalci z týchto obcí za mire, tak ako v období po prvej svetovej vojne, tak aj teraz hneď od r. 1945 prejavovali živý záujem o svojich blízkych doma.

JUDr. MATEJ ANDRÁŠ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

V suvislosti s diskusiou okolo obsahu učebnice *Tatry i Podtatrze, monografia dla szkół* v časopise Kultúra dovoľujem si upozorniť na ďalšiu publikáciu z oblasti slovensko-poľských vzťahov, ktorá bola vydaná pre potreby cestovného ruchu a financovaná z prostriedkov Európskej únie. Európska únia prostredníctvom programov CBC Phare, ISPA, SAPARD a ďalších podporuje rozvoj cezhraničnej spolupráce v regiónoch členských a kandidujúcich krajin s osobitným zameraním na cestovný ruch. Program CBC Phare vychádza z ustanovení Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) a Európskeho sociálneho fondu (ESF). Financovanie aktivít v rámci tohto programu sa člení na investičné projekty a neinvestičné projekty. Z neinvestičných ak-

titív chcem upriamiť pozornosť na podporu projektov „Ľudia ľuďom”, ktoré sú zamerané na rozvoj vzťahov medzi obyvateľmi prihraničných regiónov. Uvedené projekty podávané Európskej komisii vzhľadom na obmedzené finančné prostriedky musia byť prioritné, zmysluplné, pravdivé, objektívne a majú zodpovedať stanoveným cieľom. Ako dané kritéria spĺňa publikácia *Zamagurze Spiskie; Spišské Zamagurie* (autor Jan Budz, foto Wojciech Smolak, Kraków, Wydawnictwo oficyna artystów; Sztuka 1999) v konfrontácii s knihou *Pod erbom severu* (autor Vlastimil Kovalčík, Bratislava, Vydavateľstvo Hojnice 1998)?

Turistická príručka *Zamagurze Spiskie; Spišské Zamagurie* má premysленú konцепciu. Každá obec je charakterizovaná na samostatnej dvojstrane; na ľavej strane s poľským textom, na pravej strane s upraveným prekladom do slovenčiny od Miroslava Števíka. Textovú časť dopĺňajú fotografické zábery, zachytávajúce charakteristiku príslušnej obce. V jednom prípade došlo k zámene fotografií Spišských Hanušoviec a Haligovice. Príručka je vydaná na kvalitnom papieri s veľmi peknou grafickou úpravou. Obsahuje 100 strán malého formátu vrátane anglického a nemeckého resumé; prílohou je mapa prihraničného regiónu. Okrem slovenského jazyka bola preložená do angličtiny a nemčiny, čím sa sprístupňuje širokému okruhu zahraničných

záujemcov. Turistická príručka bola vydaná pod znakom EÚ vďaka finančnej podpore EÚ z prostriedkov Programu prihraničnej spolupráce Phare.

Esejistická kniha *Pod erbom severu* je výsledkom niekoľkoročného úsilia slovenského spisovateľa Vlastimila Kovalčíka, rodáka z Matiašoviec. Na 200 stranach veľkého formátu (vrátane poznamok a vysvetliviek, výberu z literatúry, menného registra, zemepisného registra, bibliografie samostatných knižných vydanií Vlastimila Kovalčíka, anglického resumé a 16 farebných príloh) autor v kontexte historického Spiša podáva komplexný obraz o severozápadnom Spiši,

davateľské náklady a cez nižšiu realizačnú cenu by sa kniha mohla sprístupniť širšiemu okruhu záujemcov? Poukazuje to na aktivity inštitúcií pôsobiacich v oblasti propagácie cestovného ruchu z podporných programov EÚ, ktoré sú výraznejšie na poľskej strane a odzrkadlujú akcieschopnosť ľudí z oboch strán hranice.

ZS bolo vydané na objednávku obce Nižné Lapše, ktorá pod logom Euroregiónu Tatry má umiestnený svoj erb. Na s. 15 sa píše: *Priaznivo sa vyvíja aj prihraničná spolupráca medzi administratívno-priemyselným strediskom na slovenskej strane Spiškou Starou Vsou a centrom samostatnej administratívy obvodu na poľskej strane Nižnými Lapšami*. Žiadalo sa preto vedľa erbu Nižných Láp uviesť aj erb Spišskej Staréj

Vsi, aby aj z vizuálnej koncepcie bolo jasné, že ide o spolupracujúce centrá so záujmom propagácie slovensko-poľského prihraničného regiónu.

Obec Nižné Lapše je charakterizovaná ako stredisko poľskosti tejto časti Zamaguria - autor ZS má na mysli územie patriace Poľsku, čo je pravdepodobne dôvodom lokalizácie oblastných úradov, keď charakter miest v minulosti mali iné obce (Nedeca, Fridman, Nová Belá). Z uvedeného textu vyplýva, že ostatné obce sú strediskom slovenskosti?

Centrom najsevernejšej časti Spiša je Spišská Stará Ves, ktorá bola v minulosti sídlom Magurského okresu s 33 obcami vrátane 14 obcí, ktoré sa v súčasnosti nachádzajú v Poľsku. Rozdelením Magurského okresu hranicami dvoch štátov (Slovensko, Poľsko) a dvoch okresov (Kežmarok, Stará Lubovňa) stratil tento unikátny región cestovného ruchu svoju administratívnu celistvosť, aj keď nadále ostáva jednotným geografickým, historickým a etnografickým celkom.

Názov regiónu

Zamagurze Spiskie, resp. Spišské Zamagurie, názov, ktorý nesie Budzova publikácia, je absolútne neprípustný nielen z hľadiska regionalizácie cestovného ruchu, ale aj z jeho historického a geografického vymedzenia. V knihe *Pod erbom severu* na s. 6 Kovalčík uvádzia: *Pomeno-*

PROPAGÁCIA PRIHRANIČNÉHO REGIÓNU (1)

který pririeknutím časti obcí do Poľska sa stal hraničným regiónom v existujúcej podobe. V knihe sú fotografie viacerých významných litografov (Divald, Dugas, Koštial a iní), ako aj obrazové materiály podporujúce textovú časť jednotlivých kapitol. Kniha mohla vyjsť iba vďaka prácne získaným sponzorským príspevkom a osobnému finančnému vkladu autora.

Z hľadiska priority predkladaných projektov bolo potrebné vydávať *Zamagurze Spiskie; Spišské Zamagurie* (ZS) v roku 1999, keď v roku 1998 vysla podstatne prepracovanejšia kniha *Pod erbom severu* (PES), ktorá vyčerpávajúcim spôsobom charakterizuje severozápadný Spiš?

Najvyšší stupeň inštitucionalizácie štruktúr cezhraničnej spolupráce predstavujú euroregióny, ktoré zaručujú opodstatnenosť predkladaných projektov v procese sprístupňovania a využívania programu EÚ. V tomto prípade Euroregión Tatry, ktorý má v ZS svoje logo, mal by plniť nielen úlohu podnecovateľa aktivít v cestovnom ruchu, ale predovšetkým iniciovať a koordinovať tvorbu zmysluplných projektov, čo v prípade publikácie ZS neplatí. Aký bol zmysel vydania tejto publikácie, keď je nepredajná a bežní návštevníci prihraničného regiónu sa (našťastie) k nej nedostanú? Čo keby tak Euroregión Tatry podporil vydanie PES, čím by sa boli znížili vy-

vanie Zamagurie, ktoré sa v poslednom čase dosť rozšírilo a používa sa aj v prostredkoch masového dorozumievania, považujem len za neoficiálny, pomocný názov; ten sa vytvoril a prenikol do verejnej terminológie až po druhej svetovej vojne... Jeho semantická motivácia je ako by jasná (porovnaj napríklad s názvom Záhorie) a odôvodnitelná, keďže označuje územie, ktoré z južnej strany horstva Spišskej Magury sa javí ako teritórium za Magrou... Lenže treba si uvedomiť, že aj z opačnej, severnej strany spomínaného horstva je územie smerom na juh za Magrou... Podobne je to aj so severozápadnou časťou myšleného Zamaguria, ktorá v súčasnosti patrí do Poľska, lebo ani tá sa nenachádza - videné zo slovenského teritória - za Magrou, lež za Tatrami. V ZS to dokumentujú fotografie Jurgova, Repísk, Lapšanky, Durština a Nedece od W. Smolaka.

Nevhodné je dané územie označovať ako poľský Spiš a slovenský Spiš, poľská časť a slovenská časť Zamaguria, či dokonca zamagurský Spiš. Samotný názov Zamagurie, ktorý sa za hranicou vôbec neujal, treba nahradzať pomenovaním severný Spiš, severozápadný Spiš alebo horný Spiš, lebo nie je ničím iným, ako súčasťou historického Spiša, tak ako je to zakódované vo vedomí jeho obyvateľov.

História a osídlovanie horného Spiša

Pôvodná osídlosť územia horného Spiša Poliakmi - ako to radi zdôrazňujú poľskí historici, sa historicky nedá doložiť, pretože archeologický výskum na tomto území potvrdil staroslovenské sídliská z čias Pribinovho Nitrianskeho kniežatstva a neskôr Kniežatstva Mojárovcov. V kapitole Panoráma na s. 9 Kovalčík v ucelenom obraze podáva história Spiša s odvolaním sa na vedecky overené fakty a skutočnosti, ktoré majú objektívnu platnosť. Text dopĺňa o dobové fotografie, litografie, nákresy a o výsek z mapy Uhorska z roku 1513, ktorá potvrdzuje historické hranice Spiša v jeho severozápadnej časti. Osídlovanie charakterizuje takto: *I ked' na niektorých miestach v najsevernejšej časti Spiša sa predpokladá osídlenie už pred mongolským vpádom, rozhodujúca a historickými prameňmi doložená kolonizácia sa tu rozvinula koncom 13. a na začiatku 14. storočia. Zo stredného Spiša sa za*

Maguru presúvali skupiny kolonistov... V radoch osadníkov mal prevaahu domáci, slovenský živel, menšia časť bola nemeckého a poľského pôvodu (PES s. 7). Od historicky overiteľného a nespochybniteľného osídľovania najsevernejšieho Spiša v druhej polovici 13. storočia - inak aj Budz ho časovo uvádza správne - je evidentné, že sme

rovalo z juhu na sever, ohraničené riekanmi Dunajec a Bialka. Vyšlo zo slovenskej, resp. z uhorskej strany, a preto bolo 700 rokov neprestajne súčasťou Uhorska až do roku 1920, kedy sporné územie bolo odškodením Poľska za Tešínsko.

Útekys poddaných spod moci novotargských a czorsztynských starostov nemožno považovať za kolonizačné vlny Poliakov, ale o úsilie utekajúcich žiť v lepších spoločensko-ekonomických podmienkach. Budz sa usiluje nanútiť poľskú kolonizáciu príselcami z Podhalia napr. obciam Čierna Hora a Malá Franková, hoci vznik jedinej a zároveň poslednej zamagurskej osady súvisí s poľskými osadníkmi z okolia Zakopaného, ktorí si kúpili pôdu od veľkostatkára Littmanna v katastri obce Matiašovce a roku 1888 založili osadu Potok (PES s. 31). Ako sa dozvedáme z textu ZS (s. 11): *Spišský prepošt Ján Sigray, ktorý vykonal kanonickú vizitáciu v roku 1700, v úvode svojej písomnej správy konštatoval, že všetci obyvatelia vo farnostiach dekanátu Spišská Stará Ves sú Poliaci (v origináli: Incolae in toto hoc districtu sunt omnes Poloni).* Ak je to pravdivé vyjadrenie, treba sa čudovať, že spišský prepošt hovorí o obyvateľoch svojho cirkevného územia, že sú Poliaci. Pravdepodobne goralské nárečie, ktoré počul, mu pripadalako poľština, preto aj obyvateľ označil za Poliakov. Odkial vedel, že sa „cítia“ Poliakmi, keď to nie je ich vyhlásenie? Žiaľ, Budz neuvádza, ako sa dostal k predmetnému originálu, z ktorého cituje. Navyše, na rozdiel od Kovalčíka, neuvádza nijaký pramenný materiál, ktorý pri písaní turi-



Pohľad na Nedecký zámok zo severnej strany. Foto: J.

stickej príručky použil. Preto mnohé jeho tvrdenia z odborného hľadiska neobstojia. Považujem to za vážnu výhradu pri posudzovaní pravdivosti a informačnej hodnoty predkladaného textu.

V úvodnej časti venovanej histórii ďalej tvrdí: *Popri Poliakoch, ktorí sa hlásili ku katolíckej cirkvi, na Zamagurí žili v tomto období v niektorých obciach aj Nemci, Maďari, Slováci, Židia, Cigáni a existovalo tu aj rusínske osídlenie...* S takýmto tvrdením sa nedá súhlasíť, pretože rozhodujúca časť obyvateľstva horného Spiša sa hlásila k slovenskej národnosti, ktorá bola na tomto území pôvodná a v priebehu celého historického vývinu najpočetnejšia (PES s. 31) a má slovenské povedomie. Kovalčík na základe historicky overených faktov tvrdí, že ... na národnostne zmiešanom Spiši sa rozvíjal slovenský národnostne uvedomovací proces. Okrem iného o tom svedčí pozdravný list Š. Moyzesovi ako organizátorovi a prvemu predsedovi Matice slovenskej, ktorý roku 1863 odslali predstaviteľia zamagurských obcí Reľov, Nedeca, Spišská Stará Ves, Hág a Matiašovce (PES s. 33). Je zarážajúce, že publikácia ZS sa ani okrajovo nezmieňuje, ba priam zamlčuje existenciu Slovákov na terajšom poľskom území, čím sa stáva propagandistickým polonistickým prostriedkom, čo odporuje požiadavke objektívnosti. Odkedy sa zisťovala národnostná príslušnosť, obyvateľstvo severného Spiša sa vždy hľásilo k slovenskej národnosti.

DARINA ELIAŠOVÁ

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

PRIHRANIČNÁ OBEC

Oravská obec Chyžné, do ktorej sme tentoraz zavítali, leží takmer na samej hranici so Slovenskom a na dve časti ju pretína medzinárodná cesta E-7, vedúca k poľsko-slovenskému hraničnému priechodu Chyžné-Trstená. Obec sa rozkladá pozdĺž dolinky, ktorou preteká neveľký, Chyžný potok, podľa ktorého zrejme dostala svoje meno. Tento názov sa po prvýkrát spomína pri vytyčovaní hraníc Jablonky (1575), potom v popise suchohorského chotára z roku 1614, kde je uvedená ako Chisne. Starý drevený kostol, ktorý postavili na mieste dnešného cintorína, kúpili Chyžnania vo Veľkej Lipnici v roku 1757 a prvý murovaný kostol si postavili v roku 1770. Farnosťou sa Chyžné stalo v roku 1786 a dnešný kostol sv. Anny bol stavaný v rokoch 1900-1903.

Súčasnosť

Obec, v ktorej žije okolo 1000 ľudí v 297 domoch, mení svoj výzor doslova zo dňa na deň. Každému návštěvníkovi hned padnú do očí nové, moderné rodinné domy, ktorých je v Chyžnom neúrekom. Nachádza sa tu základná škola s novou telocvičňou, materská škôlka, poštový úrad, kostol, naproti ktorému je stará fara so zaujímavou zbierkou sakrálnych a iných exponátov prakticky z celej Oravy, požiarna zbrojnica, výrobňa plechovej krytiny a veľká stavebná firma Chyžbet. Občania nakupujú v jednom obchodíku so zmiešaným tovarom a záujemci o vodičský preukaz si ho môžu urobiť u inštruktora autoškoly T. Podhalowicza. V Chyžnom je niekoľko súkromných autobusov (J. Latiak, H. Zbela a K. Marec), ktoré občas využívajú aj nás Spolok. Už viac rokov šíri slávu obce známy folklórny súbor Rombaň, ktorého vedúcim je Grzegorz Sternal. Richtárom je Jan Budziński, predsedom urbáru Ján Łaciak a predsedom MS SSP Karol Fula.

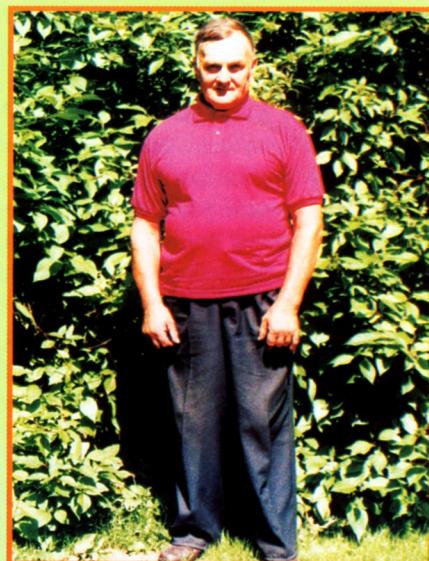
Čo robia, z čoho žijú

- Väčšina našich občanov, - hovorí richtár, - pracuje samozrejme v poľnohospodárstve. Hospodária však na pôde 5. a 6. triedy, z ktorej veľkú časť tvoria lúky a

Hasičská zbrojnica

pasienky. Keďže hospodárenie je dnes nerentabilné, mnobí mladí ľudia odchádzajú za prácou mimo svojho domova, do Rakúska či Nemecka, kde pracujú blavne v stavebnictve, robia tiež v Krakove, Varšave či na Sliezsku. Okolo 15 nových rodinných domov je už niekoľko rokov opustených, keďže ich majitelia odišli za vidinou lepšieho života do Ameriky.

Tu treba dodať, že niekoľko desiatok občanov si však zamestnanie našlo priamo v obci. Robia v stavebnej firme CHYŽBET, ktorá je už desať rokov od svojho vzniku jednou z najväčších a najdynamickejšie sa rozvíjajúcich stavebných firiem na Orave. Jej majiteľom je ambiciozny podnikateľ Jan Łyś. Firma sa zameriava hlavne na výrobu betónových dlaždicových kociek, určených o.i. na vykladanie námestí, dvorov, prístupov ku garážam, parkovisk a pod. Okrem dlaždíc vyrába tiež betónové cestné obrubníky, mriežkované platne, betónové rohože, obloženie svahov, či cestné korýtko na odvádzanie vody. Firma poskytuje zákazníkom kompletné služby, teda okrem predaja dlaždíc aj ich odvoz na miesto a odborné uloženie. Už päť rokov má svoj druhý výrobný podnik aj v obci Charsznica pri Miechowe, otvorila sklad v Krakove a pod. V sezóne zamestnáva vyše 70 ľudí, z toho okolo štyridsať občanov z Chyžného. Mnoho ďalších pracovníkov pochádza taktiež z Oravy. Administratívne priestory firmy sa nachádzajú v modernej budove postavenej v roku 1996, za ktorou sú veľké výrobné haly s plne automatizovanými linkami na výrobu dlažby a iných výrobkov. Firma má bohatý automobilový park, množstvo vysokozdvížných vozíkov, miešačky betónu, nakladače, autobágre a au-



Predsedu MS SSP v Chyžnom K. Fula

Vznik moderného motelu Chyžbet poteší najmä vodičov





Jediný obchod v Chyžnom

tožeriavy. Denne vyrába okolo 1000 m² dlaždíc rôzneho typu.

Výsledkom posledných aktivít firmy Jana Łyša je obrovský komplex pre motoristov nachádzajúci sa pri ceste E-7. Ide o moderný motel Chyžbet, kde je o.i. reštaurácia, bar, zmenáreň a veľké parkovisko pre kamióny. Zdá sa však, že firma Chyžbet ešte nepovedala posledné slovo.

Rombaň

Ako sa hovorí, nielen prácou je človek živý. Vedia to aj v Chyžnom, kde už v roku 1974 založili krajania Ján Latiak a Ján Omylák súbor Orava, predchodcu Rombaňa. Okrem Chyžňanov v ňom tancovali a spievali aj mladí krajania z Malej Lipnice, Podvľka, Jablonky a iných obcí. Jedným z jeho členov bol krajan a bývalý organista v jablonskom kostole Premenia Pána Ján Capiak, neskorší zakladateľ a vedúci súboru Rombaň. Po jeho odchode do USA (1999) súbor viedie mladý 22-ročný Grzegorz Sternal.

- *V našom súbore, - hovorí G. Sternal, - je v súčasnosti okolo 30 mladých ľudí, tanečníkov, spevákov a hudobníkov vo veku od 10 do 22 rokov. Väčšina z nich sú bývalí žiaci našej ZŠ, v ktorej nás učil slovenský jazyk Jozef Páleník. Našu kapelu tvoria dvaja Podvľčania - Krištof Pieronek (busle) a Martin Borzęcki (basa) a dva Chyžňania - Dariusz Jasturka (akordeón, busle) a Patrícia Latiaková (busle). Ja vystupujem v súbore od roku 1994. Začínal som ako 13-ročný vďaka mojej sestre Márii, ktorá v súbore už spievala a tancovala. V súbore je samozrejme veľká rotácia členov. Napríklad z pôvodných členov z roku 1997 sme dodnes zostali len štyria. Mladenci totiž odchádzajú na základnú vojenskú službu a potom za prácou mimo obec, dievčatá zasa idú na štúdiá, bud' sa vydávajú a na súbor už nemajú čas. Máme však veľké šťastie, že je stále veľký záujem o prácu v súbore. Láka ich tiež to, že súbor často vystupuje nielen v Poľsku, ale aj na Slovensku. Pravidelne sa zúčastňujeme Dní slovenskej kultúry na Orave, na Oravskom lete a dožinkách, na Faštangoch v Krempachoch, Pastierskom sviatku vo Veľkej Lipnici, koledníckych prehliadkach a pod. Vystupovali sme v Krakove i Varšave a na Slovensku o.i. v Skalitom, Zuberci, či Michalovciach.*

Dodajme, že na svojich nácvikoch sa členovia súboru



Práce pri oprave cesty na hornom konci obce

stretávajú dvakrát týždenne. Kedysi nacvičovali na fare a od apríla t.r. sa schádzajú v klube v požiarnej zbrojnici.

- *Na našu činnosť, - pokračuje Grzegorz, - dostávame ročne 4 tisíc zlotých z OCK v Jablonke, ktoré nás sponzoruje. Za tieto peniaze si dopĺňame budobné nástroje a kroje, ktoré nám sú Emília Kovalčíková z Hornej Zubrike a Krištof Pieronek z Podvľka. Krpce si zasa objednávame v Cichom na Podbalsku. Pred troma rokmi sme si za naším domom vybudovali krytú scénu, na ktorej vystupujeme v letných mesiacoch.*

Medzi požiarnikmi

Účinnosť každého požiarneho zboru závisí v hlavnej miere od vhodného zaškolenia a obetavosti hasičov, ale aj od dobrého technického vybavenia. Všetky tieto podmienky spĺňa aj zbor v Chyžnom, ktorého veliteľom je Józef Žoľna a predsedom Karol Škodoň. Tunajší hasiči majú vo svojom vybavení (od mája 1998) moderný požiarnický automobil LIAZ-TATRA s cisternou na 2 500 litrov vody a 400-litrovým zariadením na hasenie penou, ktorý kúpili v Rimavskej Sobote. So sprostredkovaním kúpy im pomohol bývalý veliteľ požiarneho zboru v Tvrdošíne Viktor Kováč, s ktorým majú dlhorocné piateľské kontakty. Finančné prostriedky na automobil získali z gminy v Jablonke (60 tisíc zlôt), miestneho urbára (20 tisíc Zl.) a od krajanov v Amerike. S takým autom im iste žiadnen požiar nie je hrozný. Všetci hasiči sú samozrejme dobre vyškolení, o čom svedčia o.i. čelné miesta na gminných požiarnických pretekoch v Jablonke.

Známe osobnosti

Návštevníkov tejto obce iste zaujme, že z Chyžného pochádza veľa významných osobností slovenského národného, cirkevného a kultúrneho života. Patria k nim: kanonik, spoluzačladeľ a podporovateľ Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej, Spolku sv. Vojtechu a pokladník Matice slovenskej Tomáš Červeň (1793-1876), ktorého záslužnú činnosť docenili aj iní národovci. V roku 1850 mu Martin Hattala venoval svoju *Gramatiku* (prvá slovenská gramatika podľa Štúrovej spisovnej slovenčiny uzákonenej v roku 1843), hudobný sladateľ Ján Levoslav Bella mu v roku 1863 venoval *Slovanský Otčenás*



a Andrej Sládkovič mu v roku 1870 napísal oslavnú báseň. Veľkou osobnosťou z Chyžného je i Florián Červeň (1840-1928), významný geograf, historik a zakladajúci člen MS, ako aj prepošt a významný mecenáš slovenskej kultúry Ján Latiak Chyžníansky. Škoda, že turisti nenájdú v obci pamätné tabule, ktoré by im pripomínali týchto významných chyžníanskych rodákov.

Krajanský život

Krajanskú činnosť v Chyžnom, podobne ako v iných obciach, by bolo treba nejako rozhýbať. Dnešný neľahký život však spôsobuje ľuďom mnoho problémov a starostí, preto sa menej angažujú v spolkovej činnosti. K najhlavnejším problémom patrí zanikajúca slovenčina v obci. V miestnej škole sa totiž už pár rokov nevyučuje slovenský jazyk, aj keď donedávna tu bolo hodne záujemcov o výučbu tohto predmetu. Slovenčinu, žiaľ, nepočut' ani v kostole. Diví to aj preto, že k hranici majú občania doslova na skok, mnohí z nich na Slovensku dlhé roky pracovali, niekoľkí roľníci majú dodnes na „druhej“ strane dokonca svoje polia, nehovoriac o príbuzných a pod. Žije tu hodne krajanov, medzi nimi i spoluzakladateľ a dlhoročný člen nášho Spolku Ján Škodoň, otec biskupa Jana Szkodoňa, ktorým iste záleží na udržaní slovenčiny a slovenských tradícií.

- Treba sa pokúsiť o obnovenie výučby slovenčiny, - hovorí predseda MS SSP K. Fula, - aj keď to nebude ľahké. Mladí rodičia už necítia takú potrebu udržiavania národného povedomia ako ich predkovia. Snažíme sa však túto situáciu zmeniť. Máme predsa výborný súbor Rombaň, v ktorom vystupujú aj mladí krajania, v obci sa už viackrát konali porady Života, mali sme tu dokonca dni slovenskej kultúry a pod. Naďalej máme pomerne veľký počet odoberateľov Života. Prednedávnom som zmodernizoval krajanskú klubovňu, ktorá sa nachádza pri mojom dome a hoci je zatial ľažko s jej vybavením verím, že sem opäť začnú prichádzat' nielen starší krajania, ale aj mládež, v ktorej je predsa naša budúcnosť. Dúfajme, že pomocnú ruku vo vyriešení našich problémov nám podá aj vedenie ÚV SSP.

Veríme, že krajanská činnosť v obci sa ešte rozhýbe. Jedným z predpokladov na to je obnovenie výučby slovenského jazyka. Držíme im v tom palce.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



Kostol sv. Anny v Chyžnom

Vinulom čísle Života sme našim čitateľom predstavili tri manželské dvojice z Tribša, ktoré v tomto roku oslavili vzácné jubileum – 50 rokov spoločného života. Tentokrát sme sa vybrali do Novej Belej za manželmi Gavendovcami a Kalatovcami, ktorí taktiež oslavujú zlatú svadbu.

Michal a Helena Kalatovci

Obaja pochádzajú zo slovenských roľníckych rodín. Helena Kalatová, rod. Šoltýsová, sa narodila 5. februára 1932 v Novej Belej. Jej korene však siahajú do Vyšných Lápš, odkiaľ pochádzali jej starí rodičia.

- Dedo bol v mladosti v Amerike, - spomína Helena. - Po návrate domov si kúpil pole v Novej Belej a prestáhoval sa tam s rodinou.

Helena celé detstvo a mladosť prežila v rodnej obci, kde navštievovala slovenskú základnú školu. Jej rodičia Anton a Anna Šoltýsovi gazdovali na neveľkom hospodárstve, na ktorom však bolo dosť práce aj pre Helenu so súrodencami Silvestrom, Jánom a Filoménou. Silvester zahynul koncom vojny v Novej Belej. Podobne zviazaný z rodnej obcou bol aj jej manžel Michal Kalata, narodený 17. septembra 1929. Jeho rodičia Alojz a Anna Kalatovci mali okolo osemhektárové hospodárstvo. Michal mal dve sestry Annu a Barboru a štyroch bratov Jána, Valenta, Alojza a Dominika. Sestry ostali v rodnej obci, zato bratia, okrem Jána, odišli na Slovensko. Ján Lapšanský bol Michalovým nevlastným bratom. V roku 1939 musel narukovať do armády a odísť na front. Po návrate si v rodnej obci založil vlastnú rodinu. Žiaľbohu, nebolo mu dané sa z nej dlho tešiť. 16. apríla 1946 bol spolu s ďalšími tromi Belanmi zavraždený bandou Ogňa. Valent sa usadil vo Svite, kde bol aj Alojz, ktorý zomrel v roku 1952. Posledný brat, J.E. biskup ThDr. Dominik Kalata, ešte za slovenského štátu odišiel študovať na gymnázium v Levoči a neskôr rozhodol sa stať kniažom a vstúpil do jezuitskej rehole v Ružomberku. Napriek politickému prenasledovaniu a tăžkostiam, s ktorými sa stretával, nevzdaľ sa zvolenej cesty. V minulom roku oslávil v rodnej obci polstoročie svojho kniažského povolania.

Michal navštievoval základnú školu v rodnej obci, a hoci sa dobre učil, nemohol v štúdiu pokračovať. Niekoľko pred-

Manželia Helena a Michal Kalatovci



sa musel ostať doma, starať sa o rodičov a gázdovstvo. S Helenou sa poznali od detstva. V roku 1952 sa rozhodli svoj vzťah spečatiť manželským zväzkom. Zobrali sa 17. augusta v kostole sv. Kataríny v Novej Belej. Po svadbe sa Helena nasťahovala k Michalovi a spoločne sa pustili do práce na hospodárstve. Michal si zriadil neveľkú stôlarsku dielňu, čím si dorábal ku gázdovaniu. Postupne sa im narodili štyri deti: dcéry Monika a Jana a synovia Ján a Marián. Dnes si už všetci založili vlastné rodiny. Na rodičovskom hospodárstve ostal gázdovať Ján. Manželia Kalatovci boli vychovaní v slovenskom národnom duchu, a túto výchovu sa snažili všetkovoľaj aj svojim deťom. Obaja sú od začiatku členmi Miestnej skupiny SSP v Novej Belej. Michal sa na vznik MS veľmi dobre pamätá, ved' jeho otec bol jej prvým predsedom. Dnes je predsedníčkou jeho dcéra Jana Majerčáková. Okrem činnosti v MS sa Michal aktívne zapájal do práce aj v iných obecných spolkoch a združeniacach. 55 rokov bol členom mie-

NAŠI ZLATÍ JUBILANTI

stného požiarneho zboru, v ktorom 40 rokov plnil funkciu pokladníka, 25 rokov pôsobil v belianskej dychovke, vyše 30 rokov bol členom revíznej komisie mestného urbárskeho spolku. Celý život sa snažil robiť čo najviac v prospech rodnej obce.

Manželia Kalatovci vrvávajú, že dnešné časy sú oveľa ľahšie ako kedysi, pred päťdesiatimi rokmi, keď začínali spoločne gázdovať. Práca na hospodárstve je dnes vďaka strojom sice oveľa ľahšia, ale zato nerentabilná.

- Predtým bolo treba všetko robiť rukami, neboli stroje - hovorí Michal. - Ale čo sme na hospodárstve dospelovali, to sme aj mohli predať a zarobiť na tom. V súčasnosti rolníci môžu niečo zarobiť len na predaji mlieka.

Dnes sú už obaja manželia na zaslúženom dôchodku. Nakoľko však môžu, natoľko sa snažia nadále pomáhať deťom. Dožili sa už 11 vnukov a 2 pravnukov, z ktorých majú veľkú radosť.

Benedikt a Katarína Gavendovci

Podobne ako predchádzajúci pári, aj oni pochádzajú zo slovenských roľníckych rodín. Obaja sa narodili v Novej Belej a tu prežili celý svoj život. Benedikt, narodený 17. marca 1932, mal troch bratov a jednu sestru Hélenu, ktorá tiež ostala žiť v rodnej obci. Z bratov už, žiaľbohu, nežije ani jeden. Najstarší Alojz musel na začiatku vojny narukovať do armády a odísť na frontu. Zahynul len niekoľko týždňov pred koncom vojny – 25. apríla 1945 vo Vrútkach, kde je pochovaný. Jozef sa po vojne presťahoval do Čiech a Andrej na Slovensko do Matejoviec, kde sa usadili. V rodnej obci navštievali Benedikt slovenskú základnú školu, a po jej absolvovaní ostal doma na rodičovskom



Manželia Katarína a Benedikt Gavendovci

hospodárstve. Katarína Gavendová, rod. Kalatová, sa narodila 20. októbra 1931. Aj ona pochádza z viacernej rodiny. Mala dve sestry – Máriu, ktorá sa presťahovala na Slovensko a Annu, ktorá ostala v rodnej obci a troch bratov. Valent zahynul koncom vojny v Novej Belej, Jakub ostal doma na rodičovskom hospodárstve a František sa po vojne presťahoval do Košíc. Zo všetkých súrodencov dnes žije už len Jakub.

Katarína nemala detstvo na ružiach ustlané. Jej otec bol sedem rokov v Amerike. Po návrate domov za ušetrené peniaze dokúpil pole a rozšíril hospodárstvo. Neboľo mu však súdené dožiť sa vysokého veku. Katarína mala len dvanásť rokov, keď ťažko ochorela a zomrela. S Benediktom sa poznali od malička, vedľa bývali nedaleko seba. Návyk Benedikta sa kamarátil s jej bratmi, takže často k nim chodil. Keď ich kamarátstvo prerástlo v hlbší cit, rozhodli sa spojiť svoje životné osudy. Svadbu mali 20. októbra 1952 v Novej Belej. Hned po svadbe sa Katarína presťahovala k Benediktu a spoločne sa pustili do práce na gázdovstve. Spoločným šťastím sa však mohli tešiť len veľmi krátko, lebo už štyri dni po svadbe dostal Benedikt povolávací rozkaz a musel odísť na vojenčinu. Vzali ho až do Štetína, kde bol dva roky pri ženistoch. Po návrate už ostal doma a naplno sa mohol venovať rodine a práci na hospodárstve. Postupne sa manželom Gavendovcom narodili štyri deti: synovia Marek a Ján a dcéry Mária a Anna. Dnes si už všetky založili vlastné rodiny, Mária býva v Nemecku, ostatní sa usadili v rodnej obci. Na rodičovskom hospodárstve ostal Ján.

Dnes sa obom manželom zdá, že tých 50 rokov spoločného života ubehlo veľmi rýchlo. Aj keď ich život nerozmaznával a neraz prišli aj ľahšie chvíle, celý čas nažívali zhodne a boli jeden druhému oporou.

- Celý život sme spolu dobre vychádzali, - hovorí Katarína. - Mali sme radosť z deťí a snažili sme sa im zaistíť lepšiu budúcnosť.

Dnes majú radosť aj z 11 vnukov. Dodajme, že obaja sú od začiatku členmi MS SSP a verními čitateľmi Života.

K peknému životnému jubileu obom manželským párom želáme do ďalších rokov veľa zdravia, lásky a pokoja.

Text a foto: JÁN BRYJA

ČÍTAME EŠTE KNIHY?

Vraví sa, že ľudia dnes čítajú menej ako pred niekoľkými rokmi. Voľný čas nam v súčasnosti vyplnilo sledovanie televíznej ponuky, zbežné listovanie tisícami časopisov, internet, elektronické hry, vstrebávanie množstva informácií, o ktorých si myslíme, že sú pre súčasný život nevyhnutné. Nedokážeme sa na nič sústrediť dlhšie ako okamih, každá informácia má len svoju okamžitú hodnotu, potom zaniká v šialenom víre ďalších.

Čo nám dáva čítanie? Ponorí nás do sveta, ktorý je taký, ako kniha, ktorú čítame a je jedno, či je to Robin Cook, Stanisław Lem, Božena Němcová alebo Martin Kukučín. Žiazen film nenahradí tú slobodu, ktorú má čitateľ oproti divákovi v tom, ako si predstaví hrdinov, to, čo povedia, ako sa zatvária. Čítanie knihy sa dá vychutnávať oveľa dlhšie ako poldruhodinový film...

Čítanie treba chápať ako pôžitok. Kto sa to raz naučí, neopustí ho to celý život a vždy si nájde na knihu čas. Čítať potrebujú aj naše deti, keďže podporuje rozvoj fantázie, rozširuje celkový rozhľad, slovnú zásobu a „zlepšuje“ pravopis. A je v podstate jedno, čo čítame. Rozhodli sme sa zistiť, ako je to s čítaním u našej mládeže. Vymysleli sme pre nich krátku anketu, na základe ktorej chceme zistiť, či čítanie je medzi nimi rozšírené. Náhodným mladým Spišačkam sme položili päť otázok:

1. Máte čas čítať knihy?
2. Akú knihu ste prečítali v poslednom období?
3. Aký druh literatúry uprednostňujete?
4. Poznáte slovenskú literatúru?
5. Plánujete prečítať nejakú knihu cez prázdniny?



Monika Bednarčíková
z Novej Belej

1. Pravdupovediac, nemám príliš veľa času na čítanie. Cez školský rok čítam hlavne povinnú literatúru a okrem toho si prelistujem nejaký časopis. S obľubou si prečítam každé číslo Života.

2. V poslednom čase som čítala román Tri gaštanové kone od Margity Figuli. Kniha sa mi veľmi páčila a prečítala som ju s radostou.

3. Uprednostňujem knihy s dobrodružnou tematikou, aj keď rada siahnem aj po historických románoch.

4. Čítam poľské aj slovenské knihy, ale slovenskú literatúru poznám hlavne zo školy. Knihy si požičiavam v školskej knižnici, kde sú aj slovenské aj poľské.

5. Dúfam, že si nájdem cez prázdniny čas aj na čítanie. Zatial večery trávim na skúškach nášho folklórneho súboru v ktorom účinkujem.



Anna Vojtasová
z Jurgova

1. Odkedy som začala pracovať, priľudlo mi veľa povinností, takže na čítanie mi už neostáva toľko času, ako za študentských čias. Okrem toho častejšie čítam časopisy a noviny, ako knihy.

2. V poslednom období som čítala román od Jána Čajaka Rodina Rovenských.

3. V súčasnosti má čitateľ naozaj veľký výber literárnych druhov a žánrov. Ja však najradšej čítam faktografickú literatúru, ale aj biografické knihy.

4. Keďže som len nedávno skončila štúdium slovenského jazyka a literatúry, slovenskí autori sú mi pomerne dobre známi. Treba však povedať, že v Poľsku sa len zriedkavo môžeme stretnúť s tvorbou súčasných slovenských spisovateľov.

5. Práve som začala čítať knihu Antona Lučeka Anielom svojim prikážem o tebe, ktorú som dostala od svojej sestry. Je to biografická kniha o biskupovi Vojtaššákovi.



Barbora Piotrovská
z Vyšných Lápš

1. Som študentkou všeobecne-vzdelávacieho lýcea v Novom Targu, takže čítam hlavne povinnú literatúru. Máme dosť veľa učenia, takže cez školský rok mi na iné čítanie nezostáva veľa času.

2. Poslednou knihou, ktorú som čítala, bol známy román Otec Goriot od Honoré de Balzaca. Táto kniha patrila k povinnému čítaniu, preto som ju musela prečítať, aj keď ma trošku nudila.

3. Najradšej čítam vedecko-fantastickú literatúru, ale rada sa začítam aj do dobrodružných a romantických príbehov.

4. Keď som navštievovala základnú školu, čítala som aj slovenskú literatúru. Veľmi sa mi páčila slovenská poézia. Teraz však nemám prístup k slovenským knihám a ani toľko času na čítanie.

5. Cez prázdniny by som chcela prečítať knihu Vládca prsteňov od J. R. Tolkiena. Prednedávnom bol načtený film podľa tejto knihy, ktorý som ešte nevidela. Kniha ma však láka oveľa viac, ako film.



**Barbora Mlynarciková
z Kežmarku**

1. V tomto roku som skončila základnú školu, a čakali ma prijímacie skúšky na obchodnú akadémiu, preto som ani nemala príliš veľa času na čítanie. Učenie bolo prvoradé.

2. Poslednou knihou, ktorú som čírala, bol historický román Ľuda Zúbka Jar Adely Ostrolúckej. Hoci kniha bola zaradená medzi povinné čítanie, veľmi ma zaujala a prečítalas som ju s radosťou.

3. Najradšej čítam romantické príbehy, ale rada sa zahŕňam aj do dobrodružných románov. Viac však čítam staršie diela, ako knihy súčasných autorov.

4. Slovenská literatúra je mi veľmi dobre známa. Keďže žijem na Slovensku, som s ňou v každodennom kontakte.

5. Cez prázdniny by som si chcela nájsť čas na niejaké romantické príbehy, ktoré nemám kedy čítať cez školský rok.

Nuž, ako vidíme, aj naša mládež trpí nedostatkom voľného času. Napriek tomu však veríme, že si nájde niekoľko chvíľ pre dobrú knihu. Všetko závisí od človeka. Treba len chcieť čítať a cesta ku knihe sa nájde, či už doma, u známych alebo v knižničiach, kníhkupectvách a pod.

Text a foto: JÁN BRYJA

V auguste (15. 8.) sa 80 rokov dožil Vendelín Kondys z Podvlka, 9. 8. oslávil 70 rokov Alojz Mišiniec z Dolnej Zubrince, 13. 8. sa 50 rokov dožil Alojz Paňák z Jablonky a 18. 8. Melánia Soľarová z Hornej Zubrince. Všetkým jubilantom srdečne blahoželáme a prajeme veľa zdravia, šťastia a spokojnosti v ďalšom živote.



KRÁTKO Z ORAVY

* * *

23. júna sa v Oravke konalo tradičné kultúrno-spoločenské podujatie - svätojánske zvyky, ktoré sa začalo omšou v pamiatkovom kostole sv. Jána Krstiteľa (na snímke). Diváci videli mnohé ukážky zo starodávnych pastierskych zvykov, o.i. stavanie koliby zo smrekových haluzí (vyhrala Horná Zubrica pred Oravkou, Malou Lipnicou a Chyžným) a smaženie praženice na ohnisku. K iným atrakciám patrilo ochutnávanie tvarohov, korbáčikov a oštiepkov z kravského mlieka. Zábava, počas ktorej prihrávala kapela súboru Rombaň z Chyžného, sa skončila neskoro večer pálením jánskych ohňov.

* * *

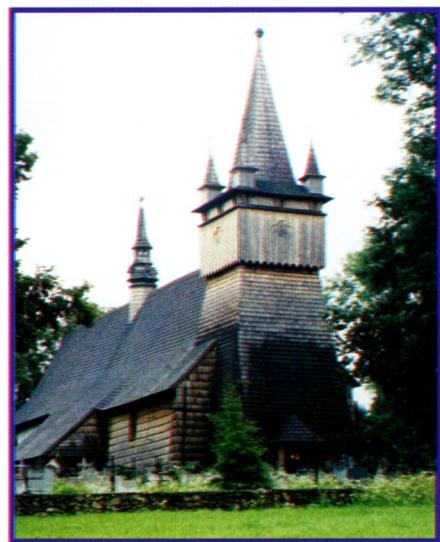
Členovia oravského folklórneho súboru Rombaň z Chyžného odnedávna vystupujú na svojpomocne postavenom pódiu (na snímke hore), ktoré posvätil kňaz Michał Wojnarowski.

* * *

Prednedávnom uplynuli tri roky (17. júna), ako nás navždy opustil krajan Augustín Andrašák z Jablonky. Svoj večný sen sníva na jablonskom cintoríne (na snímke).

* * *

Koncom augusta sa uskutočnil na Slovensku ďalší ročník Národného výstupu na



vrch Kriváň (2 494 m n. m.), ktorý je už oddávna spojený s najvýznamnejšími udalosťami slovenského národa. Prvý známy výstup na Kriváň uskutočnil v roku 1773 príroovedec A. Czirbes. Kriváň zohral významnú úlohu v boji za národné uvedomenie (prvá národná vychádzka 16. augusta 1841 na čele s Ludovítom Štúrom a Jozefom Miloslavom Hurbanom) a slobodu (počas SNP).

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



VRÁTIL SA DO VLASTI

25. júna pristálo na bratislavskom letisku M. R. Štefánikavládne lietadlo z Chicaga s telesnými pozostatkami významného slovenského politika a prvého Slováka vo funkcií predsedu vlády Československej republiky Dr. Milana Hodžu. Na letisku sa za prítomnosti premiéra SR Mikuláša Dzurindu uskutočnil ceremoniál, počas ktorého čestná stráž vzdala hold telesným pozostatkom Dr. Hodžu v dubovej rakve, zahalenej slovenskou zástavou. Z Bratislav boli jeho telesné pozostatky prevezené do Martina, kde ich druhýkrát pochovali 27. júna 2002 na Národnom cintoríne.

Tak sa po 58 rokoch splnilo posledné prianie Dr. Hodžu byť pochovaný na Slovensku vedľa manželky Ireny.

Milan Hodža, politik, štátnik a novinár, synovec Michala Miloslava Hodžu, sa narodil 1. februára 1878 v Sučanoch pri Martine. V detstve ho vylúčili zo školy, pretože nechcel spievať maďarskú hymnu. Študoval právo v Budapešti a Kluži, filozofiu vo Viedni. Ovládal sedem jazykov. Začínať ako novinár. Ešte počas štúdií bol redaktorom Slovenských listov. Po roku 1898 sa novinárstvu a politickej činnosti venoval profesionálne. Najprv bol parlamentným spravodajcom Budapestskej Abendblattu, neskôr zakladateľom a redaktorom Slovens-

ského denníka (1900-1901) a Slovenského týždenníka (1903-1914). Obe redakcie sídlili v Budapešti. V rokoch 1905-1910 bol poslancom uhorského snemu. Po vypuknutí prvej svetovej vojny slúžil ako dôstojník rakúsko-uhorskej armády v Trenčíne a vo Vespréme. V rokoch 1916-1918 bol redaktorom rakúskej tlačovej kancelárie vo Viedni, v rokoch 1918-1938 poslancom Národného zhromaždenia ČSR. Po vzniku ČSR pôsobil ako splnomocnec československej vlády v Budapešti, v roku 1919 bol štátnym tajomníkom Ministerstva vnútra, potom ministrom unifikácie, polnohospodárstva, školstva, zahraničia a v rokoch 1935-1938 ministerským predsedom Československa. Pred druhou svetovou vojnou chcel Hodža zamedziť Hitlerovým plánom. Predostrel tzv. Dunajský plán, neskôr označovaný ako Hodžov plán, v ktorom išlo o utvorenie homogénneho hospodárskeho priestoru v strednej Európe so zriadením zóny voľného obchodu bez colných bariér. Hoci plán ne-našiel ohlas, možno ho považovať za predohru povojnového plánu, na základe ktorého sa integrovala západná Európa. V roku 1938 pod tlakom mnichovských udalostí sa Hodža rozhadol podať demisiu a emigroval do Paríža. Tam spolu s exilovými politikmi utvoril v novembri 1939 SNR. V roku 1940 odišiel do Londýna, kde sa v júli 1940 stal formálnym podpredsedom Štátnej

Pohrebných slávností sa zúčastnili prezident SR R. Schuster, predseda NR J. Migaš a premiér M. Dzurinda

Čestná stráž pri rakve s pozostatkami M. Hodžu



Milan Hodža

rady. V roku 1941 odišiel do USA, kde vyvíjal bohaté politické aktivity.

M. Hodža bol zakladateľom a najvýznamnejším predstaviteľom slovenského agrárneho hnutia, ktoré do roku 1918 zotrvačovalo v rámci Slovenskej národnej strany a jej program za-stupoval aj ako poslanec v uhorskom parlamente. Po roku 1910 presadzo-val politiku demokratizácie a federalizácie habsburskej monarchie. Počas prvej svetovej vojny si osvojil myšlienku konštituovania československej štátnosti a stál pri zrade Česko-slovenska. Svoje politické krédo za-ložil na princípoch agrárnej demokracie a čechoslovakizmu. Až neskôr pre-šiel na pozície regionalizmu a v roku 1938 definitívne uznal samobytnosť slovenského národa. Posledné roky



svojho života prežil Hodža v exile v Amerike. Jeho zdravotný stav bol vážny a po operácii hrubého čreva v roku 1944 zomrel. V poslednej vôle si želal byť pochovaný na rodnom Slovensku. Napriek veľkým snaham sa to jeho rodine nepodarilo. Smutné peripetie okolo pozostatkov začali hned po smrti štátneho. Na Českom národnom cintoríne v Chicagu prebehla sice pohrebná ceremonia, ale telo nebolo uložené do zeme. V špeciálnej zapečatenej truhle ho uložili v mŕnici. Rodina rátala s tým, že sa vojna čoskoro skončí a telo bude prevezené na Slovensko. Hodžova manželka sa po roku vrátila na Slovensko, aby prevoz vybavila. Ani jej a ani synovi Fedorovi Hodžovi sa to nepodarilo, hoci zastával v štáte významné miesta – bol poslancom a generálnym tajomníkom Demokratickej strany. V roku 1949 pochovali Milana Hodžu na spomínanom Českom národnom cintoríne v Chicagu. „Bol to hrdý Slovák, zároveň česko-slovenský vlastenec a srdcom a prevedením Európan. Prevezenie pozostatkov na Národný cintorín je naplnením jeho poslednej vôle, ak tom historickej spravodlivosti a verím, že aj výrazným impulzom pre bližšie spoznávanie jeho politického odkazu,“ povedal nad rakvou premiér Mikuláš Dzurinda.

Na bohoslužbách v Evanjelickej kostole v Martine sa zúčastnilo asi štyristo zástupcov politického, verejného a spoločenského života, medzi nimi prezident Rudolf Schuster, predsedca Národnej rady SR Jozef Migaš, predsedca vlády Mikuláš Dzurinda, predstavitelia vlády, bývalý prezident SR Michal Kováč, lídri politických strán a príbuzní M. Hodžu. Pohrebu sa zúčastnili aj tajomník SSP Ľudomír Molitoris a redaktor Života. Služby Božie celebroval generálny biskup ECAV Július Filo. Po skončení pobožnosti uložili rakvu s pozostatkami Milana Hodžu do hrobky, kde leží jeho manželka Irena.

Text a foto: JÁN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Na cintoríne pri kostole sv. Rozálie v Podsklí sa nachádza starý hrob veľkostatkára a majiteľa mlyna Alojza Dezseriho Bacha (na snímke), ktorý rodina dodnes opatruje.

* * *

28. júla prišli do Jablonky neobvyklí hostia - populárna folková skupina Čolec uOrkiestra, ktorá v miestnom amfiteátri dala takmer dvojhodinový koncert.

* * *

Na zasadaní urbárskeho spolku v Dolnej Zubrici, ktoré sa konalo 23. júna t.r., urbárnici nesúhlasili s odovzdaním okolo 10 hektárov lesov na svahu vrchu Czernica pre potreby lyžiarskeho vleku a zjazdových trás. Urbárnici sa obávajú, že po vykľúcaní stromov na mieste výrubu dôjde k erózii pôdy.

* * *

Dňa 3. augusta 2002 uplynulo 45 rokov spoločného života manželov Jozefa a Štefánie (rod. Novákovej) Čabalovcov z Jablonky. K ich jubileu im želáme veľa zdravia, pohody a spokojnosti.

* * *

V Chyžnom stojí pekne udržiavaná starodávna soška patróna požiarníkov sv. Floriána (na snímke), ktorý už dlhé roky „stráží“ hospodárstva v dolnej časti obce pred „červeným kohútom.“

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známu poľskú filmovú a divadelnú herečku, ktorá vytvorila viac znamenitých úloh v poľských filmoch a seriáloch. Iste ľahko uhádnete o koho ide, keď povieme, že zahrála jednu z hlavných úloh (lekárku, manželku chirurga Kubu - Artura Źmijewského) v oblúbenom televíznom seriáli *Na dobré a na zlé*. Napíšte nám jej priezvisko a pošlite do redakcie. Medzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 6/2002 sme uverejnili fotografiu Zbigniewa Wodeckého. Knihy vyžrebovali: Alena Miškovičová z Jurgova, Paulína a Darius Kalatovci z Nedece a Tadeáš Molitoris z Kacvína.



Z DEJÍN FALŠTÍNA (3)

Takmer do konca druhej svetovej vojny existovali v spišskom Zamagurí tri panské dvory: v Nedeci so slávnym Nedeckým zámkom, vo Falštíne, ako aj dvor v Spišskej Starej Vsi, ktorého majiteľmi boli Rozmanovci, židovského pôvodu.

Dnes by som chcel venovať páru poznámok falštínskemu dvoru, alebo skôr jeho pracovníkom, najmä služobníctvu. Predtým však musím poznamenať, že práve v tejto obci - Falštíne sa najdlhšie, lebo až do tridsiatych rokov 20. storočia, zachovali poddanské vzťahy. Dvor, ktorý až kdesi do polovice 19. storočia patril grófskej rodine Salomonovcov, majiteľov Nedeckého zámku, a neskôr barónskej rodine Jungenfeldovcov, tvorila úhladná barónska kúria, veľká sýpka, pálenica na výrobu špiritu a ďalšie rozsiahle hospodárske stavby. Aj keď barónsky statok neboli veľký, celkom dobre prosperoval. Jeho posledným správcom (do konca druhej svetovej vojny v r. 1945) bol Emil Schlegel z Nedece-Zámku, ktorý bol znamenitým hospodárom, takže majetok prinášal celkom pekné príjmy.

Jungenfeldovci popri služobníctve, pracujúcim priamo v panskej kúrii, zamestnávali viacerých stálych pracovníkov, ktorých tu volali „kunvyciasmi“. Prakticky aj ich by sa dalo zaradiť medzi služobníctvo. Takýto pracovník mal na statku zaistený jednoizbový byt s akousi predsieňou, v ktorej mohol chovať niekoľko sliepok. Pri byte si mohol postaviť aj malý chlievik pre chov jednej ošípanej. Ak chcel, mal právo chovať aj jednu kravu, ktorú mohol držať v panskej maštali a krmit, tak ako kravy zo statku, barónskymi krmivami. Samozrejme cez leto ju mohol pásť na barónskych pasienkoch. Keď kravu nechoval, dostával zo statku 2 litre mlieka denne.

Za svoju ťažkú celodennú prácu dostávalo služobníctvo plácu v naturálach - 14 metrákov jačmeňa (zriedkavejšie osva bud' zemiakov) ročne, ktorý si mohlo zomlieť na múku, a k tomu nevelkú sumu peňazí. Nebola to bohvieaká pláca, ale zaistňovala pracovníkom slušnú existenciu, tým viac, že dostávali z barónskych lesov aj drevo na kurenie. Vo Falštíne vtedy súkromné lesy neexistovali. Služobníctvo malo pridelené aj nevelké pozemky, na ktorých si mohli napr. zasaditi zemiaky, ba aj obrábať ich dvorskými záprahmi.

V poslednom období, teda pred druhou svetovou vojnou, držal barón Jungenfeld na statku štyri páry koní a dva volské záprahy, využívané do polných prác. Každý párs koní mal na starosti jeden koniar. Ich základnou povinnosťou bolo pridelené kone obriadni, nakŕmiť a potom pracovať s nimi v poli, napr. počas orby, pri zvážaní úrody alebo dreva z lesa, potrebného na vykurovanie kúrie, pálenice a iných obytných budov, v zime pri využívaní hnoja a pod. Podobne bolo s volskými záprahmi, ktoré robili najťažšie práce a starali sa o ne voliari, nazývaní tuná bŕešmi.

Okrem týchto pracovných zvierat mal barón ešte osobitný párs pekných koní, priahaných len do koča, ktorým chodil na návštevy a iné cesty. Obsluhoval ich zvláštny kočič v parádej uniforme. Samozrejme na statku pracovali i pastieri majúci na starosti barónske kravy, ktorí cez leto kravy pásli, v zime ich kŕmili, dojili, čistili maštale a robili iné hospodárske práce. Pri ošípaných boli zamestnaní tzv. sviniari, ktorých tuná nazývali aj kundasmi.

Nebol by to poriadny statok, keby nemal svojho kováča a kolára. Boli aj vo Falštíne. Kolár vyrábal samozrejme kolesá, ale i vozy a iné poľnohospodárske náradie, kym kováč podkúval kone, okúval kolesá a iné zariadenia, robil rôzne kovania, niektoré druhy náradia a všetky iné kováčske práce, potrebne pri poľnohospodárskej výrobe. Posledným kováčom na falštínskom statku bol Štefan Rusnáčik a kolárom Jozef Findura.

Na statku sa práca začínala okolo siedmej hodiny ráno (vtedy už kone a voly mali byť obriadene, nakŕmené a pripravené na prácu), ale v lete, počas súrnych polných prác, napr. počas žatvy, ovela skôr. Pri takýchto prácach pomáhalo aj ďalší, najmä sezonní pracovníci. Každé ráno pred začatím práce zvolával tzv. gazda statku (vedúci) všetkých pracovníkov a každému z nich pridelil konkrétné úlohy, ktoré mal cez deň vykonáť. Začiatok i koniec práce a krátku obedňajšiu prestávku oznamoval zvonec, visiaci na dvore statku. Posledným gazdom na statku pred koncom druhej svetovej vojny bol Andrej Milaniak.

Treba zdôrazniť, že pracovníci na falštínskom dvore boli veľmi disciplinovaní. Každý si cenil svoju prácu, lebo to bola pre nich jediná možnosť zabezpečiť si prostriedky na životbytie. Totiž vtedy o prácu bolo veľmi ťažko, prakticky nikde v okolí jej nebolo. A ešte zaujímavost: práca na statku bola, dalo by sa povedať, rođová. Keď tam začal pracovať otec, po ňom prišli jeho synovia, potom vnukovia atď. K najčastejšie stretnaným menám pracovníkov statku patrili nasledujúce falštínske rodiny: Horničákovci, Nálepkovci, Krišákovci, Milaniakovci, Vidovci, Klimčákovci, Čajkovci, Findurovci, Jašontekovci a ďalší. Z vtedajších pracovníkov na falštínskom statku žije ešte jeden, Jozef Horničák, ktorý bol kočičom, a svojho času mi porozprával o svojej mladosti a práci v tomto panom sídle.

Odvtedy uplynulo takmer šesť desaťročí a z falštínskeho dvora ostali len trosky. V kúrii sa nachádza základná škola, väčšina z nej však spustla (vyhorela), podobne ako iné, hospodárske a obytné stavby.

Zachovala sa len sýpka, v ktorej statok skladoval obilie. Falštínčania ju pred niekoľkými rokmi prestavali a adaptovali na úhladný kostolík. Na jeho vežičke visí spomínaný zvonec, ktorý kedysi zvolával ľudí do práce. Dnes má inú, vznešenejšiu úlohu - zvoláva Falštínčanov na nedelňajšie pobožnosti.

JÁN BRINČKA



Ruiny výhorelej
barónskej kúrie
vo Falštíne

NA SPIŠI

Náš Spolok každý rok organizuje pre krajanov niekoľko krásnych kultúrnych podujatí. Medzi najznámejšie patria Fašiangy – ostatki, Prehliadka dychoviek a Dni slovenskej kultúry na Spiši a Orave, ktoré sa v tomto roku konali už po deviaty raz. Popri našom Spolku sa na nich podieľalo aj Oravské osvetové stredisko v Dolnom Kubíne a Podtatranské osvetové stredisko v Poprade. Podujatie sponzorovali Ministerstvá kultúry PR a SR.

Vyšné Lapše

privítali účastníkov Dnív sobotu 15. júna. Čakanie na začiatok podujatia sa schádzajúcim Lapšanom a hostom, medzi ktorími boli o.i. tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris a šéfredaktor Života Ján Šternoga, spríjemnila muzika folklórneho súboru Vagonár z Popradu. Krátko po 19. hodine všetkých v krajanskej klubovni privítal predsedu MS SSP vo Vyšných Lapšoch Jozef Krišík a tajomník ÚV SSP L. Molitoris, ktorý predstavil účinkujúcich – folklórny súbor Vagonár z Popradu.

FS Vagonár vznikol pri ZK ROH k.p. Vagónka Poprad v roku 1972. Začínalo približne 60 členov, ktorých viedol umelecký vedúci súboru Ing. Ján Jančík. Prvé tance z oblasti Zemplína, Karička čertová a Zemplínsky čardáš choreograficky vytvoril Jozef Butela. Súbor postupne zdokonaľoval svoju úroveň a rozšíril svoj repertoár aj o tance z oblasti Spiša. Už v roku 1982 získal kategóriu A a stal sa tak najmladším kolektívom v tejto najvyššej umeleckej kategórii na Slovensku. Účinkoval na mnohých folklórnych festivaloch doma i v zahraničí. Vo svojej činnosti načiera do veľkého bohatstva ľudovej tvorby a odovzdáva ho ďalším generáciám. Krátko po roku 1992 kolektív upútal divákov novými tanecnými a speváckymi choreografiami. Zvýšenie aktivity sa prejavilo aj počtom vystúpení, keď ich súbor za rok dokázal absolvovať 53. Jeho úspechy podmienila aj zmena programu, výraznejšie orientovaná na regióny východného Slovenska.

FS Vagonár sa zúčastňuje na mnohých podujatiach, prehliadkach a festivaloch doma i v zahraničí. Do svojho repertoáru zaradil aj pôvodné zvyky a tradície ľudu z podtatranského regiónu, ako napr. veľkonočná oblievačka, stavanie májov, fašiangový sprievod mestom spojený s pochovávaním basy a viačnočné koledovanie. Súbor už navštívil Francúzsko, Taliansko, Nemecko, Anglicko, Maďarsko, Poľsko, Česko, Bulharsko, Juhoslováciu, kde vzbudil veľký ohlas a záujem o slovenský folklór. Na súťažných festivaloch v spomenutých krajinách získal vysoké ocenenia za tanecný prejav, choreografiu, spevácke a hudobné prevedenie. Pri FS Vagonár pôsobí aj detský folklórny súbor Vagonárik, v ktorom účinkuje 32 detí. Vo svojom programe predstavujú detské hry a tance z podtatranskej oblasti.

V Lapšanskej klubovni sa súbor predstavil rezkými tancami a pôsobivými piesňami z oblasti Spiša a Liptova. Veľmi sa páčil a dokázal doslova strhnúť živo reagujúce lapšanské publikum, takže časť svojho vystúpenia musel zopakovať ešte raz.

Krempachy

Z Vyšných Lápš sa podujatie na druhý deň prestahovalo do krempašského amfiteátra. Prišli si ho pozrieť stovky divákov a viacerí čestní hostia, o.i.: splnomocnenec malopolského vojvodu pre národnostné menšiny Artur Paszko, podpredsedovia ÚV SSP Žofia Chalupková a Dominik Surma, tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternoga, predseda OV SSP na



Súbor Vagonár z Popradu pozýva do lapšanskej klubovne

Súbor František Mlynarčík, pracovníčka SSP Vlasta Juchniewiczová, krempašský predseda MS SSP Ján Petrášek, richtár Ján Kalata a ďalší. Skôr, než sa začal kultúrny program, sa slova ujali L. Molitoris a A. Paszko, ktorí pozdravili divákov a účinkujúce súbory a všetkým popriali príjemnú zábavu. Potom už moderátori podujatia Beáta Szczepańska a Marek Bryja pozvali na podium prvých účinkujúcich – folklórny súbor z Batizovce. Batizovce sú malebnou obcou pod Tatrami, nedaleko Svitu. Jej začiatky siahajú do čias Veľkej Moravy. Je známa najmä tradíciou výroby kraslíc vyškrabávaním na čierne pomalované škrupine rastlinných motívov a do plochy srdca alebo obdĺžnika vypisovaných textov ľudovej poézie a piesní. V obci sa každoročne koná súťaž v maľovaní vajíčok pod názvom "Gúľaj sa vajíčko ...". Udržiavať ľudové tradície sa snaží práve folklórna skupina pod vedením Jána Levočkého, ktorá už 30 rokov pôsobí pri Miestnom kultúrnom stredu v Batizovciach. Jej činnosť sa sústreduje na zbieranie a spracovávanie zvykov a obyčajov do javiskovej podoby. Tvorí ju kolektív mladých ľudí, ktorí sa pravidelne schádzajú a nacvičujú. Vo svojom repertoári majú aj napr. „chodenie so strašiakom“ na záver fašiangového obdobia. Pôsobia na všetkých kultúrnych podujatiach v obci a pravidelne sa zúčastňujú festivalov na východnom Slovensku.

Krempašskému publiku sa súbor predstavil pôsobivými tančami, piesňami a zvykmi z ich rodnej obce. Po slovenských hostoch prišli na rad krajanské súbory. Ako prvý vystúpil súbor Čardáše z Čiernej Hory od Tribša, ktorý sa predstavil pásmom spišských piesní a tancov a vyslúžil si vrelý potlesk krempašského publiku. Výborne si počína aj súbor Spiš z Novej Belej pod vedením Jozefa Majerčáka, ktorý predviedol slovenské a spišské piesne a tance. Aj v ďalšej časti programu sme mohli obdivovať slovenské a spišské piesne a tance v podaní domáceho súboru Zelený javor, ktorý viedie Mária Wněková. Poznamenajme, že M. Wněková prednedávnom nahrala CD platňu so slovenskými a spišskými pesničkami pod názvom Padalo jablčko, ktorú si záujemcovia mohli kúpiť počas podujatia. Krempašský súbor neustále zvyšuje svoju úroveň, preto nie div, že ho publikum odmenilo zaslúženým potleskom. Ako posledný sa predstavil nedecký súbor Veselica pod vedením Žofie Bogačíkovej. Jeho program, plný spevov, tancov a humorých situácií, ako napr. skákanie cez lavičky, dokázal divákov nielen zaujať, ale aj zabaviť. Bol to naozaj veľkolepý záver vydareného podujatia. Na záver L. Molitoris podakoval všetkým za účasť na našom podujatí a odovzdal vedúcim súborov pamätné diplomy.

Text a foto: JÁN BRYJA

FOTOREPORTÁŽ ZO SPIŠA SME UVIEDLI V PREDOŠLOM ČÍSLE



L. Molitoris otvára Dni...



Príhovor M. Gacíka



Pochod podvľčianskych mažoretiek a dychovky cez Jablonku

Posledná časť IX. dní slovenskej kultúry sa konala 23. júna t.r. v Jablonke. Začala sa ako obvykle účasťou krajanov a hostí na slovenskej sv. omši v miestnom kostole Premenenia Pána, ktorú celebroval kňaz Robert Bukaľa. Počas bohoslužieb spieval zmiešaný zbor z Krivej a na organe hral organista Vladimír Pánik z Trstenej. Po sv. omši účastníci slávnosti sformovali dlhý sprievod na čele s mažoretkami a dychovkou z Podvlka pod vedením kapelníka Jána Páleníka a prepochodovali do amfiteátra, kde sa už schádzali prví diváci a hostia.

Boli medzi nimi: štátny tajomník Ministerstva kultúry SR PhDr. Milan Gacík, riaditeľ úradu Žilinského samosprávneho kraja Ing. Bohuslav Budoš s manželkou, vedúci tamojšieho oddelenia kultúry a pamiatkovej starostlivosti Ján Farský, riaditeľka Regionálneho osvetového strediska v Žiline PhDr. Soňa Řeháková, pracovníci Odboru kultúry ŽSK PhDr. Jana Bírová a Mgr. Ján Blahovec, riaditeľka Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubíne Mgr. Ol'ga Žabenská, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternoga, pracovníčka ÚV SSP a lektorka slovenského jazyka na JU v Krakove Vlasta Juchniewiczová, profesor jablonského lýcea Emil Janoviak, čestný predsedu OV SSP na Spiši František Kurnát z Novej Belej, podpredseda ÚV SSP Róbert Kulaviak z Dolnej Zubrince, predsedovia OV SSP na Orave a Spiši Genovéva Prilinská a František Mlynarčík a ďalší. Podujatie moderovali Miroslav Žabenský z Dolného Kubína a študentka JU v Krakove Beáta Szczepańska.

Po privítaní zhromaždených a slávostnom otvorení podujatia prehovoril tajomník ÚV SSP L. Molitoris, ktorý o.i. zdôraznil, že v tomto roku pripadá 55. výročie založenia nášho Spolku a vyzdvihol tiež významnú úlohu, ktorú v 20. storočí zohral medzi Slovákm na Orave poslanec uhorského snemu Ferko Skyčák a zaželal všetkým hlboký umelecký zájazd. S prejavom vystúpil aj M. Gacík, ktorý o.i. prednesol úryvok básne slovenského básnika Mikuláša Kováča. Napokon divákov v Jablonke pozdravila v mene prednosti Žilinského samosprávneho kraja J. Bírová, ktorá poďakovala za pozvanie a vyjadriła presvedčenie, že aj budúci, jubilejný X. ročník bude rovnako úspešný ako dotečajšie.

Ako prvý uviedli moderátori na scénu zmiešaný zbor z Krivej pod vedením dirigenta Pavla Bažíka, ktorý sa predstavil na našom podujatí už po šiestykrát. Zaspieval niekoľko hymnických piesní, o.i. Aká si mi krásna. Po tomto dôstojnom úvode už scéna patrila členom detského folklórneho súboru z Malej Lipnice a Podvlka, ktorých na javisko priviedli krajanky Viktoríja Smrečáková a Angela Vontorčíková. Deti za-



Vystupuje skupina mažoretiek Afrodita z Tvrdošína



Tancuje súbor Spiš z Novej Belej

SVIATOK V JAB



Heligonkári z Harkabuza a Podsrnia



Detský folklórny súbor z Malej Lipnice a Podvlnky

spievali niekoľko oravských a slovenských ľudových piesničiek, ba aj zatancovali. Veľký aplauz si vyslúžil najmä malý sólista Arek Gribáč z Podvlnky.

Malých spevákov a tanečníkov z Oravy vystriedali heligonkári - František Harkabuz z Harkabuza so svojím vnukom Jankom Bryjom a Jozef Kadlubek z Podsrnia. Účinkujú už od roku 1960. Viackrát sa predstavili na Slovensku, ale aj vo Varšave, Krynicí, Rabke a na Orave a Spiši. Zahrali

brilantne rad tradičných oravských melodií, za čo ich diváci, a najmä 5-ročného Janka, odmenili vrelým potleskom.

Ponuku hostí zo Slovenska otvorila dievčenská skupina moderného tanca JUMP II a III (staršie a mladšie dievčatá), ktorá pôsobí pri Centre voľného času v Trdošíne. Dievčatá, ktoré na scéne doslova vírili v rockových rytmoch disco, boli oblečené v červených a modrých úboroch. Poznali sme ich už z vlaňajších Dní slovenskej kultúry v Jablonke, ako aj z nedávneho podujatia na Deň detí v Jurgove (2. júna). Ich tanečné vystúpenie a moderné rytmey očarili najmä mladé jablonské publikum, ktoré ich odmenilo búrlivými ováciemi.

Moderné rytmey vystriedal na javisku ľudový spev, hudba a tanec folklórneho súboru Pupov, ktorý k nám prišiel z kraja Jánošíka - z Terchovej. Organizačným vedúcim súboru, ktorý vznikol v roku 1992 je Jozef Guláč. Umeleckým vedúcim a choreografom je Tibor Mahút a tanečným pedagógom Alena Martinčeková. Terchovčania sa divákom predstavili v niekoľkých programových blokoch, v ktorých dominovali spevy a tance z regiónu Terchovej, rozšírené o goralské prvky z Oravy a Horehronia.

Hostí zo Slovenska vystriedali na javisku členovia folklórneho súboru Spiš z Novej Belej, ktorí sa aj tentoraz predstavili perfektne predvedeným blokom spišských a slovenských ľudových piesní a tancov. Opäť sme mohli obdivovať tanečné umenie, ako aj vynikajúcu choreografiu a hudobný sprievod súboru, ktorý si už dávno podmanil srdcia divákov nielen v Poľsku, ale aj na Slovensku. Súbor v súčasnosti viedie Jozef Majerčák. Milým prekvapením bolo, že členovia súboru pozvali na javisko aj niekoľkých hostí, ktorých vyzváltali v rytme rezkých melodií.

Kedže vystúpenia sa často striedali, program bol mimoriadne zaujímavý, pestrý a pred divákov príťažlivý.

Ďalším hostom zo Slovenska bola mládežnícka rocková kapela DIES IRAE z Jasenovej - rodiska spisovateľa Martina Kukučína. Skupina vznikla v roku 2000 pod názvom Stratus. Jej najväčším doterajším úspechom bola účasť na hudobnom festivale Liptovský štít, kde získala dve z piatich hlavných ocenení. V januári 2002 sa skupina premenovala na Dies irae

POKRAČOVANIE NA STR. 24



E. Prilinský z Podvlnky preberá diplom za úspešné vystúpenie



Hľadisko tentoraz nebolo preplnené

Susedka, malá a tučná, sa naňho vo výťahu sladko usmiala.

- Máme sa dobre, pán sused?

Aj vaša paní sa má dobre? Nedávno som ju videla s nejakým pánom v uniforme, bol to váš príbuzný?

Div tú klebetnú babu neumlčal pásťou. Keď však aj z iných strán počul všelijaké narážky, nezdržal sa a raz, keď sa Milka vrátila z práce prineskoro a priveľmi unavená, spustil:

- Počuj, toto mi robiť nebudeš. Toto teda nie. Nedovolím, aby si zo mňa robila hlupáka, sprostého paroháča, na ktorom sa zabáva celá ulica. Ak máš iného, prosím. Tak to skončme, ale rýchlo a čisto.

Čakal, že sa naňho vrúti, zasa začínať, ustavične si so mnou nespokojný a všeličo navymýšlať, počúvať všetko, čo ti nejaký hlupák nahučí. Pohádajú sa, potom sa pomeria a bude všetko v poriadku.

Milka si však len sadla, sfažka dopadla na stoličku. Chvíľu trvalo, kým zdviahl zrak, hned ho však uprela na stenu a ticho, nečujne povedala:

- Čakám dieťa, Peter.

- Chceš povedať, že moje dieťa?

- Nie, to nechcem povedať. Už som podala žiadosť o rozvod.

Myslel, že ju zabije, že sa na ňu vrhne, v hlave sa mu rozhučalo, akoby mu v nej štartovalo prúdové lietadlo, až po chvíli bol schopný rozmyšľať, tak je to teda pravda, má iného, má iný život ako tento, čo žila so mnou a čo sa jej z akéhosi dôvodu znepáčil, tak je to pravda, a ona si tu sedí, nešťastná, už nie najmladšia žena, a čaká, čo bude.

- Chvalabohu, - povedal. - Dúfam, že to pôjde rýchlo a bezbolestne.

Celú noc nezažmúril oka, vrável si, pôjdem za tým fičúrom a zabijem ho, tak sa to robilo v minulých storočiach, vtedy sa muži pre takéto čosi strieľali, pôjdem a zabijem ho, nech si nemyslí, že je to také jednoduché zasiahnuť niekomu do života, od koreňa ho vyvrátiť, zdepatať, pošliapať, že mu to prejde beztrestne a s požehnaním úradov. Pravda, na našom manželstve bola maličká puklina, ale to by sa bolo bývalo časom scelilo, v každom manželstve, kým sa dožije striebornej svadby, sa z času na čas čosi vyskytne, a tu ti príde taký fičúrik, taký necitlivý hlupák a kvalifikované zasiahne,

ihneď nájde liek, rozťať, a zoberie ti všetky možnosti čokoľvek podniknúť.

Podarilo sa mu to, prefektne sa mu to podarilo, darebákovi. Pritisol ma k stene. Dieťa potrebuje otca.

Rozvod prebehol rýchlo. Horšie bolo, že mu ihneď nemohli prideliť náhradné bývanie, museli žiť s Milkou v tých istých stenách, aj keď predeliili byt tak, ako to len bolo možné a denný režim si zariadili tak, aby sa ani nevideli. Keď ju po niekoľkých mesiacoch náhodou zazrel, pomysiel si, čo aj mám vlastne spoľočné s tou ľabavou, nemotornou ženou? Čakal, že sa dopočuje čosi o svadbe, ale vysvitlo, že tamto, vzťah, kvôli ktorému

bo Gáborovi, nejaká svokra sa vďaka dieťaťu zmierila s nevestou ...

Koketa jedna, ešte je len v kočíku, pár týždňov na svete, a už sa usmieva!

O pár dní sa stalo, že dieťa plakalo. Milka bola kdesi v práčovni alebo sušiarni, nemohla ho počuť. Zdalo sa mu, že detský hlas znie zadúšavo, že s malou sa čosi robí, vbehol do izby, zastal nad postieľkou. Dieťa stíchlo a zvedavo náhľadlo.

Už sa chcel vykrađnúť, keď v tom do izby vošla Milka s plnou náručou plienok a detské bielizne.

- Ty ... tu? - vyšeplá prekvapene.

- Malá veľmi plakala ... hundral v rozpakoch a cíval k dverám ako zlodej prichytený pri čine.

Pre to dieťa nenávidel ceľý svet, nenávidel všetky deti a farchavé ženy na svete, takto to robia, túzia jedine po tom, aby sa množili, je im jedno, za akú cenu, kto za to zaplatí, ešte prednedávnom

neznášal detský pláč, trhal mu uši ako najodpornejší zvuk pod slinkom.

A teraz sa na to dieťa usmial on, akoby vravel, prišiel som vám vrátiť váš úsmev, slečinka, nože prestaňte plakať, a pravdaže, musela ho pri tom prichytiť Milka, aká tam stála zarazená s plnou náručou bielizne, taká biela, taká svežá, omladnutá a pekná, postupne ju zaliaval rumenec, krv pod napäťou pokožkou jej prudko pulzovala.

Na druhý deň sa na seba mračili ako prv. Nič sa nezmenilo, iba Peter prestal chodiť na bytový úrad. Čo bude chodiť modlikať? Ak nejaký byt budú mať, pošlú mu vyznomenie, dostane to čierne na bielom.

Namiesto toho kúpil kyticu, keď mala Milka narodeniny, s búšiacim srdcom jej ju odniesol. Prekvapilo ju to, v zhode si ani neuvedomovala, že má sviatok, s priateľkami sa v poslednom čase prestala stýkať, uzavrela sa do seba, a kolégyne zo zamestnania na ňu pozabudli, keď bola teraz na materskej dovolenke. Pravdepodobne je nik neblažoželal, lebo v izbe okrem nie najčerstvejších astier iných kvetov nebolo.

- Ženy v mojich rokoch si už radšej ani neprispomínajú, že sa kedysi narodili, - vzdychla si, - ale vytiahla fľašu vína a poháre. Dva poháre - ako kedysi.

- Niekoľko, keď máš veľa roboty, - zhľadúval slová, - by som ti mohol po-

VIERA ŠVENKOVÁ NIKTO NEUMREL

môč s malou ... Už sme sa trochu skamarátili, - vrazil a odvážil sa vziať dieťa na ruky. Nerozplakalo sa, len si ho obzeralo a rúčkami mu ohmatávalo tvár.

- Ďakujem ti, - povedala.

Od tých čias zavše vošiel do izby, prišiel ako cudzí, zabával sa s malou, tá si už na neho zvykla. Mal to dieťa rád, za nič nemohlo, bolo nevinné a bezbranné, hocikto na svete mu mohol ublížiť. Napokon, dieťa vlastne nemá otca ... On sice má syna, ale ten je v odbornej vojenskej škole, domov prichádza zriedka, prázdniny trávi u starkej alebo na chate, rodičia ho už veľmi nezaujímajú, azda na neho ani veľmi nezapôsobilo, že sa rozvedli.

Vlastne kvôli tomu chlapcovi, kvôli Petrovi mladšiemu by mali skúsiť začať odznova. Neodvážil sa to navrhnuť, ale akosi to vyplynulo samo, odstránil núdzovú priečku, nažívali spolu, aj keď Milkinu plachosť nič nemohlo odstrániť. Vrazil si, že ju to prejde, utrpela duševný úraz a potrebuje čas, aby sa z neho spaľala, musíme jej ukázať, že na minulosť už nemyslím, je to za nami, je to pochované, napokon, nič také sa nestalo, nikto neumrel, len sa narodilo dieťa, a to je dobré, to je vždy dobré, keď sa na tento svet narodí dieťa. A zasa v bezsenných nociach, keď sa prevaľoval na lôžku, ho mučili zlé myšlienky, predsa čosi umrello, umrela moja dôvera v človeka, ak ta môže zradíť najbližší, čo s tebou žil dlhé roky a pozná fa skrz-naskrz, čo s tebou prešiel dobrým i zlým, čo potom môžeš čakať od cudzích? A potom, keď prišlo slnečné ráno, si nadával do slabochov, aký si to chlap, keď tvoju dôveru v človeka možno tak ľahko otriasť, zažil si už situácie, keď druhý pre teba riskoval život, zažil si pocit súdržnosti kolektívnu v zamestnaní, ľudia sú všelijakí, aj takí čo ľahko zaváhajú, niečo si zle vyložia, inak pochopia situáciu ... Človek je len človek, nikdy nebude bez chýb a bez slabých chvíľ. A život je život, nikdy nebude prinášať len samú radost.

Pomaly a trpeživo hľadal cestu k vlastnej žene. Správali sa k sebe nanajvýš zdvorilo, ako dva cudzí. Nosił jej kvety a tŕpol, či sa cestou nepolámu, či budú vyzeráť k svetu, a ona sa o ne vzorne stárala, nie ako kedysi, keď ako mladá manželka hocikedy odvrkla, kytičku to áno, to donesieš, aby si zamaskoval, že si strávil večer s kamarátmi pri poháriku, ale keby si raz konečne kúpil ten vešiak ale-

bo žiarovky, to nie. Kedysi žili vedľa seba ako všetci ostatní manželia, milovali sa a zavše sa hádali, ale nijako si tie chvíle, keď boli spolu, necenili, veď bolo jasné, že takých chvíľ ešte bude, že to tak bude vždy a po čase to býva poriadna otrava! Kedysi ho vítala v teplákoch a s nátačkami vo vlasoch, no konečne si doma, vnímal ju ako súčasť bytu, teraz dostenam obligátny bozk na líce, sadal si k stolu a pomaly hovorieval o tom, čo bolo v zamestnaní.

Teraz otváral dvere bytu s tlčúcim srdcom, telom mu prebehla vlna radosti, keď mu vyšla v ústrety v bielej zásterke, večera je akurát hotová, povedala milo, ešte vždy sa mu zdalo, že je to strojená milota, potom pri sebe mlčky sedeli a ak aj povedali niekoľko viet, boli to bezvýznamné slová na bezvýznamné témy, ktoré sa ich dvoch netýkali, iba o malej sa vedela rozvraťieť, idú jej zúbky, neviem, ako si zvykne na jasle. A on dodával, budem ju ta vozievať autom, možno sa jej to bude páčiť.

Tešilo ho, že dieťa k nemu priliplo, ba viditeľne mu dávalo prednosť pred matkou.

Navonok pôsobili ako novomanželia, v jednu nedelu sa dokonca vybrali na prechádzku do prírody, aj sa tak cítil,

akoby bol novomanžel, akoby chodil v akomsi novom svete, nie v tom, čo mu kedysi tak rýchlo zovšednel, teraz každá tráva bola zázračne svieža, každý obláčik mal neobyčajný tvar. S vážnou tvárou rozprával malej o tom, že za tými stroiami žijú vlky, dieťa sa ho tuho držalo za ruku a opakovalo, ale my sa ich nebojíme, však, ocko? Prvý raz ho tak oslovielo, zrejme to počulo v jasliach.

Toho večera dlho sedeli pri televízore, a keď nalieval do pohárov červené víno, povedal:

- Musíme to osláviť, už som ocko. Vieš, Milka, rád by som bol, keby to bolo naozaj ...

- Ty by si ... chcel?

- Je to jediná možnosť. Tento nás život je naša jediná možnosť. Ty a ja. Po tom všetkom sme o čosi mûdrejší. Za mûdrost' sa draho platí, aj my sme čímsi zaplatili. Ale stálo to zato. Čosi sme sa naučili, nie?

Iba naňho hľadela, akoby tomu nemohla uveriť.

- Je to za nami, Milka. Musíš na to zabudnúť.

- Pousilujem sa, - vďačne sa naňho usmiala, neisto, ale bol to úsmev a pohľad, ktorý patril len jemu.

(Domová pokladnica 1979)



SVIATOK FOLKLÓRU...

POKRAČOVANIE ZO STR. 21

(Dni hnevú), názov je odvodený podľa jednej z poviedok M. Kukučína. V skupine účinkujú: Martin Androvič (spev), Mariana Kováčová (klávesy, spev), Juraj Mendel (bicie), Michala Trnkociová (spev), Roman Kováč (gitaru) a najmladší Jakub Kleň (basová gitara). Vedúcim skupiny, ktorá interpretuje výlučne vlastnú rockovú tvorbu, je autor hudby Rudolf Balco a texty im píše Milan Kleň. Rytmická rocková hudba a skvelá interpretácia pesničiek, o.i. Slzy Nostradamu či Na konci sveta, sa páčili nielen mladým divákom.

Obrátil sa list bohatého scenára a zmenil sa tiež žáner. Rockové rytmus vystriedala na javisku zábavná scénka, ktorú predviedli členovia divadielka Ondrejko z Podvlnky, manželia Genovéva a Edvard Prilinskovi, ktorí predviedli zábavný improvizovaný rozhovor redaktorky s robotníkom „pracujúcim“ na stavbe metra v Bratislave. Divákov očaril najmä ich herecký kumšt a vtipné dialógy.

Tažko si predstaviť akékoľvek kultúrne podujatie na Orave bez takého obľúbeného folklórneho súboru, akým je Rombaň z Chyžného, ktorý vedie Grzegorz Sternal. Mladí speváci, tanecníci a hudobníci sa opäť predstavili z tej najlepšej stránky. Predviedli bohaté a pôsobivé pásmo veselých i žartovných slovenských a oravských piesní a tancov, cím rozplieskali všetkých prítomných.

V duši nám ešte doznievali posledné tóny, keď moderátori oznámili, že prišiel čas rozlúčiť sa. Dovedenia všetkým účinkujúcim, divákom, ale aj dobrej atmosfére v jabolonskom amfiteátri povedali perfektným vystúpením mažoretky zo skupiny Afrodita z Tvrdošína, účinkujúce v pekných uniformách. Ešte raz sa predstavila rocková skupina Dies irae a to už bola úplná bodka za týmto výdaným podujatím.

So všetkými účinkujúcimi a vzácnymi hostami sa rozlúčil tajomník ÚV SSP L. Molitoris, ktorý zároveň odovzdal vedúcim súborov pamätné diplomy a pozval ich na jubilejný, 10. ročník Dňa slovenskej kultúry.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK



Záber zo stretnutia v Nedeckom zámku

Vdnoch 14. – 16. júna t.r. sa v krásnom prostredí Červeného Kláštora a v jeho okolí konal jeden z najpríťaživejších folklórnych festivalov na Slovensku - 26. ročník

Zamagurských folklórnych slávností, ktoré organizovali Prešovský samosprávny kraj, Podtatranské osvetové stredisko v Poprade, obec Červený Kláštor, mesto Spišská Stará Ves, Okresný úrad v Kežmarku a nás Spolok. Program odštartoval v piatok vystúpeniami súborov v obciach Zamaguria a v Nedeci-Zámku.

Oficiálneho otvorenia podujatia na poľskej strane Zamaguria v priestoroch Nedeckého zámku sa o.i. zúčastnili riaditeľ POS Ladislav Havlík, vojt nižnolapianskej gminy Antoni Kapołka, tajomník SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Špernoga, predseda OV SSP na Spiši František Mlynarcík, riaditeľka nedeckého zám-

ku Ewa Jaworowska-Mazur, nedecký farár Marian Wanat a kaplán Jozef Bednárik, starosta obce Červený Kláštor Štefan Džurný a ďalší. Hostí v jednej zo zámockých komnát privítala riaditeľka zámku a v mene organizátorov L. Havlík. Slova sa ujal aj vojt A. Kopołka. Hlavnú časť programu tvorili výstupenia nedeckej Veselice a speváčok folklórneho súboru Maguranka zo Spišskej Starej Vsi na nádvorí Nedeckého zámku, ktoré sledovali desiatky návštěvníkov.

ZAMAGURSKÉ FOLKLÓRNE

Vo večerných hodinách sa v Kultúrnom dome v Spišskej Starej Vsi začal otvárací program slávností, ktorý bol zároveň prehliadkou najúspešnejších detských a rómskych súborov z regiónu. V mene hostiteľov účastníkov podujatia privítal a slávnosti otvoril primátor Spišskej Starej Vsi Ing. Július Lojek. V takmer dvojhodinovom programe sa divákom predstavili rómske súbory Deti Kesaj z Kežmarku, Loli roklica (červená sukňa) z Veľkej Lomnice, Sovnakune čhave (zlaté deti) z Malého Slavkova, detské a mládežnícke súbory Maguranka a Pieniny zo Sp. Starej Vsi, Flisocek z Červeného Kláštora a Lechnice.

V sobotu sa zamagurské slávnosti presunuli do Červeného Kláštora, kde bol otvorený trh tradičných remesiel pod názvom Zakliata krása a začali sa prvé vystúpenia folklórnych kolektívov v

Vystúpenia na Nedeckom zámku sledovali skupiny turistov



prekrásnej scenérii pod Tromi korunami. Hlavná časť programu ZFS sa začala splavom účinkujúcich na platiach po Dunajci do prístaviska Pod lipami v Červenom Kláštore. O 17.30 hod. sa na hlavnom pódiu začal program Stretnutie pod Tromi korunami Prameň stále živý bude. Nočný program Zamagurských folklórnych slávností pod názvom Z troch strán Tatier vyplnili goralské folklórne súbory zo slovenskej i poľskej strany Oravy a Spiša, v tom o.i. zo Štrby, Vernára, Kežmarku i Liesku. Našu komunitu reprezentoval súbor Veselica z Nedeca pod vedením Žofie Bogačkovej.

Nedelňajší program sa začal slávnostou sv. omšou na treťom nádvorí kláštora a pokračoval trhom remesiel a vystúpeniami folklórnych súborov na malej scéne v programe Na Pieninách pri muzike... Priestor dostali aj detské folklórne súbory, ktoré vystúpili v programe Legenda o letiacom mníchovi Cypriánovi. Popoludní sa na hlavnej scéne začal záverečný program Zamagurských folklórnych slávností - Pieniny, Pieniny a po ňom koncert speváčky Jadranky Handlovskej.

Zo sprievodných podujatí Zamagurských folklórnych slávností treba spomenúť odhalenie pamätníka akademickému malírovi Štefanovi Leonarovi Kostelníčákovi v Sp. Starej Vsi, prezentáciu výstavy Rezané do dreva z tvorby Miloslava Semančíka z Matiašoviec na II. nádvorí kláštora, Goralskú svadbu v podaní ochotníckeho divadla zo



Nedecká Veselica spieva na zámockom balkóne



Clenky FS Maguranka zo Spišskej Starej Vsi

Spišských Hanušoviec, ľudovú veselicu a diskotéku v prístavisku a výletnej reštaurácii.

Text a foto: JÁN BRYJA

Trh remesiel pod Tromi korunami



UKONČENIE KURZU SJ

20. júna t.r. sa v sídle nášho Spolku v Krakove konalo slávnostné ukončenie kurzu slovenského jazyka, ktorý organizoval Slovenský inštitút vo Varšave. Kurz prebiehal v zasadacej miestnosti nášho Spolku a prihlásilo sa naň až 32 účastníkov, ktorí boli rozdelení do dvoch skupín – začiatočníkov a mierne pokročilých. 21 účastníkov kurz úspešne ukončilo a získalo certifikát.

Je potešujúce, že Krakovčania prejavili tak veľký záujem o kurz slovenského jazyka. Jeho účastníkmi bola nielen mládež, ale aj starší, v tom o.i. pracovníci vojvodského úradu v Krakove, historici, turistickí sprievodcovia, horskí vodcovia, žiaci krakovských gymnázií a študenti, ktorí sa zaujímajú o Slovensko a chcú spoznať reč svojich susedov, no a poľskí pracovníci slovenských firiem v Krakove (Slovnaft a SCP Ružomberok). Všetci účastníci, ktorí úspešne zvládli záverečný test a získali certifikát o ukončení kurzu, môžu na budúci rok postúpiť do vyšej skupiny a ďalej zdokonalovať svoje znalosti slovenčiny.

Kurz viedli lektorky slovakistiky Jagelovskej univerzity Mgr. Vlasta Juchniewiczová a Mgr. Gabriela Zoričáková. Slávnosti ukončenia kurzu sa o.i. zúčastnili tajomník SSP Ludomír Molitoris a riaditeľka SI vo Varšave Helena Jacošová, ktorá odovzdala absolventom certifikáty. K certifikátom absolventi dostali aj výtlačok Antológie súčasnej slovenskej poézie, ktorú prednedávnom vydal náš Spolok. Záujem o kurz je najlepším dokazom toho, že slovenský jazyk sa môže zísť aj Poliakom v rôznych oblastiach života. Mal by to byť príklad aj pre našich krajanov, ktorí neraz nedoceňujú význam výučby materinského jazyka. Kto vie, či sme v sídle nášho Spolku nepoložili základy novej jazykovej školy. (jb)

OPRAVA

V Živote č. 6 na str. 28 sme opomenuli autora fotografie k článku Dixielandové mosty, ktorým je Lubo Suja. Autorom fotografií k článku Pohľadnica zo Španielska (na str. 11) v Živote č. 7 je Jerzy M. Božyk. Autorom a čitateľom sa ospravedlňujeme.

Redakcia



B. Urbankowski prezentuje novovydanú zbierku



Účastníci prezentácie

BOH DAL MI SLOVO

Náš Spolok sa od svojho vzniku snaží propagovať slovenskú kultúru a umenie v Poľsku. Organizuje výstavy slovenských maliarov v našej galérii, pozýva slovenské folklórne súbory a divadelníkov a vydáva viaceré slovaciká. 26. júna t.r. sa v sídle Spolku v Krakove konala prezentácia novej knihy, ktorú sme prednedávnom vydali - Antológie súčasnej slovenskej poézie, pod názvom *Boh dal mi slovo*. Obsahuje výber z tvorby najznamajších súčasných slovenských básnikov: Milana Rúfusa, Jozefa Mihalkoviča, Jána Buzássyho, Vlastimila Kovalčíka, Štefana Strážaya, Mily Haugovej, Štefana Moravčíka, Ivana Štrpku, Jána Zambora, Milana Richtera, Dany Podrakej, Anny Ondrejkovej, Jozefa Leikerta, Daniela Heviera, Viery Prokešovej, Mariána Hatálu a Ivana Koleniča. Všetky básne do poľštiny preložil a doslov napísal Bohdan Urbankowski.

Prezentácie knihy sa o.i. zúčastnili Bohdan Urbankowski, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Špernoga, krakovskí básnici, zástupcovia krakovskej MS SSP a ďalší. Podujatie otvoril a pritomných privítal L. Molitoris, po ktorom B. Urbankowski porozprával o svojich dojmoch z prekladania, oboznámiť účastníkov so slovenskou poéziou a stručne predstavil publikovaných básnikov. Jeho zaujímavý výklad spestrila recitáciou básní Nina Repetowska.

- Prekladanie týchto básni bola pre mňa veľmi pozitívnym zážitkom, - povedal o.i. B. Urbankowski. - Nečakal som, že to bude poézia až tak vyspelá, poézia európskeho formátu. Viem, že v 50. a 60. rokoch kultúrno-politickej situácia ani na Slovensku nebola pre rozvoj poézie priaznivá. Bolo ľahko uvoľniť sa od socialistickej ideológie, ale slovenskí básnici si vedeli nájsť cestíčku aj v tejto situácii.

Prekladateľ vyzdvihol aj význam slovenskej prekladateľskej činnosti, ktorá bola pre Slovákov akoby oknom na svet. Veľmi pozitívne ocenil prínos jednotlivých básnikov nielen pre slovenskú, ale aj pre európsku po-

éziu. – Slovenská poézia určite môže veľa dať aj poľskému čitateľovi. Napr. taký Milan Rúfus, je básnikom, ktorý nemá ekvivalent v poľskej poézii, a predsa bude nám veľmi blízky.

V súčasnosti sa slovenská poézia slobodne vyvíja a v tejto tvorbe pôsobia popri sebe predstavitelia rôznych básnických pokolení. Charakterizuje ju rôznorodosť básnického videnia sveta a človeka v ňom. Je to poézia, v ktorej si každý môže nájsť niečo pre seba, báseň, ktorá ho osloví, naplní a poteší. Vďaka našej antológii sa budú môcť o tom presvedčiť aj poľskí čitatelia.

Text a foto: JÁN BRYJA

ROKOVANIE O MENŠINÁCH V KRAKOVE

11. júna 2002 sa vo Vojvodskom úrade v Krakove konalo zasadanie sejmovej Komisie národnostných a etnických menšín, ktorého sa zúčastnili predstavitelia rómskej, židovskej, ukrajinskej a arménskej menšiny. Našu komunitu na zasadanie reprezentovali tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris a redaktor Života. Na zasadani boli pritomní aj malopoľský vicevojvoda Andrzej Harężlak, splnomocnenec malopoľského vojvodu pre národnostné menšiny Artur Paszko, zástupcovia miestnych samospráv a Ministerstva kultúry a školstva Poľskej republiky.

Komisia zložená zo 16 poslancov Sejmu pod vedením poslankyne Samoobrany Genowefy Wiśniowskej mala za úlohu preskúmať kultúrne, vzdelávacie, spoločenské a iné problémy národnostných menšín na území Malopoľska.

Tajomník ÚV SSP Ľ. Molitoris predstavil Komisiu kultúrnu a spoločenskú činnosť našej menšiny, ale aj rôzne problémy. Zároveň vyjadril požiadavku, že problémy a potreby našej menšiny by mali byť riešené aj na vojvodskom stupni, - Naše problémy sú pre rokúvanie na fóre komisie a na ministerstvách, ale nie na vojvodskom stupni. Dúfal som, že si dnes vypočujem od malopoľského maršalka alebo vojvodu, ako miestne samosprávy budú podporovať národnostné menšiny, - povedal. So svojimi problémami a potrebami oboznámiili členov komisie aj zástupcovia ostatných menší.

Text a foto: JÁN BRYJA

SLOVENSKÍ UMELCI VYSTAVUJÚ VO VATIKÁNE

Dva reliéfy majsterky Ludmily Cvengrošovej - Rastislavovo posolstvo a Príchod sv. Cyrila a Metoda, ako aj práce prof. Stanišlava Dusíka boli vybrané na výstavu európskeho umenia Človek a jeho náboženská dimenzia, ktorá bola otvorená vo Vatikáne. Výstava je súčasťou cyklu podujatí, ktoré pod názvom Smerom k európskej ústave? organizuje Rímsky vikariát v spolupráci s Federáciou katolíckych univerzít Európy a Komisiou biskupských konferencií EÚ.

Účastníci rokovania o národnostných menšinách





M. Vášáryová a J. Figel'. Sprava honorárny konzul



Slávnosti sa zúčastnili viacerí hostia

Podľa vyjadrenia velyvyslanca SR pri Svätej stolici Mariána Servátka obaja slovenski umelci účasťou na výstave európskeho umenia nadviazali na svoju reprezentáciu Slovenska v relácii SR: Svätá stolica. Velyvyslanec pripomemal, že majsterka L. Cvengrošová je autorkou oficiálnej medaily pápeža Jána Pavla II. na XXI. rok jeho pontifikátu (1999) a majster Stanislav Dusík mal počas Velkého jubilea r. 2000 samostatnú výstavu v prestížnom Viktoriánskom komplexe na Benátskom námestí, ktorú organizoval slovenský zastupiteľský úrad vo Vatikáne spoločne so Svätou stolicou. (JL)

HONORÁRNY KONZULÁT SR V KATOVICIACH

17. júna t.r. bol v Katowiciach otvorený už tretí honorárny konzulát Slovenskej republiky v Poľsku (prvý pôsobí od r. 1999 v Poznani a druhý od októbra 2001 v Rzeszove). Za honorárneho konzula v Katowiciach bol menovaný miestny podnikateľ Marian Czerny.

Slávnosť otvorenia nového diplomatického zastupiteľstva SR sa konala v sídle Vojvodského úradu v Katowiciach a zúčastnili sa jej o.i.: štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí SR Ján Figel', štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí PR Jan Truszczyński, námestník riaditeľa Odboru Európy MZV PR Marek Jeziorski, katovický vojvoda Lechosław Jarzębski, velyvyslankyňa SR v PR Magda Vášáryová s konzulom Alexandrom Melsitovom, radkyňou Janou Burianovou a tretím tajomníkom Karolom Den disom, riaditeľka Slovenského inštitútu Helena Jacošová, predsedu nášho Spolku Prof. Jozef Čongva, šéfredaktor Života Ján Špernoga a ďalší.

Po krátkych prejavoch vojvodu L. Jarzębského, štátneho tajomníka J. Figela a M. Jeziorského z MZV PR konzulský patent M. Czernemu odovzdala velyvyslankyňa SR M.

Vášáryová, iniciátorka zriadenia tohto honorárneho konzulátu, ktorá zároveň vo svojom príhovore poukázala o.i. na potrebu ďalšieho rozvíjania slovensko-poľských vzťahov a vzájomnej hospodárskej i kultúrnej spolupráce a obchodnej výmeny.

Po slávnosti sa konala tlačová konferencia, venovaná hlavne otázkam slovensko-poľských vzťahov a vstupu našich krajín do Európskej únie, ako aj konferencia regionálnych hospodárskych komôr z Poľska a Slovenska. Nakoniec účastníci slávnosti navštívili sídlo nového honorárneho konzulátu SR, kde si mohli voľne pobesedovať a pripíti na zdar tomuto diplomatickému zastupiteľstvu.

Text a foto: J. Š.

AFRICKÝ KARDINÁL PRI HROBE SV. CYRILA

Pri hrobe sv. Cyrila v Bazilike sv. Klimenta v Ríme sa velyvyslanci vyše 30 štátov sveta modlili spoločne s africkým kardinálom Franciscom Arinzem, predsedom Pápežskej rady pre medzináboženský dialóg, za slovenský národ, za utláčaných a chudobných, za mier vo Svätej zemi, za apoštolskú túr pápeža Jána Pavla II. do Kanady, Guatamaly, Mexika a Poľska.

Počas liturgie slova, ktorú zorganizovalo Velyvyslanectvo Slovenskej republiky pri Svätej stolici, velyvyslanec Marián Servátka oboznámil hostí z 5 kontinentov s významom misie sv. Cyrila a Metoda v 9. storočí, ktorej výsledkom bolo uznanie staroslovenčiny za štvrtý liturgický jazyk na svete. Velyvyslanec pripomemal 50. výročie osadenia oltárnej dosky nad hrobom sv. Cyrila, na ktorej je latinský nápis: Na česť sv. Cyrila postavili synovia slovenského národa, 1952.

Kardinál F. Arinze podakoval slovenskému velyvyslanectvu za reakciu na posolstvo Sväteho otca Jána Pavla II., ktoré prednesol na svetovom stretnutí v Assisi v tomto roku. (J.L.)

ODHALENIE BUSTY Š. L. KOSTELNIČÁKA

Jedným zo sprievodných podujatí 26. ročníka Zamagurských folklórnych slávností bolo odhalenie pamätníka akademickému maliarovi Štefanovi Leonardovi Kostelníčákovi pred Domom kultúry v Spišskej Starej Vsi, ktoré sa konalo 15. júna t.r.

Štefan Leonard Kostelníčák sa narodil 14. februára 1900 v roľníckej rodine v Spišskej Starej Vsi ako šieste dieťa Antona Kostelníčáka a jeho ženy Márie, rodenej Rajtárovej. V rodnej obci navštevoval ludovú školu, po jej absolvovaní študoval na gymnáziu v Levoči a potom študoval maliarstvo v Košiciach a Prahe. Pôsobil v Brne a Bratislave a neskôr ako osvetový pracovník v Zamagurí. Zomrel 19. septembra 1949 v Košiciach a je pochovaný na cintoríne v Sp. Starej Vsi. Bol významným zberateľom slovenských ornamentov a ich reprodukciami. Snažil sa o štylizáciu ludového ornamentu, ktorý uplatňoval na diplomoch, vzorníkoch a pamiatkových predmetoch. Neskôr ornamentálnou výzdobou dekoroval aj keramiku, porcelán a nábytok. Počas pôsobenia v



Brne a Bratislave vydával farebné reprodukcie ornamentov a predlôh s ľudovými vzormi zo všetkých krajov Slovenska. V Košiciach, Prešove a Bratislave vydal v zošitovej forme 10 dielov Slovenskej ornamentiky s farebnými reprodukciami ornamentálnych prvkov a motívov. Zhotoval farebné pohľadnice s ornamentálnymi a alegorickými výjavmi k rozličným oslavám a príležitostiam. Výtvarene sa podieľal aj na výzdobe významných listín ako Pittsburgská dohoda a Martinská deklarácia.

Odhalenia pamätníka slávneho Spišiaka sa zúčastnili okrem členov jeho rodiny a občanov Spišskej Starej Vsi aj predstaviteľia Matic Slovenskej, primátor Nitry, zástupcovia nášho Spolku a iní.

Text a foto: JÁN BRYJA

MILO URBAN

Jeden z najvýznamnejších reprezentantov modernej slovenskej literatúry, Milo Urban - rodák z Oravy - od ktorého úmrtia uplynulo už 10 rokov, sa narodil 24. augusta 1904 v Rabčiciach, okres Dolný Kubín. Zomrel 10. marca 1982 v Bratislave.

Základnú školu navštevoval v Zázrivej a v Oravskej Polhole na Orave, gymnázium v Trstenej a Ružomberku a potom študoval na vyšszej lesníckej škole v Banskej Štiavnici. Od roku 1921 pôsobil ako pomocný redaktor Slováka v Ružomberku, neskôr pracoval ako redaktor denníka Slovenský národ v Bratislave, v rokoch 1928-1940 bol redaktorom denníka Slovák a redaktorom denníka Gardista v Bratislave. V roku 1945 emigroval do Rakúska, bol väznený v Riede, Gollingu a Salzburgu. V roku 1947 reemigroval do ČSR, kde ho v roku 1948 ľudový súd odsúdil na verejné pokarhanie. Usadil sa v Chorvátskom Grobe a od roku 1974 žil v Bratislave, kde sa v ústrane venoval literárnej tvorbe.

Prvé literárne pokusy (poviedka *Ej, ten tanec a i.*) uverejnil vo Vatre. Knižne debutoval ako 18-ročný novelou *Jašek Kutliak spod Bučinky* (Ružomberok 1922), v ktorej prejavil svoje literárne nadanie so zmyslom pre vystihnutie vnútornnej dramatickej konfliktovosti postáv. Urbanove novely z rokov 1923-24 vyšli v knihe *Výkriky bez ozveny* (Bratislava 1926).

Vyvrcholením novelistického majstrovstva M.Urbana bola próza *Za vyšným mlynom* (Bratislava 1926), podľa ktorej bolo spracované libretó opery *Krútiava* od Eugena Suchoňa. V druhej zbierke noviel *Z tichého frontu* (Trnava 1932) sa prejavili prvky žurnalistiky. Jeho najúspešnejší román je *Živý bič*, v ktorom zachytí prežívanie I. svetovej vojny v hornooravskom dedinskom kolektíve so silnými vnútornými drážami jednotlivých postáv, vyšiel v roku 1927. Autor prvý raz zobrazil v slovenskej literatúre dedinu ako živý organizmus, zapojený do celospoločenského prúdenia, prechádzajúci ideologii

ckým vývinom a diferenčiaciou. Na toto dieľo nadviazal románi Hmly na úsvite (1930) a V osídlnach (1940). Sila Urbanovho rozprávačského talentu sa znova prejavila v jeho memoárovej próze *Zelená krv* (Bratislava 1970) s podtitulom Spomienky Hájnikovho syna.

Po dlhšom odmlčaní M. Urban voľne nadviazal na trilógiu ďalšími románi Zhasnuté svetlá (1958) a Kto seje

vietor (1964). Jeho román Živý bič a výbery z noviel boli preložené do 15 európskych a sestových jazykov.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

POSLANCI NA ZELENEJ TRÁVE

Začiatkom leta t.r. v mestečku Lubliniec nedaleko Katovic odohrali poslanci Národnej rady SR a Sejmu PR už tretí vzájomný „medzištátny zápas“. Po výhre 3:2 (Prešov 2000) a remíze 1:1 (Przemyśl 2001) sa slovenskí poslanci po druhýkrát tešili z víťazstva 3:2. Pred fantastickou kulisou vyše 1500 divákov sa strelecky presadili poslanci Ján Sitek a Pavol Prokopovič, kym tretí gól pridal Milan Novotný z MVZ SR, ktorý donedávna pôsobil ako diplomat na Veľvyslanectve SR vo Varšave. V dresu hostiteľov góly naznamenali vicemarsálek Sejmu Donald Tusk a minister práce a sociálnej politiky Jerzy Hausner.

V bránke slovenského výberu sa peknými zákerkmi blysol jeho kapitán, podpredseda NR SR Marián Andel. Obranu vynikajúco „zabetónovali“ poslanci opozície (Ján Sitek, Rastislav Šepták, Ján Cuper, Vladimír Pavelka), v predných radoch zasa dominovali koaliční poslanci (Pavol Prokopovič, František Halmeš, Pavol Kanis, Roman Šipoš). O tom, že v zápase „nešlo o fazulky“, svedčí aj zranenie náhradného brankára, poslanca Petra Osvátha, ktoré utrpel v jednom zo „závarov“ pred slovenskou bránou.

Aj družstvo Sejmu PR bolo podobne „politicky vyvážené“ - boli v ňom zástupcovia celého parlamentného politického spektra - od pravicej Ligy poľských rodín, cez stredovú Občiansku platformu, ľavicový Zväz demokratickej ľavice až po krajnú Samoobranu. V útoku poľského celku bolo výrazne cítiť absenciu jedného z najlepších európskych útočníkov 70. rokov, dnes senátora SDE Grzegorza Latu, ktorý sa počas prípravy na zápas zranil a stretnutie mohol sledovať len z hľadiska. Vzájomné špor-



Družstvo slovenských poslancov

tové zápolenie a neformálne nadvázovanie osobných kontaktov medzi poslancami oboch parlamentov bude pokračovať na jeseň t.r. v Podbieli - na základe pozvania tamojšieho starostu, poslanca NR SR Jána Siteka. (MD)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 21. marca 2002 zomrel v Chyžnom vo veku 78 rokov kraján

JÁN LATIAK

Navždy nás opustil dlhoročný člen MS SSP a čitateľ Života, vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 19. apríla 2002 zomrel v Chyžnom vo veku 72 rokov kraján

JÁN CAPIAK

Zosnulý bol dlhoročným členom miestnej skupiny Spolku, Spolku sv. Vojtecha a verným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodinám zosnulých vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Chyžnom

* * *

Dňa 14. júna 2002 zomrel v Lapšanke vo veku 83 rokov kraján

FRANTIŠEK ŠOLTÝS

Zosnulý bol dlhoročný členom nášho Spolku a čitateľom i propagátorm Života. Aktívne pôsobil vo výbere MS SSP v Lapšanke. Odišiel od nás vzorný kraján, starostlivý manžel a otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP v Lapšanke

Z KALENDÁRA NA AUGUST

Záhradkári

Je to v podstate hlavné obdobie zberu zeleniny, u nás najmä uhoriek, ktoré sa končí asi v polovici septembra. Uhorky treba zberať pravidelne, aby nezvädli a nezhorkli. Rajčiaky sa zberá, len čo sa začnú zafarbovať na červeno, totiž včasné zber podporuje rast ďalších plodov. Zberáme ich so stopkami, lebo potom sa tak ľahko nekazia. Uložené v teple rýchlo dozrejú. Koncom mesiaca je dobré skrátiť rajčiakom vegetačné vrcholy a tie, čo rodia, pravidelne zavlažovať, lebo ináč zhadzujú kvety. Samozrejme zberáme aj inú zeleninu, najmä cibuľu, cesnak, tekvicu, šalát, červenú (šalátovú) repu, mrkvu, petržlen či seler, pričom tie posledné zberáme tak, akoby sme ich preriedovali. Nesmieme pritom zabúdať, že koreňovú zeleninu treba aj odburinit, kým hlúbovú - pravidelne zalievať. Koncom mesiaca sa vysieva cibuľa na prezimovanie. Netreba ju neskôr zakrývať, zmrznú jej len listy. Na jar ju stačí vyjednotiť, prípadne presadiť do voľnej hriadiky. Tak získame úrodu na úrovni cibuľe z jarného sadenia sadzačky.

Ovocinári

V tomto mesiaci Oberajú letné druhy jabĺk, hrušiek a iného jadrového ovocia, ktoré treba čo najlepšie zužitkováť, aj keď je nadmerná úroda. Nikdy totiž nevedno, čo bude o rok. Často sa stáva, že po úrodnom roku nasleduje rok menej úrodný. Ovocie na priamy konzum sa necháva na strome tak dlho, až nadobudne kvalitné chutové vlastnosti. Stromy pretažené ešte nedozretým ovocím treba vhodne podopierať, aby sa pod tarchou nepolámali.

Druhá polovica mesiaca je najvhodnejšia na presvetľovacie a zmladzovacie rezy všetkých ovocných stromov. Po operačke musíme tiež odstrániť všetky poškodené výhonky. Každú väčšiu ranu treba ošetriť, teda zahladit ostrým nožom a zatriet voskom alebo latexom. August je aj mesiac intenzívneho očkovania podpníkov - kôstkovín, potom jadrovín. Očkujeme za kôrú na tzv. spiace očko. Bojujeme tiež - postrekmi - proti škodcom, najmä na jabloniach, teda o.i. proti chrastaviteľstvi, mûčnatke, roztočovi či obalovačovi jablčnému.

Chovatelia

V chove hydin sa teraz končí rozmnožovanie. Výnimkou sú len pižmové kačice, ktoré môžu začať s druhou znáškou. Preto už teraz treba urobiť opatrenia na doplnenie základných kŕdľov. Sliepky, kohútaj aj morky sa po 3 rokoch vyrádujú, iba pri vzácných plemenach sa ponecháva, najmä kohútaj, dlhšie. Perličky možno ponechať v plemenitbe 5 rokov, kačice 3 roky a husi až 10 rokov. Po tomto veku sa znáška a plodnosť plemenníkov znížujú. Sliepky v tomto období začínajú prichnuť, čím klesá znáška. Prichnutie možno urýchliť úpravou kŕmenia, o.i. pridávaním jadrových krmív.

Včelári

V auguste je príroda na kvitnutie rastlín pomerne chudobná, čo ovplyvňuje aj život včelstva. Slabé prínosy nektáru, ba aj peľu, sú príčinou, že včelstvá obmedzujú plodovanie. Normálne včelstvá sa zbavujú posledných trúdov, ktorých vytiskajú von z úla na letáčovú patku, kde hynú. Keď si však včelstvo trúdy ponecháva, je to znak, že nemá matku, alebo ju má ešte neoplodenú. Takému včelstvu treba buď pridať kvalitnú matku, alebo ho spojiť s iným slabším včelstvom. Nedostatok potravy v prírode nútí lietavky hľadať zdroje nektáru v sade, aj v úloch slabších včelstiev. Tak dochádza k rabovke, ktorú treba radikálne tlmiti, lebo môže zapríčiniť aj straty na včelstvách.

V tomto mesiaci sa vlastne začína nový včelársky rok, teda aj príprava včelstva na zimu. Preto je dôležité zaistenie početne silnej, telesne zdanej a zdravej generácie včiel. Podstatná časť včiel, ktoré budú v úloch zimovať, by sa mala vyliahnuť v vajíčok nakladených v auguste. Preto treba včelstvá nútiť, aby čo najintenzívnejšie plodovali. Ak nie nektáru v prírode, dve dekády včelstva intenzívne podnecujeme podávaním sladiny. Cukrový roztok treba podávať len večer, aj to veľmi opatrne, aby sme prípadným rozliatím nepodnietili včely k rabovke. Koncom mesiaca treba včelstvá skontrolovať, prevediť sa o množstve zásob i rozlohe plodu a zistíť, kolko plástov necháme včelstvu na zimovanie. Ak to zistíme, zvyšné plasty z plodísk odstránime a plodové teleso ohraňíme priečinkou. (jš)

ZBIERAME BYLINY

Dnes si v našej rubrike pohovoríme o ďalšej rastline majúcej liečebné vlastnosti. Ide o NEVÄDZU POLNÚ (lat. *Centaurea cyanus L.*, pol. blawatek). Je to jednoročná bylina, vysoká asi 30-50 cm, s hranatou rozkonárenou stopkou a dhými úzkymi listami, ako aj modrými, fialovými, ružovými alebo bielymi kvetmi. Rastie aj u nás na suchých pôdach, najmä medzi obilím, na slnečných stráňach, kde je podzemná voda hlboko pod povrchom.

Nevädza je vlastne hospodársky bezvýnamná burina, nevhodná pre dobytok. Žerú ju len ovce a kozy. Na liečebné účely sa zbiera len kvety s kalichom a bez kalicha v období kvitnutia (jún - august), ktoré treba rýchlo sušiť v dobre vetraných, suchých a teplých miestnostiach alebo umelým teplom v tenkej vrstve do 35°C (nikdy nie na slnku, aby nevybledli). Sušené skladujeme v dobre uzavretých nepriehladných nádobach.



Kvety obsahujú najmä farbivá, ktoré sú podobného charakteru ako účinná látka rumančeka (rumanček obsahuje azulén, kym nevädza proazulény), ďalej centaurín, glykozid cichoriín, sliz, saponín, vosk, triesloviny a iné látky.

Nevädza sa kedysi (ale aj dnes) používala ako močopudný prostriedok a na obklady pri zápaloch očných spojoviek. Ďalej ju predpísali na upokojenie srdca, proti vysokému krvnému tlaku a ako prostriedok na čistenie krvi. Bola tiež stálou súčasťou inhalačných zmesí. V Nemecku, ale aj u nás, ju dodnes užívajú na podporenie látkovej premeny a ako močopudný liek. Je aj súčasťou čajových zmesí, ktoré majú zmierňovať žalúdočné ťažkosti a zlepšiť trávenie. Zvonka ju užívajú na vlasovú pokožku, na umývanie rán a vredov a do liečivých kúpeľov.

Príprava čaju a dávkovanie: trikrát denne sa pije jeden pohár (ok 2 dl), ktorý sa pripravuje zaparením 1 čajovej lyžičky suchých rozdrvených kvetov. (jš)

TAJOMNÝ PRSTEŇ Z BETLENA

Viete, prečo sa vrábeľovský regút pri nástupe do kasárni nerád lúči s frajerkou? Lebo si nechce kaziť smutnú chvíľu pesničkou o prstene so zlatým očkom, čo mu dala milá pod oblôčkom. Bojí sa, že ho príde nočná mora gniaviť.

Pišta báči z Ondice by vám toho vedeľi narozprávať, že by vám vlasy dupkom vstávali. Ale sú už na pravde Božej. Nevydajú svedectva o tajomnom prstene a o mrcha nociačach. Ja nepoviem ani tak, ani tak, ani jedno, ani druhô, len toľko vyjavím, čo som od nich ako chlapec na vlastné uši počul.

Orali raz pri Širočine, pri tom kľukatom potoku. Boli to polia s čierrou zemou a s čiernymi vranami, Betlen im vraeli. Roku 1626 vraj tu táboril gróf Betlen s tureckými kamarátkami, keď sa vracali z rabovačky v kremnických zlatých palácoch.

Orali Pišta báči, orali, vrany im do nôty krákali vždy, keď museli pluh nadvihovať. Lebo si nechceli lemeš na hrdzavej pliage vystrbiť. Navyorávali starých podkov a klincov, i roztrhnutá reťaz sa pritrafila. Ale veľký zlatý prsteň vyorali len raz. Vrany nezakrákali, iba Pišta báči vraj zažmukali ako vyoraná myš. Nevedeli ešte, že zlato a briliantové očká nie len bohatstvo a šťastie, ale i biedu a trápenie donášajú. Na zlodejských pokladoch požehnanie nebýva. V noci sa to ukázalo.

Mesiačik v okne, prsteň pod vankúšom a na posteli sa celý spotený prehadzujú Pišta báči. Nad bohatstvom rozhutujú, ale i na zlodeja či mátohu čakajú. O polnoci vrzgli dvere, zahrkotali oke-



nice a čosi veľké a chlpaté sa dovalilo do chyže. Nad vyplášeným nálezcom drahokamu sa zaligotali príšerné oči, biele dlhé prsty mu zovreli hrdlo a na prsia sa mu zvalila nevýslovnaťaťa.

Pišta báči zastenali, zachrčali, rukami mávali a zachŕpnutým hlasom prebudiť ženu a deti:

- Zožeňte tú mačku zo mňa! Ratujte ma, veď ma zadusí!

Domáci nič nevideli, nuž ich uchláčholili, že sa im vo sне volačo zlého zamarilo.

Veľa toho už do rána nenaspalí a na druhý deň si zaumienili, že sa toho nešťastného prsteňa stoj čo stoj musia zbavit. Lenže lakomstvo býva silnejšie ako strach:

- Čo ak sa to už vyslúžilo a túto noc budem mať pokoj od gniavienia?

Horkýže pokoj! Príšerný dupot, biele pazúry, škrtenie a gniavanie sa opakovalo znova a znova – noc čo noc. Naveľa-naveľa sa Pišta báčimu zlomilo lakomé srdce a išli sa poradiť s obecným prorokom Imro báčim z Ohajskej ulice. Ten im rovno povedal:

- Prsteň zviaž do škumáta svojich vlasov a polož do otvoreného okna medzi muškáty. Nech ho mátoha uchytí. Zbavíš sa gniavenia. A nikomu ani muk!

Stratilo sa gniavanie a stratil sa aj prsteň. Ale nie nadľho. O týždeň sa po celom meste rozleteľ chýr, že väženého Imra báčiho z Ohajskej ulice v noci niečo škrtí, kladie im na hrdlo dlhé biele prsty, gniavéním im dych zastavuje. A Imro báči rovnako ako predtým Pišta báči zo spánku vykrikujú, aby odohnali od nich tú prekliatu mačku.

Nejaký vedomkár z Velčíc im proti tomu spomohol. A zlatý prsteň? Dlhlo nebolo o ňom počuť, ale starí ľudia spomínajú, že ešte stále koluje medzi lakomcami. Po chvíli radosti a šťastia z nečakaného bohatstva sa každý chce zbaviť zlata i trápenia. Ak sa niekto co Vrábľoch ponosuje, že nemôže spávať, že má mracha sny, že ho v noci čosi gniavi, hnedť ho upodozrievajú, že má u seba tajomný prsteň, na ktorom je už štyristo rokov nevinná krv prischnutá.

Preto aj dievčatá pri rozlúčke s regrútmi bezstarostne spievajú:

Lúky, lúky, ej, vy vrábeľské lúky,
stratila som prsteň z pravej ruky.
Nebolí ma srdce za prsteňom,
ej, ale som sa pohnevala s frajerom.

(Z knihy: J. Melicher, J. Trubíni:
Požitavské povesti; Matica slovenská,
Martin 1998)

Chcel sa Janík ženit

Mierne (Voľne, s bôalom)

S. Daxner a spol., [1890-1], tisovská
(Tisovec), Gemer Malohontská

Chcel sa Ja - nik že - nit, ej, za dvo - ma ho - ra - ma,
ved' sa mu ne - da - la, ej, tá je - ho mat' pla - ná.

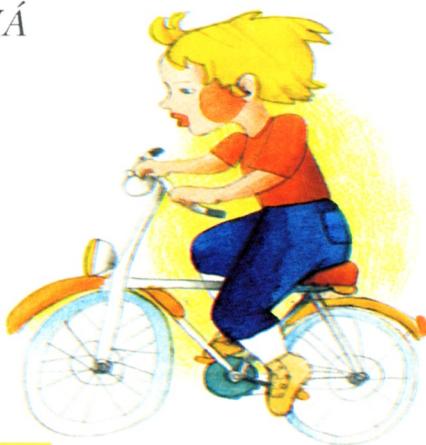
2. Hotujže si, mamka,
ej, tej tvojej neveste,
poprávaj posteľ,
ej, v komore na dvore.

3. Ked' jich poprávala,
ej, tak jich poprávala,
kto tuto bude spať,
aby viac nemohol vstať.

MÁRIA ĎURÍČKOVÁ BICYKEL

Stojí koník oceľový
pri stene,
má sedielko, sedielečko
červené.

Nedám ti stáť, koník vraný,
na mieste,
hup do sedla a let' so mnou
po ceste!



ČO JE TO?

Má ma rada, nemá rada?
Je záhada ako vráta.
A nie žiadna babská pletka.
Viem to ja i ...
(aktéragraM)

Najväčší silák som,
unesiem vlastný dom.
(kámiLS)

HRAČKY, POVEDAČKY, PREKÁRAČKY...



Šuridaj, šuridaj,
šuridajská voda,
skočil by som do nej,
ale ma je škoda.

*Nás Adam mal toľko detí,
že ich bolo ako smeti
a robili takto:
ked' prikázal tatko:
Hopsa rasa bopsasa,
každý nech sa potriasa.*

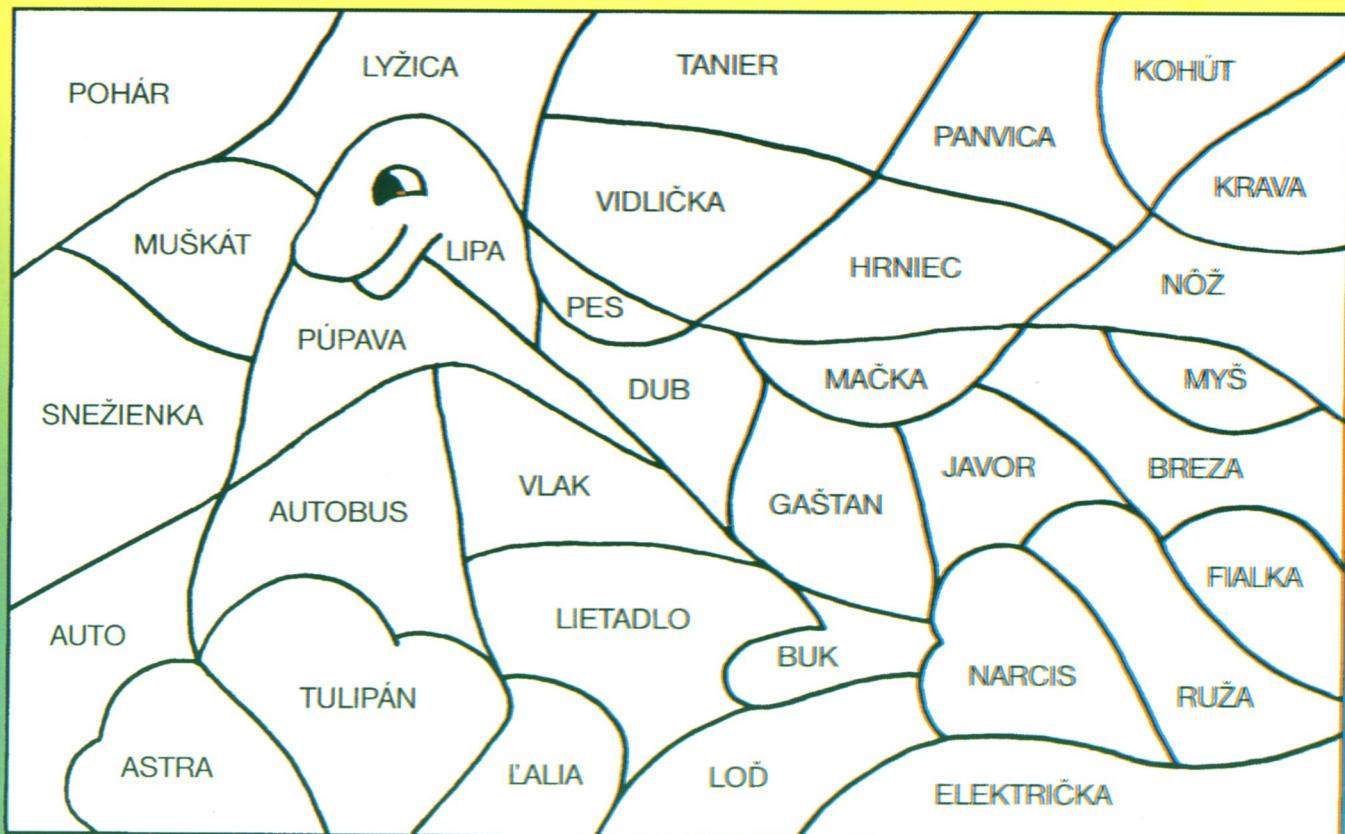


Ďakujem ti, že si ma nezjedol.
A ja tebe, že si mi do úst nevbehol.



MAĽUJTE S NAMI

Viete, čo je na našom obrázku? Dozviete sa to, ak polička, v ktorých sú zvieratá, vyfarbíte žltou, polička s kuchynskými potrebami modrou, polička s kvetmi zelenou, so stromami oranžovou a s dopravnými prostriedkami hnedou farbou. Najkrajšie maľby odmeníme slovenskými knihami. Z posledných prác knihy vyžrebovali: Silvia Gronská z Nedece a Beáta Petrášeková z Krempách.



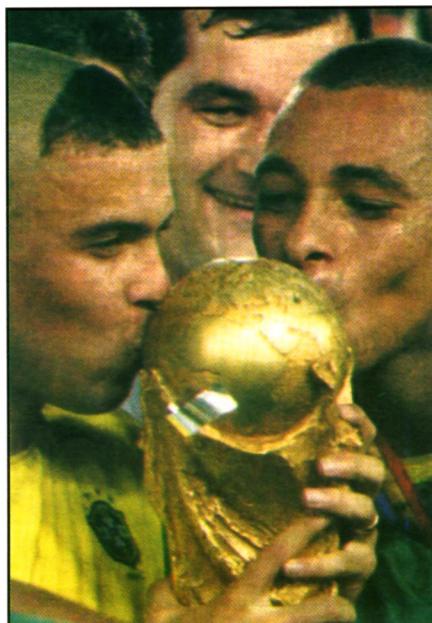
BRAZÍLIA OPÄT NA TRÓNE

Od posledných, XVII. futbalových majstrovstiev sveta, ktoré sa po prvý raz uskutočnili v Ázii, navyše v dvoch vzdialených od seba krajinách - Japonsku a Južnej Kórei, už uplynul viac ako mesiac, ale ešte stále sa komentuje toto najväčšie športové podujatie tohto roka. Vyzdvihuje sa nové, ale aj staronové hviezdy šampionátu, spomína sa peknú otváraciu slávnosť, nečakané výsledky zápasov a pod. Je to nielen dôkazom veľkej popularity futbalu, ktorému vraj „fanúšikuje“ polovica ľudstva, ale aj neobvyklosti tohto ázijského podujatia, ktoré bolo napriek dvom organizátorom a veľkým vzdialenosťam znamenite zorganizované.

Pripomeňme, že majstrovský titul vybojovali už po piaty raz futbalisti Brazílie, ktorí vo finále dvomi gólmami Ronaldu porazili pre svedčivo 2:0 národné mužstvo Nemecka. Tvrď boj o tretie miesto zviedli nečakane dva outsideri - Kórejci a Turci. O niečo lepší boli tureckí futbalisti, ktorí zvíťazili 3:2 a vybojovali bronzovú medailu.

Dalo by sa povedať, s čím sa iste zhodujú aj znalci tohto športu, že to bol šampionát mnohých prekvapení. Azda najväčším prekvapením in minus bola neúčinná hra Argentíny a najmä obhajcov majstrovského titulu Francúzov, ktorí nie lenže nepostúpili zo skupiny, ale nedokázali v nej streliť ani jeden gól. Veľkým prekvapením bol nepochybne aj postup Turecka a najmä Kórey až do semifinále, znamenitá hra a vyspelosť takých tímov, ako Japonsko, USA a najmä nováčik na šampionáte Senegal, ktorý nie lenže prispel k vyradeniu Argentíny, ale po víťazstve nad Švédskom (2:1) sa dostal do štvrtfinále. Mňa osobne rozčarili slabšou hrou mužstvá Anglicka a Talianska. Všeobecne možno konštatovať, že až na Saudskú Arábiu, Čínu, Slovinsko... a Polsko!, všetky ostatné mužstvá prezentovali veľmi vyrovnanú úroveň, vďaka čomu sa zápasy končili spravidla minimálnym rozdielom gólov. Preto vo väčšine prípadov o postupe zo skupiny rozhodovali až posledné zápasy, v ktorých často príslovečnú bodku nad i postavili... africké tímy.

Možno tiež konštatovať, že do finále sa dostali skutočne najlepšie mužstvá šampionátu - Brazília a Nemecko. Brazília, ktorá už v kvalifikáciách mala s postupom veľké problémy, začala aj na šampionáte slabšie, ale postupne sa rozohrávala, takže sa stala najväčším favoritom majstrovstiev. Naproti tomu Nemci hrali od začiatku solídne, aj



Brazílčan Ronaldo (zľava) so zlatým pohárom

ked' nie oslňujúco. Výsledok finále neboli prekvapujúci. Brazília mala vyhrať a aj vyhrala. Malo to byť stretnutie chladných, dôsledných a vypočítavých Nemcov, ktorí k víťazstvu potrebujú jednu akciu a jednu strelu, s finesou a virtuozitou Brazílčanov. Brazílčania však k tomu doložili taktické schopnosti a kolektívnu hru, čo bolo doteraz ich slabinou, a to im dalo majstrovský titul.

Polské mužstvo, ktoré sa ako prvé kvalifikovalo na majstrovstvá sveta, sklamalo na celej líni. Šlo na šampionát v pre svedčení, že nielen postúpi zo skupiny, ale sa s troškou šťastia zapojí do boja o medaily. Lenže samozrejme to je málo. Nemožno poprietať, polskí futbalisti sa skutočne snažili, ale na druhej strane schopnosťami výrazne ustupovali svojím súperom, takže hladko prehrali s Kóreou 0:2 a ešte hladšie (0:4) s Portugalskom. Nakoniec, keď už bolo známe, že nepostúpia, vyhrali 3:1 s USA a v skupine skončili na poslednom mieste.

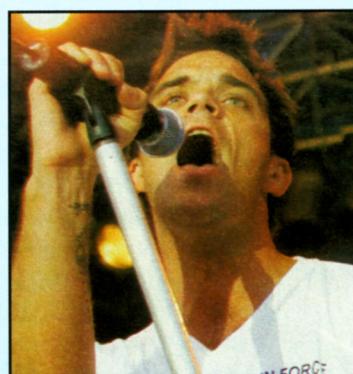
Hovorí sa, že domácim aj steny pomáhajú, v čom môže byť, ale nemusí, zrunko pravdy, najmä keď je mužstvo dobre pripravené. Kórejci boli skutočne dobre pripravení, takže zo skupiny oprávnenie postúpili. Neskôr však, keď narazili na silnejšie mužstvá, pomohli im aj... rozhodcovia, ktorí výrazne ukrixdili Taliansko a najmä Španielsko, hrajúce na tomto šampionáte mimoriadne dobre. Lenže s rozhodcami, ani tými najslabšími, ešte žiadne mužstvo nevyhralo. Takýchto prípadov bolo na šampionáte viac. Ale to je problém, ktorým sa bude musieť zaoberať rozhodcovský a disciplinárny orgán FIFA.

J. Š.

Hviezdy svetovej estrády

ŠŤASTLIVEC ROBBIE

Britský vokalist Robbie Williams, lebo nám je dnes reč, má v poslednom období veľa šťastia. Po šestmesačnej „dovolenke“ sa vrátil do práce. Predtým však, presnejšie na začiatku tohto roka, sa mu podarilo s výrobňou platní EMI vyjednať nový kontrakt, na základe ktorého za nahranie piatich albumov dostane vyše 60 miliónov dolárov.



28-ročný Brit už dnes patrí k najbohatším anglickým hudobníkom. Jeho majetok sa odhaduje na vyše 50 miliónov dolárov, a podľa znalcov mnoho poukazuje na to, že už na budúci rok sa táto suma môže zdvojnásobiť. Je sice pravdou, že mu ešte veľa chýba k postaveniu Paula McCartneya alebo Eltona Johna (majetok prvého z nich vraj prekročil miliardu dolárov), ale aj tak sa nemá na čo stažovať. Vzhľadom na jeho vek treba uznať, že tento spevák, ktorý začína kariéru v boysbande Take That, dosiahol vo svojom povolaní skutočne veľa. Preto nie div, že mnohí britskí novinári ho začali nazývať *Robbie Millions* a dokonca predpovedajú, že za 5 - 6 rokov môže predbehnuť viacerých bohatších kolegov.

Veľké peniaze však nie sú jediným dôvodom k spokojnosti R. Williamsa. V nedávnej ankete stanice VH-1 ho diváci uznali za najväčšiu hudobnú osobnosť vo Veľkej Británii. Poznamenajme, že Robbie predbehol v ankete dokonca také slávne hviezdy ako napr. John Lennon.

Robbie sa nemôže stažovať ani na to, že nemá šťastie v osobnom živote. Nie lenže sa mu podarilo nahovoriť slávnu speváčku Nicole Kidmanovú, aby s ním nahrala pesničku *Something Stupid*, ale sa zamiloval do peknej Rachel Hunterovej, ktorá vraj jeho lásku opätuje. Jeho vyvolená je sice nadalej formálne manželkou Roda Stewarta (s ktorým už tri roky žije v separácii), ale ten vraj požehnal nový zväzok svojej polovičky. Nie je to šťastlivec ten Robbie Williams? (jš)

KRÍŽIKOVÉ OBRUSY

Dnes vám, milé čitateľky, chceme predstaviť jeden z pekných obrusov na jedáleňský stôl so zaujímavými štvorcovými motívmi (20 x 20 cm), ktorý si podľa nášho návodu môžete samé vyšiť.

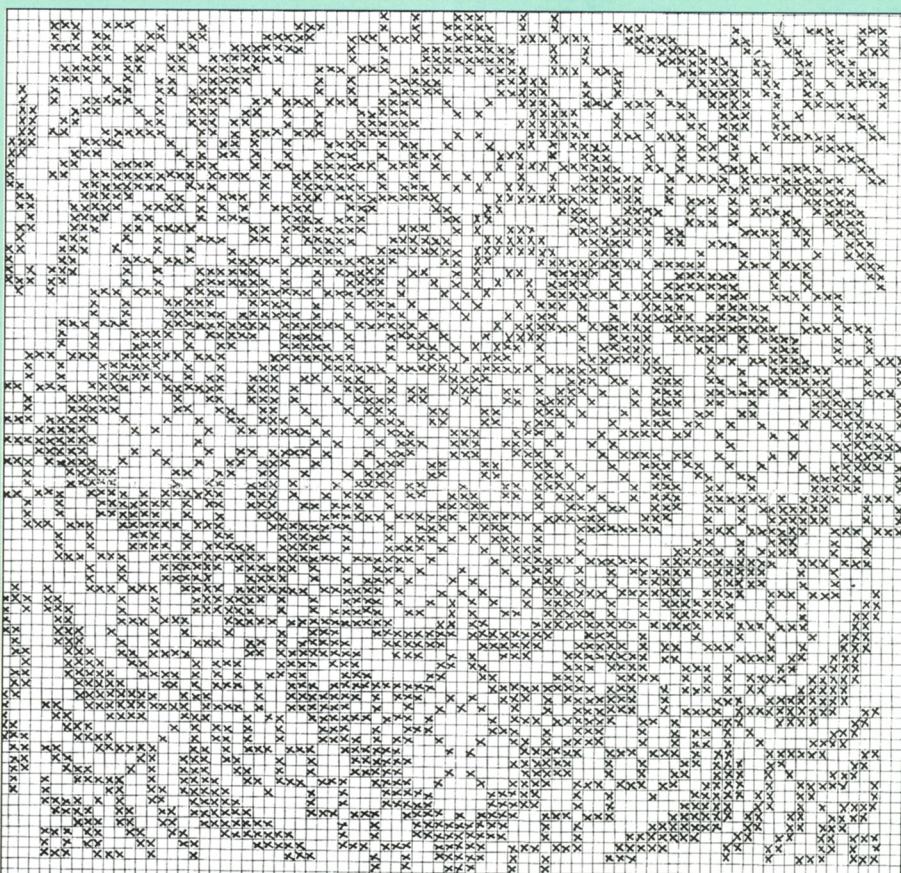
Veľkosť: 135 x 135 cm.

Materiál: biele plátno a bordová perlrovka.

Výšivková technika: krížikový steh cez 2 x 2 nitky, jednoduchá ažúrka.

Postup práce: Obrus vyšívame podľa doluuviedenej kresby tmavo-bordovou až bordovohnedou perlrovkou. Štvorec plátna 140 x 140 cm dvakrát preložíme a stehovkou predným stehom označíme osi strán. Ako úplne prvý vyšijeme štvorcový motív presne v strede - na priesečník osi. Potom odpočítame na jednej aj na druhej osi nitky dvoch motívov a na pozícii tretieho v poradí vyšijeme do kríza ďalšie štyri motívy. Ak sme nitky odpočítali presne, potom sa nám medzi vrcholové motívy musia zmestíť ešte ďalšie dva tak, aby sa navzájom dotýkali vo vrcholoch. Celý obrus vypĺňa ten istý motív. Je usporiadany do veľkého kosoštvorca a zostavený spolu z 13 motívov. Od vrcholových motívov sa k jednotlivým rohom fahá pásiak vzoru, ktorý má šírku 1 cm. V každom rožku je ešte malý trojuholniček z pôvodného vzoru. 1 centimeter od obvodového páiska vytiahneme na každej strane 1 nitku. Vyšijeme v nej jednoduchú ažúrku a k nej prichytíme z rubovej strany 2,5 cm široké lemy.

(Text, foto a kresba: Dorka 3/98)



ZUZKA
VARÍ

ČO NA OBED?

RIZOTO S PEČIARKAMI A HRÁŠKOM.

60 g pečiarok, 200 g zeleného hrášku, 200 g ryže, 60 g údenej slaniny, 60 g cibule, 70 g masla, 3 lyžice strúhaného syra, 0,4 l vody, sol'.

Údenú slaninu pokrájame na kocôčky a speníme na nej nadrobno pokrájanú cibuľu, pridáme umyte a na kocky pokrájané pečiarky, ryžu, hrášok a všetko spolu oprážime. Potom zalejeme vodou, posolíme, pridáme maslo a pod pokrevkou dusíme na miernom ohni do mäkkia. Hotové rizoto vidličkou premiešame, dáme na misu a posypeme strúhaným syrom.

FLIAČKY S HUBAMI. 350 g fliačkov, 300 g miešaných hub, 2-3 vajcia, 1 cibuľa, kúsok masla, sol', rasca.

Očistené huby nakrájame na tenké plátky a dáme na cibuľu spenenú na masle, osolíme, posypeme rascou a dusíme ich, až sú mäkké a všetka tekutina sa vydusila. Vajcia rozhabarkujeme so soľou, nalejeme na huby a za stáleho miešania necháme zhustnúť. Cestovinu uvaríme vo vriacej osolenej vode do mäkkia, ocedíme a ešte horúcemu pomiešame s hubami. Podávame ako samostatné jedlo so šalátom.

OPEKANÝ BAKLAŽÁN. 1 baklažan, šťava z polovice citróna, 50 g masla, 1 lyžica strúhaného syra, sol'.

Baklažán ostrým nožom tenko ošúpeme, rozkrojíme na 4 plátky (ak je malý iba na polovice, ale vtedy musíme mať 2 baklažány), pokvapkáme citrónovou šťavou, osolíme, tenko potrieme maslom a rýchlo opečieme na grile. Ak nemáme gril, dáme do rúry pekáč s troškou vody, na pekáč rošt, na ktorom baklažán pečieme. Upečené kúsky posypeme syrom a hneď podávame.

BRYNDZOVÁ POLIEVKA. 200 g bryndze, 200 g zemiakov, 40 g cibule, 40 g rastlinného tuku, zelená petržlenová vňať alebo pažitka, rasca, mletá sladká paprika.

Na tuku speníme cibuľu posekanú nadrobno, prisypeme papriku a zamie-

šame. Zalejeme horúcou vodou, posolíme, pridáme obielene zemiaky pokrájané na kocky a uvaríme do mäkkia. Do tanierov rozdrobíme bryndzu a zalejeme polievkou. Okoreníme posekanou zelenou petržlenovou vňaťou alebo pažitkou. Podávame s chlebom.

ŠALÁTY

KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 1/2 kg kyslej kapusty, 3 jablká, strapec hrozna alebo dobre odkvapkaný kompot, 3 lyžice citrónovej šťavy, 5 lyžíc oleja, sol', čierne korenie, lyžička cukru.

Kapustu trochu pokrájame, primiesame postrúhané jablká a hrozno, polejeme nálevom, necháme chvíľku stáť a na koniec rozdelíme do šalátových misiek.

MÚČNIKY

MREŽOVÝ MEDOVNÍK. 200 g medu, 450 g hladkej múky, 80 g práškového cukru, 100 g masla 1 vajce, 1 žltok, lyžička sódy, 50 g posekaných orechov, mlieko (podľa potreby), trochu strúhanej citrónovej kôry, lyžička mletej škorice, malinová marmeláda podľa potreby, vanilkový cukor.

Múku preosejeme na dosku, pridáme postrúhané maslo a ostatné suroviny. Mlieka pridáme podľa potreby (3-4 lyžice) a spolu spracujeme na mäkšie cesto. Tretinu cesta necháme na vytvorenie mriežky. Ostatné cesto rozvalkáme, vložíme do vymosteného a mukou posypaného plechu a potrieme marmeládou. Zvyšné cesto ušúlame na potrebné dĺžky a v podobe mriežky kladieme na cesto potreté marmeládou. Povrch mriežky potrieme rozšľahaným vajcom a v mierne vyhriatej rúre pečieme do zlatozlata. Upečený a vychladnutý mrežovník posypeme vanilkovým cukrom a pokrájame na kúsky.

MLADÝM GAZDINÁM

- Tvrdé mäso ľahko uvaríme bududusíme, keď do vody pridáme trochu octu.

- Syry obalené na reznej ploche do plátenka namočeného v osolenej vode neskôrnatejú.

- Do vody na kávu môžeme pridať zrniečko soli, čo zdôrazní chuť i vônu zrnkovej kávy.



WETERYNARZ

ZATRUCIA ŚWIŃ

Świnia może zatrwać się różnymi środkami chemicznymi, używanymi w gospodarstwie, jeśli przez niedbalstwo są one dostępne dla inwentarza. Przykładem tego są zatrucia wskutek zjedzenia trutek na szczury, nawozów sztucznych albo środków używanych do zaprawiania nasion. Innego rodzaju zatrucia są spowodowane skarmianiem nieodpowiednich paszy albo podawaniem nadmiernie ilości dodatków do karmy, jak na przykład dużej ilości soli kuchennej.

Zatrucie porośniętymi ziemniakami. W ozieleniałych ziemniakach, a szczególnie porośniętych, znajduje się dużo trucizny zwaną solanina. Karmienie świń takimi ziemniakami może spowodować ciężkie schorzenie przewodu pokarmowego. Jeśli zachodzi konieczność wykorzystania porośniętych ziemniaków, należy kiełki oblamywać, ziemniaki zaś gotować i skarmić je w nie wielkich ilościach. Wody, w której gotowały się porośnięte ziemniaki, nie wolno podawać świynom, gdyż zawiera ona właśnie wspomnianą truciznę - solaninę.

Zatrucie pleśnią. Grzybki pleśni spotyka się na różnych paszach przechowywanych w pomieszczeniach wilgotnych i ciemnych. Pasze spleśnieiałe mają zapach stęchły, smak zaś gorzki, często gnią, co powoduje powstawanie w nich trucizny. Skarmianie takich pasz może spowodować zapalenie żołądka, jelit czy nerek, poronienie lub inne schorzenia.

Zatrucie paszami zepsutymi. Pasze skwaśniałe albo silnie fermentujące, zgniłe liscie buraczane albo zwiędłe buraki powodują również częste zatrucia świń. Przy takich zatruciach mamy takie objawy jak: biegunka, kwiczenie, niemożność utrzymania się na nogach itp. Apetyt w takich wypadkach, w odróżnieniu od innych zatrucia, zostaje zachowany. Nie należy wobec tego dawać świnom takiej karmy, a jeśli jest skarmiana z braku odpowiednieszej i wywołuje zatrucie, trzeba przerwać natychmiast jej podawanie.

Zatrucie solą kuchenną. Organizm zwierzęcia potrzebuje soli, jednak zbyt duża jej ilość może spowodować zatrucie. Często nieostrożnie gospodynii odle-

wa świom do karmy słoną wodę od pekłowanego mięsa lub zbyt obficie ją soli. Zatrucie solą spotyka się również u świń karmionych mączką rybną zawierającą zbyt dużo soli. Objawy zatrucia solą są następujące: przede wszystkim wzmożone pragnienie, częste oddawanie moczu, chwiejność zadu i ogólnie osłabienie. Leczenie świń zatrutych solą polega na zadowaniu im karmy niesolonej, dużej ilości wody do picia lub mleka z odwarem siemienia lnianego. Aby nie dopuścić do zatrucia solą, należy pamiętać, że w ciągu dnia dorosła świnia nie powinna otrzymać więcej soli niż 15 gramów, czyli mniej więcej 1 łyżeczkę od herbaty, zaś świnia młodsza odpowiednio mniejsze.

INNE KŁOPOTY ZE ŚWINIAMI

Poronienie. Przyczyną poronienia może być uderzenie w okolicę brzucha, zatrucie lub wysoka gorączka wywołana chorobą zaraźliwą. Najczęściej jednak przyczyną bywa niewłaściwe obchodzić się z prośną maciorą. Zapewnienie dobrych warunków utrzymania i właściwego pielęgnowania, zwłaszcza w ostatnich tygodniach prośności, zapobiega zwykle poronieniu u maciorów.

Pożeranie prosiąt. Przyczyny pożerania mogą być różne. W niektórych wypadkach wiąże się to ze złośliwością maciorów i występuje przeważnie u pierwiastek. Jeżeli maciora przejawia chęć pożerania prosiąt, należy je czym przedzej zabrać i dopuszczać tylko przy stałym nadzorze człowieka w czasie ssania. Złośliwość pierworodek zwykle mija, gdyż spowodowana jest sprawieniem jej bólu przy ssaniu. Pożeranie prosiąt spotykane jest też u starszych maciorów, zwłaszcza u tych, które są karmione odpadkami mięsnymi. Na 3 tydzień przed oprosieniem powinno się przerwać karmienie mięsem. Po porodzie trzeba uważać, by macioru nie zjadły lożyska.

Porażenie poporodowe. Porażenie to przejawia się u świń inaczej niż u krów. Występuje ono zwykle w okresie 2-5 dni po oprosieniu. W niektórych wypadkach następuje samowyleczenie w ciągu 1-2 dni. Objawami porażenia są: brak apetytu, zaparcie, zatrzymanie moczu oraz nie wydzielanie mleka. Choroba ta wcześniej zauważona nie jest groźna. W przypadku jej zauważenia należy całą skórę maciorów natrzyć spisytusem i po nakryciu czymś cieplym wezwać lekarza. (jš)



PRAWNIK

WALORYZACJA EMERYTUR

Wszystkie emerytury przyznane przed 31 maja 2002 r. zostały waloryzowane w dniu 1 czerwca b.r. Azatem choćbyśmy otrzymywali emeryturę np. tylko miesiąc przed 31 maja br., 1 czerwca została ona podwyższona właśnie przez waloryzację. Waloryzacja polega na tym, że wszystkie emerytury i renty w wysokości przysługującej pobierającym 31 maja br. zostały przemnożone przez wskaźnik waloryzacji, określony w ustawie budżetowej. W bieżącym roku wyniósł on 100,5 %. Waloryzacja przeprowadzana jest z urzędu. To znaczy, że ZUS dokonuje przeliczenia, nie czekając na wniosek emeryta. Nie trzeba więc pisać podania do ZUS-u, bo zwaloryzowano wszystkie emerytury niejako automatycznie. Od 1 czerwca 2002 r. wzrosły najniższe emerytury i renty, jak również dodatki do wszystkich pobieranych emerytur i rent. Obecnie najniższa emerytura i renta z tytułu całkowitej niezdolności do pracy oraz renta rodzinna wynosi 532,91 zł. Natomiast najniższa renta z tytułu częściowej tylko niezdolności do pracy ma wysokość 409,92 zł.

ZASIŁEK WYCHOWAWCZY

Zasiłek wychowawczy wypłacany jest osobie przebywającej na urlopie wychowawczym. Mężatka może go otrzymywać przez 24 miesiące, zaś osoba samotnie wychowująca dziecko - przez 36 miesięcy. Gdy kobieta urodziła bliźnięta, trojaczki (czyli więcej, niż jedno dziecko przy jednym porodzie), to również może pobierać zasiłek wychowawczy przez 36 miesięcy. Jeżeli kobieta przebywa na urlopie wychowawczym z powodu opieki nad chorym dzieckiem, to zasiłek będzie wypłacany przez 72 miesiące. Aby otrzymać zasiłek wychowawczy, trzeba mieć niski dochód na osobę w rodzinie. By np. pobierać zasiłek w okresie zasiłkowym od 1.06.2002 r. do 31.05.2003 r., to dochód na osobę w rodzinie nie może przekraczać 548 zł. Chodzi tutaj o dochód uzyskany w 2001 r. W bieżącym roku zmieniły się też zasady dokumentowania dochodu. Oprócz wniosku o zasiłek, na-

leży przedłożyć zaświadczenie z urzędu skarbowego o dochodach uzyskanych w tym roku podatkowym, z którego dochody brane są pod uwagę.

CZYJE NAZWISKO?

Decyzję o przyszłym nazwisku małżonków i ewentualnie ich dzieci powinni podjąć oboje narzeczeni. Mogą to ustalić bezpośrednio po zawarciu małżeństwa albo wcześniej - jeszcze przed sporządzeniem przez kierownika urzędu stanu cywilnego zaświadczenie o tym, że nie ma okoliczności, które uniemożliwiałyby zawarcie małżeństwa. Oboje narzeczeni powinni złożyć oświadczenie o tym, jakie nazwisko po ślubie będzie nosić każde z nich. Takie oświadczenie składa się w urzędzie stanu cywilnego.

Małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko, które jest nazwiskiem jednego z nich. Oznacza to, że np. (i ten przypadek występuje w kraju najczęściej) żona przybiera nazwisko męża i wówczas oboje noszą jego nazwisko. Małżonkowie mogą jednak przybrać również nazwisko żony. Oczywiście mąż i żona mają też prawo zachować swoje poprzednie nazwiska i wówczas nie noszą wspólnego. Mogą także zdecydować się na nazwisko dwuczłonowe - wówczas ich przedślubne nazwiska zostają połączone. Takie nazwisko nie może mieć jednak więcej niż dwa człony. Jeżeli zatem narzeczeni nie złożą odpowiedniego oświadczenia, po ślubie zachowają swoje nazwiska. Małżonkowie podejmują też decyzję o tym, jak będzie nazywało się ich dziecko.

WARTO WIEDZIEĆ

- Jeżeli kobieta rozwiodła się z mężem, to w ciągu trzech miesięcy od uprawomocnienia się wyroku może powrócić bez zbędnych formalności do poprzedniego nazwiska. Wystarczy, że złoży stosowne oświadczenie w urzędzie stanu cywilnego. Może to być zarówno jej panieńskie nazwisko, jak i nazwisko poprzedniego męża. Rozwiedziony małżonek nie może się domagać, by była żona nie nosiła jego nazwiska.

- Jeżeli małżonek zarabia i nie daje pieniędzy na utrzymanie domu, to żona może się wtedy zwrócić do sądu. Sąd nakaże, by pracodawca męża żonie wypłacił jego wynagrodzenie za pracę lub inne należności mu przysługujące (w części lub całości). (jš)

HVIEZDY O NÁS



PANNA (24.8.-23.9.)

Dostaneš správu, ktorá ťa prekvapí, ale aj poteší. Nadchádzajúce týždne ti prinesú nové povinnosti a s tým i zmenu tvojho života, ale na druhej strane aj zadostučinenie. Koncom mesiaca stretnutie, ktorým nie si nadšený, aj keď je nevyhnutné.



UÁHY (24.9.-23.10.)

Kto si ťa prekvapí. Budeš sa dlho cítiť sklamaný, aj keď vec nestojí za to. Je to skrátka ešte jedna životná skúsenosť. Plánovaná cesta v polovici mesiaca môže priniesť mnoho nových dojmov a zaujímavých známostí.



ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Na začiatku mesiaca sa zlepší tvoja finančná situácia, čo ti zlepší náladu. Pred tebou sa začnú črtať nové perspektívy. Využi ich. Niekoľko blízkych ti bude robiť starosti. Jeho tažkosti a nervozita sa zmocnia aj teba. Do konca mesiaca sa však všetko urovná.



STRELEC (23.11.-21.12.)

Vývin situácie ťa prinúti konať energickejšie. Tvoje iniciatívy a nápady ti získajú podporu a súhlas okolia, čo neznamená, že nebudeš mať odporcov. Niekomu sa tvoj úspech nebude páčiť a dá to najavo. Neustupuj, ale zachovaj takt a mieru.



KOZOROŽEC (22.12.-20.1.)

Mesiac zmien a nových nádejí. Ocitneš sa pred problémami, z ktorých tie najhlavnejšie budeš musieť riešiť. Musíš si všetko premyslieť a rozvážiť všetky za a proti. V polovici mesiaca sa stretnes s prejavmi srdečnosti, čo ťa veľmi poteší.



UODNÁR (21.1.-18.2.)

Môžeš počítať s istými úspechmi. Lahšie vyriešiš zložitý problém vďaka pomoci a rade, ktoré si neočakával. Aj iné záležitosti sa stanú jednoduchšie než doteraz, čo bude mať kladný vplyv na tvoju každodennú prácu a plnenie povinností.



RYBY (19.2.-20.3.)

Tvoje nálady ti stážia plnenie povinností. Máš dôvody k mrzutosti, ale nie až tak závažné, aby si tie nálady nemohol prekonať. Trochu úsmevu a zhovievavosti, a život bude ľahší. Aj tvoje okolie to prijme s vďačnosťou. Ľahšie vybavíš zdanivo neriešiteľné otázky.



BARAN (21.3.-20.4.)

Mesiac sa začne zaujímavo. Nebude to súčasť čas odpočinku, ale práca ťa bude uspokojovať. Veľmi ťa poteší čiesi ocenenie tvojej práce. Koncom mesiaca ťa čaká niekoľko súkromných stretnutí. Aj keď niektoré môžu mať ráz spoločenskej povinnosti, budú príjemné.



BÝK (21.4.-20.5.)

Napriek istým komplikáciám na začiatku mesiaca sa ti v práci bude darí. Tvoj čas vyplňia drobné, neveľmi zaujímavé povinnosti, ale či sa ti to páči alebo nie - musíš sa im venovať. Náladu ti to nezlepší, ale, ako sa hovorí, hlavou mûr neprerazíš.



BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Môže to byť celkom vydarený mesiac, už v prvých dňoch vyriešiš niekoľko dôležitých otázok. Potom ťa čaká niekoľko stretnutí, ktoré ti poskytnú nové možnosti. V druhej polovici mesiaca sa v tvojom okolí môžu neočakávané zmeniť doterajšie pomery, snáď aj v tvoj prospech.



RAK (22.6.-22.7.)

Zapoj sa do udalostí, ktoré sa dejú okolo Ťa. Budeš mať príležitosť ukázať, čo dokážeš. Mnoho nových známostí a zaujímavých rozhovorov ťa povzbudí do ďalšej práce. Nahromadí sa ti však veľa povinností, s ktorými si poradíš len s najväčším úsilím.



LEV (23.7.-23.8.)

Po rušnom začiatku príde po kojnejšie obdobie mesiaca. Budeš mať viac času pre svoju rodinu. Využi to, všetkým chýba teplo a srdečnosť a ty predsa potrebujete dobré rodinné zázemie. Koncom mesiaca dostaneš správu, ktorá môže zmeniť tvoje najbližšie plány. (js)

NÁŠ TEST

Viete prejavovať veľkorysosť?

1. Považujete postoje k ľuďom navzájom za primerané?

- a/ Aj primerané postoje sú skôr zišné - 5; b/ Neviem, ale chcem, aby boli - 2; c/ Sú založené na otázke, čo za to - 10; d/ O kladné postoje by sme sa mali všetci pričiniť - 1; e/ Všetky majú hmotný základ - 9; f/ Snažím sa, aby boli - 3; g/ Postoje sú vždy úmerné blahobytu - 8.

2. Túžite byť čo najčastejšie na výslni?

- a/ Každý sa tam cíti dobre - 5; b/ Chcem, aby tam bolo čo najviac ľudí - 2; c/ Výslnie je zaistené pre zbohatlíkov - 10; d/ Nie, ale viem myslieť aj na iných - 1; e/ Dostávajú sa tam všetci podvodníci - 9; f/ Aj ono je len pre ľudí - 3; g/ Spravodlivou cestou sa tam nik nedostane - 8.

3. Považujete za cennejšie peniaze alebo dobré vzťahy?

- a/ Mám rád aj jedno, aj druhé - 5; / Dobré vzťahy sú dôležitejšie - 2; c/ Za peniaze možno upraviť aj vzťahy - 9; d/ Dobré vzťahy hodnotím najvyššie - 1; e/ Peniaze rozhodujú o všetkom - 10; f/ Dobré vzťahy robia ľudí šťastnými - 4; g/ Za vzťahy ma ešte nikdy neplatili - 8.

4. Dokážete odpustiť, aj keď neviete zabudnúť?

- a/ Nezabudnem, ani ľahko neodpustím - 5; b/ Treba sa naučiť aj odpúšťať - 2; c/ Odpúštanie je znakom zbabelosti - 9; d/ Dokážem presvedčivo odpustiť - 1; e/ Odpustím, ak na tom získam - 10; f/ Odpustím, aj keď to trochu trvá - 4; g/ Odpustím a budem na posmech - 8.

5. Platí aj dnes - oko za oko a Zub za Zub?

- a/ Niekedy je to správne - 5; b/ Každý by sa mal tomu vynútiť - 2; c/ Dobrý chlap vráti každý úder - 9; d/ Vhodnejšie je: kto do teba kameňom, ty doňho chlebom - 1; e/ Najlepšie je vraciať dupľovane - 10; f/ Som za zmierenie, nie za odvetu - 3; g/ Kto úder nevráti, nemá odvahu - 8.

HODNOTENIE

5-20 bodov: Máte veľmi dobré predpoklady na vytváranie i posilňovanie dobrých medziľudských vzťahov. V tom je vaša veľkorysosť.

21-35 bodov: Nie ste malicherný, ale máte ešte rezervy vo zvyšovaní prejavov veľkorysosti.

36-50 bodov: Veľkorysosť vám veľmi chýba. Dá sa to postupne naučiť. Skúste to. (js)

MENO VEŠTÍ

PATRÍCIA - bystré, rozhodné, vladárske a trochu dravé meno.

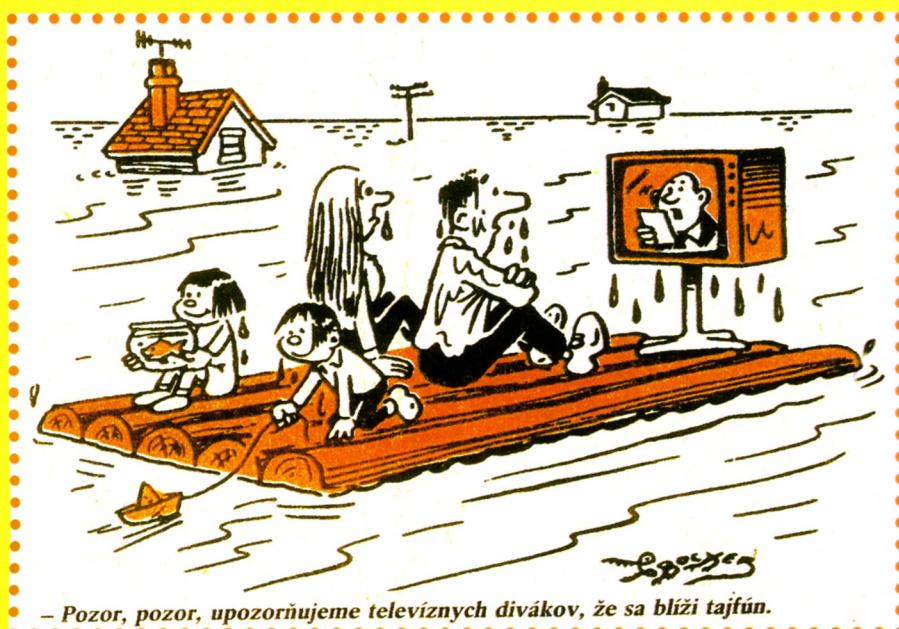
Žena s týmto menom je obyčajne vysoká buď priemerne vysoká, hnedovláška alebo bruneta, najčastejšie s hnedými, prípadne čiernymi očami a rovnými vlasmi. Už ako dieťa je veľmi živá, neposedná, všade dokáže vojsť a so všetkým si vie poradiť. Je takmer vždy veľmi štíhla, pohyblivá, nadaná, má výbornú pamäť a veľmi rýchly reflex. Obyčajne máva jedného alebo nanajvýš dvoch starších bratov. Patrícia majú veľmi rôzne charaktere - od prchkej a výbušnej choleričky po melancholičku a dokonca pomalú a pokojnú flegmatičku.

Patrícia je od detstva veľmi samostatná, stále bojuje o svoje reálne, ale aj vymyslené práva, výsady a samozrejme názory. Nedá sa s ňou diskutovať, keďže je veľmi sebavedomá, egocentrická, aj keď na druhej strane celkom dobrá. Ludia ju v podstate majú radi a často sa jej podriaďujú.

Často však máva spory a konflikty s rodinou, učiteľmi, ako aj kolegynami a kolegami. Pomerne skoro stráca otca a vtedy samotná matka si s ňou vôbec nevie poradiť. Dodajme, že vlastných súrodencov znáša Patrícia ako nutné zlo.

Patrícia je veľmi nadaná, celkom dobre sa učí, ale pracuje veľmi nesystematicky. Neznáša, príkazy, zákazy a akokoľvek obmedzovanie. Veľmi skoro sa osamostatňuje. Keď to nejde ináč, robí to výdajom, často navzdory rodičom, príbuzným, priateľom a známym. V manželstve je však šťastná, tým viac, že za manžela dostáva človeka dobrého, pokojného, ktorý ju poslúcha a samozrejme je do nej veľmi zamilovaný.

Veľmi skoro má dieťa, niekedy aj dve, pre ktoré je Patrícia veľmi dobrou matkou. Naďalej však žije v neustálom zhone. Obyčajne býva dobrou lekárkou, ošetrovateľkou alebo učitelkou. Má veľmi rada detí, ktoré ju priam zbožňujú. Má zlaté srdce. V staršom veku sa často nezištne stará o slabých, starých a utrápených ľudí. Dožíva sa pomerne vysokého veku. (jš)



Fero chcel kúpiť pre svoju svokru kamenný náhrobok.

- Máte dačo pekné, ale lacné? - pýtal sa v podniku.

- Máme, ale je na tom už nejaké meno.

- Beriem, nebohá aj tak nevedela čítať.

* * *

Uvádzáčka v kine oneskorencov:

- Vojdite, ale potichu, predstavanie sa už začalo.

- A vari už všetci spia?

* * *

Rybár: - Už tri hodiny na mňa zízate. Prečo radšej nechytáte ryby?

Divák: - Na to nemám trpezlivosť.

Sudca ukazuje sedliakovi doklad.

- Môžete odprisať, že to nie je váš podpis?

- Pravdaže, - odpovie sedliak.

- Ako to môžete povedať, keď ste sa ani nepozreli na podpis? - rozkričal sa sudca.

- Lebo neviem písť, - pokojne odvetil sedliak.

* * *

Juro má kopu starosti, dlžob, žena mu utiekla, nuž si vzal povraz a šiel sa obesiť. Chalupa stará, hrady spráchnivené, nuž v momente bol na zemi. Poudieral sa a rozčúluje sa:

- Bistú, pre sprosté obesenie by sa človek ešte zabil!

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pochladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

- Bahno - nemoc, opilosť.
- Balkón, stál na ňom - splnené prianie; spadnúť z neho - pozor na bezpečenstvo.
- Banditi - rozpory a hádky so susedmi, v rodine alebo so spolupracovníkmi.
- Bankovky počítal - utrpíš finančnú stratu.
- Baran, biely - nádej, bečiaci - hanba, zneuctenie, zarezaný - nespravidlivé obvinenie.
- Bieda, vlastná - tvoje fažnosti sa rýchlo pominú; cudzia - zmocní sa tă lútost, žiaľ.
- Blázinec - niekto ti veľmi ubliží.
- Bludička - zažiješ veľké sklamanie.
- Bolesti v ušiach - dozvieš sa nemilú správu; v očiach - nemoc v rodine; zubov - zarmútí ťa niekto blízky.
- Bradavica - máš nepriateľov, ktorí chcú podkopať tvoju existenciu.
- Brána, otvorená - šťastne ukončíš svoju životnú púť, zavretá - tvoj návrh bude odmietnutý.
- Breza - musíš si odpykať trest.
- Broskyňové jadro - naraziš na tvrdý odpor.



OPÄT LÁKA. Slávna šikmá veža v talianskej Pise (na snímke) sa od nedávna teší veľkej pozornosti turistov. Niet sa čomu čudovať. Po dvanásťich rokoch rekonštrukčných prác sa totiž opäť môžete za 15 eúr dostať na túto 58-metrovú najznámejšiu naklonenú stavbu sveta. Minulosťou sú však dni, keď jej 239 schodov mohlo zdolať neobmedzené množstvo návštěvníkov. - Veža sa uzdravila, ale podobne ako o starých ľudí sa o ňu musíme starat, - hovorí Michaela Jemiolkowská, šéfka renovačného projektu, ktorý stál 27 miliónov USD.

AGASSI A MLIEKO. Keď bol slávny americký tenista Andre Agassi (na snímke) malý, jeho mama Elizabeth položila pred neho na stôl nápoj s kalciom a ôsmimi dôležitými minerálmi, čiže pohár mlieka. Bezpochyby, aj jej dobrý servis prispeľ k tomu, že sa Andre stal tenisovým esom. Dnes spoločne propagujú zdravý nápoj vhodný pre budúcich šampiónov.

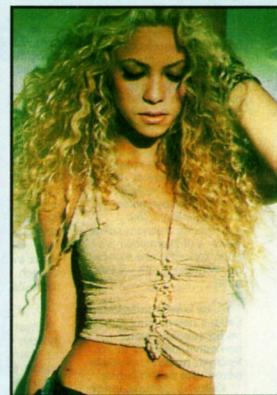


NAVŽDY POZNAČENÉ. Bangladéšske ženy majú dosť domáceho násilia a mužského teroru. Nikde inde na svete netrestajú muži svoje manželky či snúbenice bežiamejším spôsobom - poliatím kyselinou sírovou. Na vine bývajú rodinné spory, žiarlivosť či dokonca len túžba manžela vymeníť ženu za mladšiu. Tragédia obetí je v tom, že v 90 percentách prípadov nevedia, že kyselinu treba na tváre okamžite zmyť vodou. Keď sa konečne dostanú do nemocnice, býva príliš neskoro a chemikália sa zažerie hluboko do kože. Ženy sa začínajú búriť proti brutalite mužov. V Bangladéši totiž nezostáva bez trestu „iba“ poliatie kyselinou, ale aj znásilnenie či dokonca zabitie ženy.



ZUBAMI LÁMAL REKORDY. Siláci dokážu všakovaké kúsky. Srílančan Gamin Wansantha Kumara (na snímke) narušil všetky teórie o tom, čo je vhodné pre zdravý chrup. V priebehu piatich minút ohol zubami 50 oceľových drôtov, každý 12 milimetrov hrubý. To všetko, aby sa zapísal do Guinnesssovej knihy rekordov.

SHAKIRA (na snímke) znamená po indiánsky „bohyňa šťastia,“ čo dáva tušiť, že táto 24-ročná speváčka bola predurčená na slávu. Jediná dcéra Libanončana a Kolumbičanky sa stala novým miláčikom a hviezdom v USA. Jej prvý album sa už prebojovalo na vrchol americkej hitparády. Je to takmer logické: jeho interpretka má už za sebou viaceru rok v tomto remesle. Od ôsmich rokov hostovala v niektorých kolumbijských rádiach, o päť rokov neskôr vydala svoju prvú platňu a vo veku pätnásť rokov triumfovala v latinskej Amerike, kde doteraz predala viac ako osem miliónov platní. Cestu do USA jej otvorila spoluhráčka s Emiliom Estefanom, manželom speváčky Glorie. A Shakira sa chopila príležitosti. Prefarbila sa na blond a „nahodila“ si ultra sexy oblečenie. - Mám zmysel pre dobývanie, - povedala. - Vybrala som si manažéra, ktorý pracoval pre Madonnou a Michaela Jacksona, dvoch geniálnych stratégov. Ale je niečo, čo nehodlám svojej kariére nikdy obetovať, to je láska ... A v tej sa jej naozaj darí. Muž jej života sa volá Antonio de la Rua, je synom argentínskeho prezidenta a Shakira doslova žiari od lásky, keď o ňom hovorí ...



OD ROKU 1992 oceňuje spoľahlivosť Montblanc každoročne mecenášov, ktorí svoj čas, energiu a finančné prostriedky nasadzujú na podporu umelcov. Ocenenie dostávajú v jedenástich krajinách Ameriky, Európy a Ázie. Okrem finančnej hodnoty obdrží ocenený aj špeciálne plniace pero z limitovanej súrady. Jedna z posledných edícií bola venovaná veľkému



nemeckému básnikovi a dramatikovi Friedrichovi Schillerovi. Svoje ideály zvečnil v takých známych drámačach, ako Mária Stuartová, William Tell a iných. No jeho najintímnejším snažením bolo vyjadriť navonok svoje myšlienky a zachovať ich na papieri pre ľudstvo. A tak na svete je luxusné pero z 18-karátového zlata (na snímke) s malou kušou, pripomínajúcou spomínanú drámu William Tell. Obal v jantárovej farbe zdobí pozlátené kovanie, ako i vygravírovaný podpis Friedricha Schillera.

SEXI MAMA. Tridsaťšesťročná modelka Cindy Crawfordová sa po troch rokoch materskej dovolenky znova ukázala na prehliadkovom móle. Ponuke módnego návrhára Roberta Cavalliho neodolala. - Keď si oblečiem čosi od tohto dizajnéra, pripadám si ako sexy mama, a nie ako žena v domácnosti, - konštatovala po prehliadke v Miláne, kde zažiarila v starej sláve. Ukázala, že v skvelej forme sa možno udržať aj po dvoch deťoch.

NOVÝ LEGOLAND. Od 17. mája t.r. sa Legoland už nenachádza iba v Dánsku, Anglicku či Kalifornii, ale aj v Bavorsku (na snímke). V Günzbergu nechali experti na hračky postaviť detské sny z 50 miliónov kociek: napríklad plošinu na testovanie zemetrasení, rytiersky hrad alebo džungľu a mnohé iné zaujímavé atrakcie. Tie si však bude musieť každý návštěvník aj zaplatiť. V prepočte na koruny - deti 800 a dospelí 1 000 SK. (pk)





Zmiešaný zbor z Krivej spieva v jablonskom amfiteátri
Hrá kapela folklórneho súboru Rombaň z Chyžného



Divákov v Krempachoch očaril folklórny súbor z Batizoviec
Členky folklórneho súboru Veselica z Nedece



Z DNÍ SLOVENSKÉJ KULTÚRY NA SPIŠI A ORAVE



Dievčenská skupina moderného tanca JUMP z Tvrdošína
Koncertuje skupina Dies irae z Jasenovej



Beliansky súbor Spiš na scéne krempašského amfiteátra
Krempašský súbor Zelený javor na zelenej tráve





Podvlk už dávno prestal byť drevenou dedinou. Foto: P. Kollárik

DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE

*Zrealizujemy
Twoje
Pomysły i ...
nie zapłacisz wiele.*

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7
tel./fax (012) 634 11 27, 632 66 04

Oferujemy: jedno- i wielobarwne druki
wysokiej jakości do formatu A2, skład
komputerowy, kompleksowe opracowanie prac,
prace introligatorskie, wydawnictwa i inne

WYDAWNICTWO
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
poleca do nabycia następujące publikacje:

- Almanach, *Słowacy w Polsce cz.III*, (rocznik), Kraków 1995 .. 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VI*, (rocznik), Kraków 1999 .. 10,00 zł
Almanach, *Słowacy w Polsce cz.VII*, (rocznik), Kraków 2000 .. 10,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpermoga, *Słowacy w Powstaniu Warszawskim*, Kraków 1994 8,00 zł
Zbigniew Tobjański, *Czesi w Polsce*, Kraków 1994 10,00 zł
J. Ciągwa, *Dzieje i współczesność Jurgowa*, Kraków 1996 10,00 zł
H. Homza, St. A. Sroka, *Štúdie z dejín stredovekého Spiša*, Kraków 1998 11,00 zł
Miejsce w zdarzeniu antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998 12,00 zł
Vlastimil Kovalčík, *Klucz Światła wybór poezji*, Kraków 1998 13,00 zł
Pavol Országh Hviezdoslav, *Deti Prometeusa*, Kraków 1999 .. 20,00 zł
Miasta i Miejsca, Mestá a Miesta, Kraków 2001,
II polsko-słowackie spotkania poetów 10,00 zł
Antologia współczesnej poezji słowackiej, Kraków 2002,
w przekładach Bohdana Urbankowskiego 15,00 zł
Julian Kwiek, *Z dziejów mniejszości słowackiej na Spiszu i Orawie w latach 1945–1957*, Kraków 2002 10,00 zł

Biuro Zarządu Głównego TSP, ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04 tel./fax: 634-11-27 NIP: 676-01-12-788
e-mail: zg@tsp.org.pl
nr konta: Bank PKO S.A.
III/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100